

KARYS

1980
Nr. 8 (1565)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS
Administratorius
KĘSTUTIS BILERIS
Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:
S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajame
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"
Leidžia:
L.K.V.S. RAMOVĖ N.Y. SKYRIUS

TURINYS

"Kariui" 60 metų	viršelis
A. Budreckis — "Kario" jubiliejaus proga	337
Dr. V. Gidžiūnas, O.F.M. — Algirdo ryšiai su Rytų ir Vakarų Bažnyčiomis	345
P.M. — 1940 metų Birželis	351
A. — Neapykantos ir keršto knyga	354
Tacitas — Germaniko pergalė	359
J. Gediminėnas — Skirtingos nuomonės	361
TREMTIES TRIMITAS	364
A. Grinius — J. Šostakas - čempionas	366
Balys Gražulis — Šaulys pėstininkėlis	367
K. Daugvydas — Savanorio užrašai	368
Šaulių kronika	373
KARINĖS ŽINIOS	377
MŪSŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS	378
KRONIKA	379

ATSTOVAI:

Baltimore — M. Šimkus, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Baly's Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

ANGLIJOJE
"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 44 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 31/7 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$13.00, pusmečiui U.S. \$7.00, atskiro nr. U.S. \$1.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

Subscription U.S. \$13.00 per year. Single copy U.S. \$1.50 — Second Class Postage Paid at Brooklyn, N.Y. Publication No. ISSN 0022-9199

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1565)

SPALIS — OCTOBER

1980

Kario Jubiliejaus Proga

(Skaityta "Kario" 60 metų gyvavimo sukakties minėjime, rugsėjo 20 d., Kultūros Židinyje, Brooklyne, New Yorke)

ALGIRDAS BUDRECKIS

Nors ir pavėluotai, šiandien susirinkome pasveikinti lietuvišką laikraštį, kuris 1979 m. gegužės 22 d. atšventė savo 60 metų sukaktį. Taip, "Kario" žurnalas rikiuojasi tarp mūsų lietuviškos spaudos veteranų, peržengusių 60 metų slenkstį, kaip antai, "Draugas", "Naujienos", "Darbininkas" ir "Dirva".

Bet solenizantas "Karys" išsiskiria nuo kitų lietuviškų laikraščių, kurie nuolatos pasirodo. Mat jis gavo pradžią Lietuvoje; be to, savo pobūdžiu ir paskirtimi "Karys" yra profesinis žurnalas: jo turinys daugiausia liečia karybą, karo techniką, karinę istoriją ir karių-šaulių veiklą. Tačiau toks lėkštas apibūdinimas nepilnai paaiškina, kodėl "Kariui" pavyko taip ilgai ištvirti, juk pusė jo egzistavimo laikotarpio buvo praleista užsieniuose, ne tėvynėje.

"Kario" pirmame numeryje buvo nusakytas jo tikslas: ugdyti tėvynės meilę, karinę dvasią ir dorovę. Gimęs nepriklausomybės kovų sukury "Karys" skatino kūrėjų-savanorių patriotizmą ir karžygiškumą. Vėliau jis lavino tautiškai ir kariškai Lietuvos kariuomenės jauną karininkiją ir naujokus eilinius. Vokietmetyje jis atsargiai palaikė lietuvišką dvasią Savisaugos dalių kariuose. Iš-eivijoje jis subūrė plačiai išsisklaidžiusius Lietuvos kariuomenės bei kitų kraštų kariuomenių lietuvius veteranus ir išlaikė jų tarpe lietuviškas karines tradicijas.

Įvertinant laikraštį, reikia atsižvelgti iki kokio laipsnio laikraštis atlieka savo paskirtį. "Kario" atžvilgiu, paskirtis buvo patriotizmo, lietuviško

karžygiškumo ir pareigingumo ugdymas ir išlaikymas. Tad pažvelkime į "Kario" 60 metų istoriją.

Dar prieš susikuriant Lietuvos kariuomenei, prie Lietuvos Tarybos krašto apsaugos komisijos veikė karinės literatūros skyrius, kurio personalas suprato, kad kuo greičiausia reikia paruošti lietuvių kalba karinius statusus, kad trūksta lietuviškų karinių terminų ir rikiuotės komandų. Į tą pagrindinį darbą įsijungė jauni karininkai Vytautas Steponaitis, Petras Ruseckas ir Jonas Martynas Laurinaitis. Įsisteigus Lietuvos krašto apsaugos ministerijai, atsirado prie jos literatūros skyrius, kurio pirmuoju viršininku buvo karininkas Petras Ruseckas. Ruseckas buvo patyręs visuomenės veikėjas, su nuopelnais. Jis aktyviai reikėsi 1905 m. revoliucijoje ir buvo Didžiojo Vilniaus Seimo dalyvis. Ruseckas buvo vienas Valstiečių Sąjungos steigėjų. Didžiajam karui kilus, jis buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę. 1915-1918 m. laikotarpį jis praleido vokiečių nelaisvėje. 1918 m. gale jis stjo Lietuvos kariuomenės savanoriu.

Ruseckas suprato, kad lietuvių kareivijai reikėjo populiarus pobūdžio spaudos. Kai Lietuvos kareivių prietelių draugija sumanė leisti laikraštį "Kareivį", karininkas Ruseckas tam projektui užbėgo už akių, išleisdamas savaitinio "Kariškių Žodžio" pirmąjį numerį 1919 m. gegužės 22 d. Tai buvo "Kario" gimtadienis.

Nuo antrojo iki dvyliktojo numerio "Kariškių Žodį" redagavo karininkas Steponaitis. Nepriklausomoje Lietuvoje plk. leitenantas Vytautas Steponaitis pagarsėjo, kaip karinės spaudos redaktorius

ir bibliofilas. Jo asmeniškoje bibliotekoje buvo virš 20,000 tomų. Baigęs Kauno prekybos mokyklą 1914 m. Steponaitis stojo į Maskvos prekybos institutą studijuoti ekonomiką. 1916 m. jis buvo mobilizuotas. Baigęs Odesos karo mokyklą, tarnavo Turkestane. 1918 m. Steponaitis grįžo į Lietuvą, o 1919 m. vasario mėn. buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę.

1920 m. nuo kovo iki spalio 11 d. karininkas Jonas Martynas Laurinaitis redagavo laikraščio 13-40 numerius. Baigęs karo mokyklą Maskvoje 1916 m., Laurinaitis dalyvavo generolo Brusilovo ofenzyvoje Galicijoje. 1917 metais Laurinaitis įsijungė į lietuvių kareivių judėjimą Petrapilyje ir buvo išrinktas Lietuvių Karių Sąjungos centrinio komiteto pirmininku. 1918 m. gruodžio 1 d. Lietuvos krašto apsaugos ministerija jį paskyrė literatūros komisijos pirmininku. Būdamas gabus kalbininkas, 1920 m. Laurinaitis buvo atkeltas į kariuomenės štabo spaudos ir švietimo skyrių. Taipogi jis buvo krašto apsaugos ministerijos karo terminologijos komisijos pirmininkas ir karo žodyno tvarkytojas. Drauge su Kaziu Kepalu Jonas Laurinaitis nukalė daugelį lietuviškų karinių terminų.

“Kariškių Žodis” buvo skiriamas karininkams ir kareiviams, nors kareivių reikalams skirta daugiau dėmesio. Laikraštyje, be pirmųjų trijų redaktorių, bendradarbiavo kun. Bronius Bumša; karininkai Kaunas, Kleščinskis, Natkevičius, Svilas, Urbaitis, Urbšys, Karo valdininkai J. Elisonas, Steponaitis, ir kareiviai Stasys Butkus, Valentinas Gustainis, Antanas Majus, L. Vitkauskas ir kiti. Karininkui Steponavičiui redaguojant, Faustas Kirša atrinkdavo eilėraščius ir kitą beletristinę medžiagą. Kartais pritrūkdavo bendradarbių. Tada patys “Kariškių Žodžio” redaktoriai pasirašinėdavo slapyvardžiais ir slapyraidėmis. “Kariškių Žodžio” savaitinis tiražas išaugo iki 4,000 egzempliorių.

Laurinaičiui redaguojant, laikraštis buvo perkrikštytas. Laurinaičiui argumentuojant, kad “kariškis” nėra tinkamas žodis mūsų bendrinei kalbai “kario” ar “kareivio” reikšme, 1920 m. spalio 5 d. “Kariškių Žodžio” vardas buvo pakeistas “Kariu” ir jau nuo spalio 18 d. pasirodė “Karys”. Bet buvo palikta sena laikraščio numeracija, būtent 41 eilinis “Kariškių Žodžio” numeris. Buvo paaiškinta, kad vietoje “Kariškių Žodžio” bus toliau siuntinėjamas “Karys” 42 numeriu. Taip pat buvo paaiškinta, kad “Karys” bus skiriamas daugiau kareiviams, o karininkams bus leidžiamas “Mūsų Žinynas”.

Netrukus įvyko ir “Kario” administracinis persitvarkymas. 1921 m. liepos mėn. Krašto ap-

saugos ministerijos literatūros skyrius buvo įjungtas į krašto apsaugos ministerijos karo mokslo skyrių. “Kari” pradėjo leisti vyriausiojo štabo spaudos ir švietimo skyrius. Perkrikštytą laikraštį redagavo karininkas Laurinaitis nuo 1920 m. spalio 18 iki 1921 m. rugsėjo 29 d.

Tenka pastebėti, kad po Laurinaičio, per 13 metų laikotarpį “Kario” redaktoriai dažnai kaitaliojosi. Jų buvo net vienuolika. Jie buvo įvairaus išsilavinimo ir patyrimo žmonės. Nuo 1921 m. kovo mėn. ltn. Kazys Kepalas talkino Laurinaičiui. Jis buvo mokytojas ir kalbininkas. 1912-15 m. jis studijavo Petrapilio universiteto istorijos filologijos fakultete, tapdamas senovės graikų ir lotynų kalbų žinovu. Stodamas į Lietuvos kariuomenę savanoriu, jis baigė karo mokyklą. 1920-25 m. Kepalas buvo vyriausiojo štabo karo mokslų skyriaus leidinių redaktoriaus padėjėju. Jis pats rašė kalbotyros ir istorijos klausimais. “Kari” redagavo Kazys Kepalas tarp 1921 m. spalio 30 d. ir 1922 m. vasario 1 d.

Rašytojas ir žurnalistas Juozas Petrėnas redagavo “Kari” 1922 m. tarp vasario 2 d. ir rugsėjo 8 d. Po jo vos tris mėnesius redaktoriaus pareigas ėjo karo valdininkas Zigmantas Kuzmickis. Kaune lankęs prof. Jono Jablonskio lietuvių kalbos kursus, Kuzmickis buvo pedagogas.

Buvęs redaktorius Petras Ruseckas buvo išrinktas į Steigiamąjį Seimą ir laikinai buvo pasitraukęs iš karinės tarnybos. 1923 m. gruodžio 13 d. jis grįžo į kariuomenę majoro laipsniu. Ruseckas redagavo “Kari” iki 1925 m. lapkričio 4 d. Kapitonas Antanas Majus redagavo “Kari” nuo 1925 m. lapkričio 12 d. iki 1926 m. vasario 3 d. Šis žurnalistas buvo Karo Mokyklos II laidos karininkas. Jis buvo dalyvavęs Nepriklausomybės kovose. Karių pažitūrų, Antanas Majus vėliau buvo apkaltintas dalyvavimu 1927 m. Tauragės puče.

Kitas kontroversinis redaktorius buvo majoras Juozas Tomkus. Geležinio Vilko štabo narys ir radikaliųjų tautininkų ideologas Tomkus buvo nepalaužiamas Lietuvos patriotas ir kietas antibolševikas. Mobilizuotas į rusų kariuomenę, Tomkus baigė Vilniaus Karo Mokyklą 1915 m. gegužės 21 d. Po to jis buvo evakuotas su kitais kariūnais į Poltavą. 1916 m. baigė Peterhofo sunkiųjų kulkosvaidžių kursus ir pakeltas į vyresnius leitenantus. Vėliau jis buvo priskirtas prie Rumunijos fronto.

Po bolševikų revoliucijos Rusijoje Juozas Tomkus kovojo baltagvardiečių pusėje prieš raudonuosius. 1918 m. jis buvo prisidėjęs prie Sibiro Vytauto Didžiojo Lietuvių Bataliono formavimo.

Buvo bolševikų suimtas ir kalinamas. 1920 m. Lietuvos pasiuntinybė Maskvoje Tomkų išgelbėjo iš bolševikų kalėjimo, paskirdama į pasiuntinybės antruosius sekretorius. 1921 m. gegužės 21 d. Tomkus stojo į Lietuvos kariuomenę. 1922 m. lapkričio mėn. buvo perkeltas į kariuomenės vyriausiojo štabo karo mokslo (vėliau spaudos ir švietimo) skyrių. Tomkus dalyvavo Klaipėdos sukilime. Jis redagavo "Karių", tarp vasario 4 d. ir birželio 29 d.

Tarp 1926 m. birželio 30 ir 1927 m. kovo 15 d. plk. ltn. Romualdas Burokas ėjo redaktoriaus pareigas. 1915 m. jis baigė Karo Mokyklą Kijeve, o 1924 m. aukštuosius karininkų kursus Kaune. Po jo šešiams mėnesiams "Karių" tvarkė Tadas Šakmanas, kuris tarnavo Lietuvos karo aviacijoje nuo 1919 m. Kai jis tapo Prezidento Smetonos adjutantu 1927 m. rugsėjo 6 d., tai sekančią dieną į redaktorių grįžo plk. ltn. Burokas. Burokui išėjus dimisijon 1928 m. kovo 6 d., majoras Stanislovas Kuizinas tapo "Kario" redaktorium.

Majoras Kuizinas buvo senas kultūros veikėjas. Jis buvo varpininkas, gabeno slaptai Lietuvos lietuviškas knygas iš Prūsijos. Vaidino ir net režisavo lietuviškus vaidinimus. Kilus rusų-japonų karui, jis buvo nusiųstas į Karo Mokyklą, kurią baigė 1906 m. sausio 8 d. 1914 m. Kuizinas buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę. 1919 m. sausio 26 d. jis įstojo į Lietuvos kariuomenę. Po gruodžio 17 d. perversmo, Kuizinas buvo paskirtas užsienių spaudos cenzorium. Tarp 1927 m. gruodžio 25 d. ir 1928 m. kovo 1 d. majoras Kuizinas ėjo vyriausio karo cenzoriaus pareigas. Kai jis 1928 m. kovo 1 d. buvo paskirtas vyriausiojo štabo švietimo dalies vedėju, jis drauge tapo ir "Kario" redaktorium. Tose pareigose jis išbuvo iki spalio 11 d.

Jo įpėdinis, kapitonas Juozas Balčiūnas-Švaitas, buvo rašytojas. 1913 m. Balčiūnas baigė Panevėžio mokytojų seminariją. Pirmojo pasaulinio karo metu baigė karo mokyklą Maskvoje. Buvo paskirtas prie Galicijos fronto. 1918 m. Balčiūnas grįžo Lietuvon. 1919 m. pradžioje jis suorganizavo Rokiškio miliciją. Pašauktas kariuomenėn tarnavo 20 metų, iki 1939 m. vidurio. 1922-28 m. laikotarpyje jis buvo Kauno Karo Mokyklos lektorius. Balčiūnas-Švaitas redagavo "Karių" nuo 1928 m. spalio 11 d. iki 1934 m. Po jo, iki 1935 m. redaktorių buvo Petras Jakštas.

Nepriklausomos Lietuvos laikais paskutinis redaktorių ilgiausia ir redagavo "Karių". Tai buvo kapitonas Simas Urbonavičius. Urbonavičius, vėliau sutrumpinęs pavardę į Urbonas, buvo per-

Dr. A. Budreckis paskaitos metu

keltas į kariuomenės štabo spaudos ir švietimo skyrių 1935 m. Tuo pačiu jis tapo "Kario" redaktorium, eidamas tas pareigas iki 1940 m. liepos mėnesio. Urbonas buvo baigęs Karo Mokyklą 1929 m. ir tarnavo 5-tame pėstininkų pulke. 1931 m. jis buvo perkeltas į Karo Mokyklą būrio vadu ir paskirtas karo mokyklos adjutantu. 1932 m. Urbonas įsteigė karo mokyklos mėnesinį žurnalą "Kariūną", kurį redagavo iki 1937 m. 1936-1942 metais jis dar lankė Vytauto Didžiojo universitetą ir vėliau Vilniaus universitetą, kaip laisvas klausytojas.

Nuo 1919 metų "Kariui" sekretoriavo žurnalistas Stasys Butkus. Butkus buvo vienas iš pirmųjų kūrėjų-savanorių. Jis dalyvavo karininko Kazio Škirpos būrelyje, kuris pirmą kartą iškėlė Lietuvos Trispalvę Gedimino kalne. Stasys Butkus buvo "Kario" *spiritus movens*. Jis suvaidino šio laikraščio visuose trijuose etapuose svarbų vaidmenį. Tad prie jo grįšime ir vėliau.

Pradžioje "Karys" turėjo tik 8 puslapius, bet jau nuo 1921 m. — 12, 1938 — 30, o nuo 1935 — 24 iki 28 puslapių. Nuo 1922 m. birželio 3 d. "Karys" pradėjo talpinti iliustracijas, 1926 m. lapkričio 23 d. jis pasirodė spalvotas. Nuo 1938 m. spausdinamas giliaspaua. Nuo 1939 m. rugsėjo 19 d. pradėjo eiti 3 kartus per sa-

vaite. 1922 metais kai, kai kada, "Karys" leido ypatingus priedus. Gudams priedą *Bielorus vojskovi* redagavo A. Ružancovas, Taip pat pulkų karininkai ir redakcija leido priedus atskiriems pulkams.

1920 m. "Kario" tiražas siekė 4,000 egzempliorių, vėliau 5-10,000, 1938 m. — 20,000, o 1940 m. 33,000 egzempliorių.

"Karys" skleidė karo mokslą, talpino straipsnius krašto gamybos klausimais. "Karyje" pasirodydavo gausybė apsakų, eilėraščių, prisiminimų iš Nepriklausomybės kovų. "Karys" kėlė eilinių ir niekam nežinomų kareivių nuopelnus. Buvo ir įvairių žinių ir istorinių straipsnių. "Karys" turėjo sporto, mokyklinio jaunimo ir humoro skyrius. Visą laiką leido sieninių kalendorių.

Bolševikams okupavus Lietuvą, 1940 m. liepos 5 d. "Karys" buvo sustabdytas ir jo vietoje atsirado "Karių Tiesa".

Padėtis pasikeitė vokiečiams okupavus Lietuvą. 1941 m. liepos 25 d. vokiečių karinė vyriausybė Kaune leido lietuviams suorganizuoti Savisaugos dalis, kurių uždavinys buvo saugoti susiekimo ir transporto punktus ir bendrai kovoti su raudonarmiečių užsilikusiais daliniais ir su komunistų partizanais užfrontėje. Iš pradžių tos lietuvių Savisaugos dalys priklausė nuo vokiečių Ordnungsdienst, t.y. nuo tvarkos policijos. Kad tie daliniai netaptų akli nacių įrankiai reikėjo patriotams dėti pastangas palaikyti tų anksčiau įjungtų lietuvių karių į raudonąją armiją tautiškus jausmus. "Karys" atsirado kaip viena priemonė išlaikyti vokiečių užverbuotų karių tautiškumą. 1941 m. gruodžio 23 d. Simas Urbonas su žurnalistu Stasiu Butkum atgaivino "Kario" leidimą Vilniuje. Dabar "Karys" buvo savaitinis lietuvių Savisaugos dalių organas. O bus tokių kritikų, kurie teisingai pastebės, kad šis "Karys" talpino nacių šlamštą ir propagandą. Bet tokiems reikia atsakyti, kad naujas "Karys" sugebėjo perduoti geros valios lietuviui kareiviui ir to, ko reikėjo, kad jisai netaptų aklu nacistu. Tokiomis sąlygomis "Karys" išliko ištikimas ankstyvesnio "Kario" dorovės tikslui. Iš tikrųjų šis laikraštis buvo ankstyvesnio "Kario" tęsinys. Nors skiriamas lietuvių daliniams užfrontėje, "Karys" buvo platinamas ir visame krašte. "Kario" štabas gudriai sugebėjo apeiti vokiečių popieriaus suvaržymą.

Numerių spausdindavo kartais per 50,000 tiražo. "Karys" skyrė daug vietos novelėms, apsakoms, eilėraščiams, ugdė patriotišką ir rašantį jaunimą, kuris karo metu neturėjo savos spaudos. Paskutinis Vilniuje išleistas numeris išėjo 1944 m. liepos mėnesį, prieš pat raudonosios armijos grį-

žimą į Lietuvos sostinę.

Besitraukiant lietuvių daliniams, pasienyje ir vėliau Rytprūsiuose, buvo išleistas "Žygio Karys". Taipogi 1944 m. gruodžio 20 d. Berlyne kpt. Urbonas išleido "Kario" nr. 5. 1945 m. pradžioje Berlyne išėjo "Kario" 5 numeriai. Nuo 1945 m. kovo 15 d. Veimare Urbonas ir Bronius Aušrotas išleido 6 "Kario" numerius, kaip laikraščio "Lietuvių" priedus. Veimare "Kario" redakcija dar išspausdino vieną maldaknygę ir surinko šriftą naujai Maironio "Pavasario Balsų" laidai. Antrajam Pasauliniui karui pasibaigus, "Karys" daugiau nebesirosdė Europoje.

Pokariniame laikotarpyje, nors išblaškyti užsieniuose, ypač užjury, buvę lietuviai kariai dėjo pastangas užmegzti tarpusavio ryšius. Čikagos lietuviai veteranai ėmėsi iniciatyvos susaukti veteranų organizacijos steigiamąjį susirinkimą. 1950 m. balandžio 2 d. Lietuvių Karių Veteranų Sąjunga "Ramovė" buvo oficialiai įkurta. "Ramovės" tikslas buvo: "dėtis prie lietuvių tautos pastangų laisvei atgauti, profesiskai tobulinti savo narius, rūpintis Lietuvos laisvės kovų invalidų šelpimu bei "Ramovės" narių".

Netrukus atsirado ramovėnų skyriai po visą Ameriką, Kanadą, Angliją, Australiją ir kitur. Naujai Sąjungai reikėjo organo.

Tad "Karys" buvo atgaivintas kaip pasaulio lietuvių karių mėnesinis žurnalas 1950 m. lapkričio mėn. Simas Urbonas, kartu su pirmuoju Lietuvos kareiviu savanoriu Stasiu Butkum, "Kari" atgaivino Brooklyne, New Yorke. Redaktorium Urbonas išbuvo iki 1951 m. galo. Reikia prisiminti ypatingai brangią Simo Urbono, kaip redaktoriaus savybę, tai jo sugebėjimą surasti didelį būrį bendradarbių, kurie pastoviai jam rašydavo. Simas Urbonas mirė 1968 m. lapkričio 18 d. Worcesterly.

Atvykęs į JAV kalbininkas Kazys Kepalas vėl įsijungė į "Kario" redakcinį darbą. Išstisus 14 metų jis dirbo "Kario" kalbos taisytoju ir prižiūrėtoju, be jokio atlyginimo, grynai iš pasišventimo bendram reikalui. Kazys Kepalas nukeliavo į anapus 1966 m. birželio 12 d.

Urbonui pasitraukus, tarp 1952 IR 1954 m. "Kari" redagavo žurnalistas Domas Penikas. Buvęs Lietuvos Finansų ministerijos tarnautojas Penikas Vokietijos tremties metu leido ir redagavo "Mūsų Kelią". 1949 m. jis atvyko į Ameriką ir buvo atidaręs knygų leidyklą "Vagą" Brooklyne. Penikui nesisekė leisti ir redaguoti "Kari", ir jis vėl perdavė Urbonui. Tiražas 1954 m. nukrito iki 261 prenumeratoriaus. Atrodė, kad "Karys" neištvers.

Iš mirties nasrų „Karij“ išgelbėjo „Removės“ New Yorko skyrius. 1954 m. balandžio 4 d. New Yorko ramovėnai perėmė „Kario“ leidimą ir priežiūrą.

Nuo 1954 m. „Karij“ pastoviai redaguoja Zigmas Raulinaitis. 1934 m. baigęs Karo Mokyklą, 1935–41 m. Zigmas Raulinaitis studijavo ekonominius mokslus Vytauto Didžiojo Universitete ir Vilniaus Universitete. 1934–40 m. jis tarnavo karininku Lietuvos kariuomenėje. Jis rašė karinės istorijos temomis ir karinės spaudos apžvalgas „Karyje“, „Karde“ ir „Mūsų Žinyne“. Nuo 1951 jis dirbo brooklyniškio „Kario“ redakcijoje. Tad, galima sakyti, kad „Kario“ bendradarbiu Zigmas Raulinaitis jau esąs per 46 metus, o atsakinguoju redaktorium — 26 metus! Pilnesnis išvardinimas redaktoriaus Raulinaičio vertingų studijų užtruktų labai ilgai. Čia pasitenkinkime vos kelių studijų išvardinimu iš karinės istorijos klausimų serijos: „Karas ir jo kilmė“, „Kovos kirvio laikai“, „Durbės mūšis“. O pernai pasirodė jo „Grobio ir naikinimo žygis“, kuris tikrai įsirikiuos į Lietuvos rimtos karinės istorijos veikalų gretas.

Redaktoriaus pavaduotojas iš pradžių buvo Stasys Butkus. Nuo 1964 m. pareigas eina poetas ir dailininkas Jonas Rūtenis. Vincas Jonikas redagavo dailiosios literatūros skyrių. Vaidievtis Mantautas tvarkė „Tremties Trimito“ skyrių iki 1962 m. Po jo skyrių perėmė P. Petrušaitis. Balys Brazdžionis redaguoja skyrių „Lietuviai kariai“. Iš pradžių Justinas Liaukus redagavo „Karinių žinių“ skyrių. Nuo 1960 m. Bronius Balčiūnas perėmė šį grynai karinių mokslų skyrių. Įsidėmėtina, kad kpt. Balčiūnas pirmuoju baigė Karo Mokyklos XVI-ją laidą. Su ypatingu pastabumu ir įžvalgumu jis analizuoja karo technikos ir kūrybos dabartinę raidą, naudodamas amerikinės, Vakarų Europos bei sovietų karinės periodikos duomenis.

Kalbos reikalus iki mirties tvarkė Kazys Kepalas. Kunigunda Kodatienė redagavo „Šaulę Tremtyje“ iki 1964 m., kada E. Petrauskaitė perėmė skyrių. Nuo 1970 m. lapkričio mėn. Stefa Kaunelienė redaguoja „Šaulę Tremtyje“. Pastaruoju metu redaktorė Kaunelienė tvarko ir „Tremties Trimitą“.

Žurnalui, kaip ir kariuomenei, reikia geros ūkio tarnybos. Nuo 1954 m. vasario mėn. iki savo mirties, 1979 m. balandžio 14 d., Leonas Bileris buvo „Kario“ ūkvedys-administratorius. Justinui Liaukui talkinant, jam teko išrūpinti „Kario“ 254 numerių leidimą ir išplatinimą. Leonas Bileris buvo karo Mokyklos XVIII laidos karininkas. 1936 m. buvo paskirtas į 1-įjį pėst. DLK Gedimino pulką.

Anot Leono Bilerio, brooklyniškio „Kario“ sunkiausias laikotarpis buvo tarp 1954 ir 1967 m. Pavyzdžiui, 1954 m. „Karys“ dažnai būdavo spaustuviniškams pranciškonams skolingas už 4 numerius (apie 2,000 dolerių). O jau 1967 kalendarinius metus baigė su 888 dol. likučiu kasoje. „Ramovės“ skyriai atėjo žurnalui į pagalbą. Pavyzdžiui, nuo 1964 m. Čikagos ramovėnai kasmet aukoja po 500–800 dolerių. Antras stambiausias rėmėjas yra Clevelando skyrius, kuris pradėjo siųsti aukas žurnalui remti nuo 1954 m.

Finansiškai sustiprino „Karij“ 1973–74 m. šaulių pravesstas prenumeratorių verbavimas.

„Kario“ ekspedicijos skyrius buvo didžiausias, jame savanoriais žurnalo numerius adresavo Kęstutis Bileris, Vladas Bileris, jų močiutė a.a. J. Bilerienė, H. Petkevičius, V. Vilkutaitis, V. Šventoraitis, Jonas Tutinas, Petras Tutinas, Algis Norvila, Kostas Norvila, Danutė Norvilaitė ir Snieguolė Liaukutė.

Pradedant su 1979 m. balandžio numeriu, „Karij“ administruoja a.a. Leono Bilerio sūnus Kęstutis.

„Kario“ štabas dažnai pasitardavo su leidėjais, t.y., su „Ramovės“ New Yorko skyriaus valdyba. Leidėjai nuoširdžiai remdavo štabo pastangas patobulinti ir išplėsti „Karij“. Tad, 1971 m. „Karys“ padidintas 4 puslapiais. Kaip ir pranciškonų leidžiamas „Darbininkas“, „Karys“ nuo 1972 m. sausio numerio spausdinamas ofsetu. Pradedant su 1973 m. 6-tu numeriu, žurnalas vėl buvo padidintas. Šių metų sausio mėn. „Karys“ buvo padidintas dar 4 puslapiais. „Karys“ ne tik tai turinio atžvilgiu didėja, jo tiražas taipgi auga.

New Yorko skyriui, ypač Leonui Bilerui paėmus „Kario“ administravimą į savo kompetingas rankas, atsirado nuolatinis „Kario“ platintojų tinklas, į kurį įėjo JAB-se: Baltimorė, Bostonas, Čikaga, Detroitas, Grand Rapids, Los Angeles, Kenosha, Philadelphija, Newarkas, Rochesteris, Waterburis, o Kanadoje — Hamiltonas, Torontas ir Montrealis. Taipgi atsirado platintojų Anglijoje, Australijoje ir Venezueloje.

„Kariui“ teko išgyventi tą pačią bėdą, kurią išgyveno visi lietuvių periodiniai leidiniai išėivijoje. Be abejo, ne vieną kartą maldavo administracija, kad tik visi ramovėnai ir šauliai prenumeruotų „Karij“. Toli gražu taip nebuvo ir — deja — nėra. Tačiau, „Karys“ eina prieš išėivijų periodikos dėsnį, nepaisant vyresniosios kartos pasitraukimo į amžinybę, jo tiražas nemažėja, o didėja.

Atminkime, kad nuosmūkiu punktas buvo 1954 m., kada „Karys“ teturėjo 261 prenumeratorių.

Jau 1961 m. "Karys" turėjo 1,400 egz. tiražą. 1968 m. vėl nusmuko iki 1185 egz. Nuo 1970 m. pradėjo pastoviai kilti tiražas: 1970 m. — 1269 prenumeratoriai, 1975 m. jau 1435, 1977 m. — 1520, o 1979 m. 1600 prenumeratorių.

Vartaliiodami brooklynišio "Kario" puslapius, randame visą eilę gabių karo istorijos, karių atsiminimų, šaulių veiklos, etnografijos, net lituanistinėmis temomis rašiusių nuolatinių bendradarbių, kaip antai: pirmas savanoris Stasys Butkus, Jonas Budrys, O. Žadvydas, Petras Jurgėla, Kostas Jurgėla, Petras Būtėnas, Kunigunda Kodatienė, Povilas Dirkis, Jonas Rūtenis, Vytautas Širvydas, Pranas Alšėnas, Vladas Mingėla, Kalpas Uoginius, K. Ališauskas, Algirdas Gustaitis, Jonas Miškinis, J.V. Sūduvas, Algirdas Budreckas (nemaišytinas su šiuo paskaitininku), gen. Stasys Dirmantas, Paulius Jurkus, gen. Povilas Plechavičius, A. Reklaitis, Oskaras Urbonas.

Neįmanoma išvardinti visų bendradarbių nuo 1950 m. Kiek šiam prelegentui teko paviršutiniškai apskaičiuoti šalia jau suminėtu, bendradarbių-korespondentų skaičiaus, nuo "Kario" atgavimo Amerikoje, "Karyje" yra atsiuntę straipsnių ar aprašymų bent 138 pastovieji ar kartiniai bendradarbiai.

Be karinių dalykų "Karys" spausdina etnografinių, istorinių straipsnių, atsiminimų ir grožinės literatūros. Pilniausią ir kartu autoritetingą turinio ir tematikos vaizdą pateikė mums ilgametis "Kario" redaktorius savo 1976 m. spalio 2 d. pranešime. Tuo metu Zigmas Raulinaitis pastebėjo:

"Dabar tenka pažiūrėti, kaip ta "Kario" traukiamą gija atrodo, kokiomis spalvomis mirgėdama ji praturtina lietuviškąjį audinį. Kaip laikas veikia žurnalo skaitytojus, taip jis veikia, neaplenkdamas ir jo bendradarbius. Akylus skaitytojas galėjo pastebėti tai vieno, tai kito bendradarbio vardą iš "Kario" puslapių dingstant ir jo vieton kartais kokį naują atsirandant. Bendradarbių kaita veikia ir žurnalo turinį. Keičiasi temos, kyla naujos, ar atgyja senos diskusijos, kito stiliaus, net kitos dvasios. Žurnalo turinys darosi tai lengvesnis, tai sunkesnis".

Statistiką mėgstantiems galima turinį pavaizduoti nuošimčiais pagal temų suskirstymą. Atseit: 1. kronika (organizacinės veiklos aprašymai, nekrologai, laiškai) — 21% teksto; 2. kariniai mokslai, ypač karinė istorija — 20%; 3. įvairūs nekarinio pobūdžio straipsniai (istorija, geografija, kalbotyra ir t.t.) — 12%; 4. kariniai atsiminimai — 17%; 5. paskaitos, diskusijos ir dienos temos — 15% ir 6. poezija bei grožinė litera-

tūra — 5% teksto.

Šalia tematinių iliustracijų, schemų, žemėlapių bei istorinių graviūrų, "Karij" pailiustruoja lietuvių dailininkų tapyba, ypač Jurgio Juodžio istorinės ir patriotinės temos.

"Kario" žurnalas išleido eilę karinės istorijos ir kitų patriotinių knygų. Štai sąrašas "Kario" išleistų knygų: 1. Henriko Sienkevičiaus *Kryžiuočiai*, 3 tomų romanas, 2. Vaclovo Biržiškos *Istorijos pabiros*, 3. Oskaro Urbono *Didysis Šiaurės Karas Lietuvoje I ir II kn.*, 4. O. Urbono *1410 metų karas ir Žalgirio mūšis*, 5. Jono Variakojos *4-tas pėst. Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulkas*, 6. Kazio Škirpos *5-tas DLK Kęstučio pulko kovos ties Seiniais 1920 metais*, 7. Jono Puzino *Kelias į Lietuvos nepriklausomybės atstatymą*, 8. P. Žilio *Suomių-Sovietų Karas*. Zigmas Raulinaitis nuo 1961 m. savo plunksna paskelbė: *Aisčiai karinės istorijos šviesoje, Durbės mūšis, Galindai prieš Romą, Hunų žygis į Prūsus, Vaidutis, Prieš vikingų audrą, Apuolės užpuolimas ir Grobio ir naikinimo žygis*.

"Karys" neseniai šventė savo 61 gimtadienį. 1980 m. birželio-liepos numeris buvo 1563 numeris nuo laikraščio įsteigimo Kaune. Šis birželio numeris yra 267-tas išleistas Brooklyne.

"Karys" buvo tautos mokyklos įrankis Lietuvoje. Kokia jo reikšmė išeivijoje? Brooklynišio "Kario" 10 metų sukakties proga žurnalistas Pranas Alšėnas tarė:

"Karys" tremties lietuviams kariams — paskatinimo nenusiminti, nepalūžti akstinas. Jis teikia jiems ištvermės, ryžtingumo ir pasiaukojančios dvasios laukimo kely. "Karys" mums padeda puoselėti ryžtingą viltį, jog ta žiaurioji neteisybė, padaryta mūsų gimtajam kraštui, nesitęs amžinai... Tad dėl anksčiau paminėtos priežasties mūsų "Karys" išeivijoj mylėtinas ir visokiausiais būdais remtinas".

Kita proga bendradarbis Povilas Dirkis rašė: "Mūsų "Karys" išsilaiko tik ant pasiryžėlių pečių, kurie nesigaili nei brangaus laiko, nei įdėto darbo. Jie lyg sekliai seka mūsų tautinį pulsą ir "Karyje" su mumis dalinasi rūpesčiais, skausmais ir džiaugsmiais. Jie nepriklausomos Lietuvos idealą skleidžia "Karyje" ir tuo būdu, yra nuolatiniai mūsų žadintojai".

Ir vienas iš Dirkie minimų "Kario" pasiryžėlių, žurnalo administratorius, savo 1976 m. spalio 2 d. pranešime talkininkų sueigoje išpranašavo "Kariui" skaidrią ateitį. Leonas Bileris išvedė:

"Žurnalo leidimą numatome tęsti, esamomis sąlygomis, bent dešimčiai metų, jeigu ateityje kokie nors ypatingi įvykiai nesukrės žurnalo leidimo

SVEIKINIMAI KARIUI ŽURNALO 60 METŲ GYVAVIMO SUKAKTIES PROGA

JAV LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ
NEW JERSEY APYGARDA

Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuvių Bendruomenės New Jersey apygardos vardu sveikinu lietuvių karių žurnalą "Kari", kuris per 60 metų ištikimai lydėjo Lietuvos karius per kovas už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, kėlė jų drąsą ir pasiaukojimą Tėvynės reikalams, atsidėjęs skelbė nepriklausomos Lietuvos pasiektus laimėjimus, ryžtingai skatino jaunesnių kartų pasididžiavimą jų tėvų ar brolių atliktais žygiais Tėvynės garbei ir gerovei ir gaivino karines tradicijas savo tėvynės netekusių tremtinių ir išeivių tarpe. Linkiu jo štabui ir bendradarbiams ir toliau sėkmingai vykdyti "Kario" užsibrėžtus tikslus tol, kol jis vėl galės parkeliauti į laisvą ir nepriklausomą Lietuvą.

KAZYS JANKŪNAS
Apygardos pirmininkas

Hartfordo ramovėnai sveikina "Kari" 60-ties metų veiklos proga. Linki, kad "Karys" sulauktų Lietuvai laisvės, o jo štabas, laisvoje Lietuvoje, skleistų kario mintį ir džiaugtųsi Lietuvos laisve. Priede: 60 dol. čekis.

PETRAS SIMANAUSKAS, pirmininkas
ADOLFAS MASLAUSKAS, sekretorius

New Yorko Balfio 100 sk. valdybos vardu sveikinu "Kario" žurnalą, sulaukusį tokios gražios sukakties, ir linkiu, kad jis nesustotų ir toliau

darbo. Tačiau, ateitį spėlioti yra labai nedėkingas ir pavojingas dalykas. Todėl vilkime, kad ji bus mums bent tokia pat palanki, kaip ir dabartis. Ir "Karys" žygiuos toliau nepavargdamas, nesustodamas ir savo prenumeratorių remiamas".

Savo laiku ilgametis "Kario" rėmėjas ir bendradarbis, generolas profesorius Stasys Dirmantas, yra pareiškęs: "Nėra geresnio būdo žuvusiems dėl tautos laisvės pagerbti, kaip tęsti jų vestą, bet nebaigtą kovą iki laimėjimo". "Karys" skatina mūsų nebaigtos kovos tęsimą.

Tad, gyvuok, "Kary", nes ir svetimame krašte tu budi savo tėvynės sargyboje!

lankęs mūsų visuomenę. Ypač sveikinu buvusius ir esamus redaktorius, bendradarbius ir visus tuos, kurie bet koku būdu prisidėjo ir prisideda prie žurnalo išlaikymo ir jo tęstinumo.

J. GERDVILIENĖ
N.Y. Balfio 100 sk. pirm.

"Simo Kudirkos" šaulių kuopos vardu sveikinam Jus visus, padėjusius "Kariui" sulaukti 60 metų ir linkim, kad Jūsų pastangomis "Karys" ir toliau gyvuotų bei neštų laisvės kovos žiburį, iki mūsų Tėvynė Lietuva vėl taps laisva ir nepriklausoma.

Su šauliškais linkėjimais.

KĘSTUTIS MIKLAS, kp. pirmininkas
KAZIMIERAS BAČAUSKAS, kp. sekretorius

"Kario" žurnalo 60 metų sukakties proga skiriu auką 25 dol.

Minėjimo komisijai linkiu sėkmės.

Su pagarba

MORKUS ŠIMKUS

Įvertindamas "Kario" veiklą, sveikindamas aukoju "Kariui" knygoms leisti 500 dolerių.

Kpt. J. KIAUNĖ

"Kario" žurnalo gyvavimo 60 metų sukakties proga, prisiminti jo ilgametį administratorių a.a. ltn. Leoną Bilerį, siunčiu 50 dol. žurnalui paremti.

"Kariui" ir "Kario" štabui dėkoju ir linkiu ištvermės tolimesniame žurnalo leidime.

Su pagarba

G.J. STANKŪNAS

Šaunųjį K A R I Ų
garbingos sukakties proga sveikina

Liet. Moterų Klubų Federacijos
New Yorko Klubas

Sveikinimus siunčia:

Korp! Neo-Lithuania
New Yorke ir Korp! Filisteriai

— — —

Tėv. Pranciškus Giedgaudas, O.F.M., žodžiu sveikino "Karij" visų lietuvių pranciškonų vardu ir įteikė dovaną — 500 dol. čekį.

— — —

Sveikinu "Karij" laimingai sulaukusį garbingo 60 metų sukakties jubiliejaus. Ta proga siunčiu "Kariui" paremti 10 dol.

Reiškiu pagarbą
JUOZAS JURKĖNAS, Worcester, Mass.

— — —

Gerbiamieji!

"Kario" žurnalo 60ties metų sukaktuvių proga išsiunčiau 250 dol. čekį žurnalui paremti

Ta pačia proga linkiu Tamstoms ištvėrmės ir sėkmės Tamstų sunkiame darbe, o "Kariui" išsilaikyti iki to laiko, kada laisvę atgavusios Lietuvos kariai jį vėl skaitys.

VIKTORAS SUTKUS, W. Germany

— — —

Sveikinimus siunčia:

Liet. Karių Vet. Saj. "Ramovės" Rochesterio skyrius. Kartu siunčia "Kario" 60 metų sukaktuvių proga paramą — 25 dol.

— — —

Visiems sveikinusiems "Kario" žurnalą jo sukakties proga ir ypač parėmusiems jo leidimą pinigėmis dovanomis, tariame nuoširdų ačiū!

KARIO Štabas

A.A. Ltn. JURGIUI RAČINSKUI-RAČIUI

mirus, velionio šeimos narius, gimines ir artimuosius išseivijoje ir pasilikusius okupuotoje Lietuvoje užjaučiame ir kartu liūdime

XIX Karo Mokyklos laidos mokslo ir ginklo draugai Čikagoje ir apylinkėse:

Jonas Abraitis	Bronius Masiokas
Mečys Bužėnas	Vacys Numgaudas
Jonas Gradinskas	Jonas Rejeris
Tadas Jurcys	Jonas Rimkūnas

BESIVEJANT PAŽANGĄ . . .

Draugai ir giminės, bičiuliai ir šeimyna kantriai man aiškina (bei prievarta mokina), kad reik žygiuot su pažangiais — į koją. "Atsilikai nuo Amžiaus!" — nuolat aimanuoja. Net ašarą gi karčių retkarčiais nulieja: "Tiek technikos stebuklą, tiek naujų idėjų! Raketą ant Veneros štai nuleido (ar užkėlė!). o tu dar vis dainuoji apie šaltinėli!"

Na, apėmė smalsumas, taigi, mano širdį. Sakau, kol akys regi ir kol ausys girdi, kol lūpos dar ir žodį vieną, antrą taria, apsidairyt pasuksiu į tą Naują Kelią.

Einu pėsčiom, žvalgausi, o kiti — važiuoja. Jau apsieit galėtų jie visai be kojų. Toli, arti, už kampo — į automašiną! Net ir minėt nereikia, nes visi jau žino — pilnai motorizuota ši yra gadynė. (Su motociklais šoksime greitai ir suktinį.)

Naujoviškoj virtuvėj kiek mygtukų, ratų! Arbatai išsivirti reikia doktorato. Palengvint rankoms darbą visą tą išrado, o dar, sėkmingai ginantis nuo bado, patiekalus (net puotai) šeiminkės gali patogiai nusipirkti šaldytam pakelyj . . .

"Du kart po du" — jei matematinė problema; ar psichologinė: "kokia spalva dažyti sieną?" ir mokslinė (kad geležies rūda raudona . . .) bei praktiška — kaip išsirinkti tinkamiausią žmoną jau varginti nereikia tuo daugiau sau proto. "Kompiuterio tai darbas!" — dabartinis motto.

Gyventi šiais laikais, matau, nebloga . . . . . sveikaton! To betrūko, įgavau aš slogą senovišką; reikės tad (kaip anksčiau) kentėti. — Tai taip ir nepavyko man sumodernėti.

JULIJA

(Australija)

(Iš Mūsų Pastogės Nr. 23, 1980)

A.A. PRANUI DAPKUI

netikėtai mirus, jo broliams ramovėnams Benediktui ir Jonui bei artimiesiems, reiškiamame nuoširdžią užuojautą.

Marija ir Adolfas Maslauskai
Teresė ir Vytautas Petravičiai
Izabelė ir Petras Šimanauskai
Pranas Stankus

ALGIRDO RYŠIAI SU RYTŲ IR VAKARŲ BAŽNYČIOMIS

DR. VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

(Pabaiga)

II. ALGIRDO RYŠIAI SU VAKARŲ BAŽNYČIA

Jau pradžioje sakėme, kad Algirdas dar jaunystėje buvo šiek tiek susipažinęs su Romos katalikų Bažnyčios tikėjimu ir jo Lietuvoje įvedimo problemomis. Jis matė kaip dėdė Vytenis ir tėvas Gediminas ne tik toleravo misijonierių buvimą, bet aplinkybių verčiami plačiai atidarė jiems vartus į Lietuvą. Dėl to, Algirdui tapus didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, Lietuvoje jau buvo vienuolynų, bažnyčių ir nemažas skaičius katalikų. Lietuvą krikštyti lotynišku krikštu Algirdo ir Kęstučio viešpatavimo metu (1345-1377) dėjo pastangų Vokiečių ir Livonijos ordinais, Lenkijos ir Vengrijos karaliai ir vienuoliai pranciškonai.

1. Vokiečių ordino pastangos krikštyti Lietuvą Algirdo laikais

Vokiečių ordinas, 1237 m. susijungęs su Livonijos ordinu, nesiliovė puolęs Lietuvą. Prieš šį visos Vakarų Europos remiamą, galingą priešą, kuris nuolat puolė šiaurinę ir vakarinę Lietuvą, Kęstutis ir Algirdas turėjo nuolat kariauti ir tokiu pat būdu puolant Prūsiją ir Livoniją jam atsilyginti.

Iš Hermann de Wartberge ir Wigand von Marburg kronikų sužinome apie Vokiečių ordino ir lietuvių karų pobūdį ir dažnumą Algirdo laikais. Vokiečių ordine buvo įsigalėjusi praktika dažnai netikėtai užpuolimais apiplėšti kraštą, sudeginus namus, paimti belaisvius ir jų judumą jį turtą ir, vengiant susirėmimų atviroje kovoje, grįžti namo. Taip sunaikinus kraštą ir jo gyventojus, sugriauti pilis ir, Nemuno krantuose stant savo pilis, slinkti į krašto gilumą ir taip pavergti Lietuvą.

Tokius žygius Vokiečių ordino magistras darydavo kai susilaukdavo svečių iš Vakarų Europos kraštų. Tokių išvykų metu kariuomenė persikėlus per Nemuną, nusiaubdavo Žemaitiją. Šie žygiai Algirdo ir Kęstučio laikais būdavo daromi du kartu metuose: žiemą apie vasario 2 ir vasarą apie rugpjūčio 15 d. Minėtose ordino kronikose Z. Ivinskis 1345-1382 m. laikotarpy yra priskaičiavęs 66 žygius iš Prūsų ir 30 iš Livonijos. Į tą skaičių neįeina ordino riterių surengti

savanorių plėšikų žygiai.

Šį krašto naikinimą trukdė lietuvių pilys upių krantuose, dėl to toms pilims griauti ir savoms statyti būdavo organizuojamos specialios ekspedicijos. Algirdo ir Kęstučio laikais buvo sugriautos visos lietuvių pilys iki Kauno imtinai. Tačiau lietuviai sugriautų pilių vietoje statėsi naujas, griovė ordino pastatytąsias ir patys darydavo plėšiamuosius žygius į Prūsiją ir Livoniją. Tik lietuvių žygiai nebuvo tokie dažni: vienas, du į metus. Algirdo viešpatavimo metais (1345-1377) yra priskaičiuota 31 žygis į Prūsus ir 11 į Livoniją.

Jau minėjome, kad kryžiuočiai savo žygių metu parsivarydavo daug belaisvių, o lietuviai parsivarydavo jų iš Prūsų ir Livonijos. Kryžiuočiai paprastai belaisvius pakrikštydavo, kurių, nors ir nedaugeliui, pavykdavo grįžti į Lietuvą ir supažindinti pagonis su katalikų tikėjimu. Lietuvon parsivarytieji belaisviai katalikai, kurių tarpe galėjo būti ir kunigų, galėjo daryti tokios įtakos aplinkai, kurioje vergavo.

Lietuvius su pagrindinėmis tikėjimo tiesomis galėjo supažindinti ir pirkliai, kurie nuo Rygos miesto įkūrimo jau pastoviai prekiaavo su lietuviais. Nežiūrint nuolatinių kovų, lietuviai varė prekybą ir su Vokiečių ordinu. Ši prekyba leido lietuviams susitikti su krikščionimis ir kai ką iš jų išmokti. Manoma, kad pirklių vežimais ar laivais atvykdavo ir vienas kitas kunigas, kuris bandydavo apaštalauti pagonių krašte.

Kai Vokiečių ordinas prisistatė pilių Nemuno pakrantėse, tai jose įrengdavo ir bažnyčias. Iš šaltinių patiriame, kad jų būta Ragainės ir Skirsnemunės pilyse. Nereikėtų abejoti, kad bažnyčias ar bent koplyčias turėjo Trapėnų, Jurbarko, Bajerburgo, Marijanburgo, Salyno, Gotesverderio ir Rittersverderio pilys, prie kurių turėjo gyventi ir kunigai, — įgulų kapelionai. Šios bažnyčios tamavo ne tik pilių įguloms, bet ir priepiliams, kuriuose vykdavo turgai ir gyveno, vienokiu ar kitokiu būdu ordino valdžion patekę, lietuviai, kurie galėjo būti supažindinti su Kristaus mokslo pagrindais.

Lietuvoje kryžiuočiai pagonių prievarta, kaip

Livonijoje, nekrikštijo. Dusburgas mini tik vieną atsitikimą, kai žemaičiai prievarta buvo pakrikštyti. Į Prūsų atvykus Bohemijos karaliui su daugeliu garbingų svečių iš Bohemijos, Anglijos ir Vokietijos, didysis magistras, vesdamas 18,000 raitelių, 1329 m. vasario 1 d. padarė didelį žygį į Žemaičius ir apgulė Medvėgalio pilį. Stipraus puolimo gynėjai neatlaikė ir turėjo pasiduoti krikščionims, kurie tuomet ten pakrikštiję 6,000 pagonių. Priėmusieji krikštą, karaliui Jonui patarus, buvo paleisti, bet gavę laisvę, Dusburgo liudijimu, greitai atsimetė nuo tikėjimo.

2. Lenkijos ir Vengrijos karalių pastangos krikštyti Lietuvą

Algirdo viešpatavimo metu Lietuvos pietuose atsirado dar vienas apaštalas, Lenkijos karalius Kazimieras, bet ir jis apaštalavimo darbo ėmėsi dėl politinių išskaičiavimų. Pastebėjęs, kad Lietuvos kunigaikščiai įsigali rusų žemėse, jis sumanė sau paglemžti Voliniją, kurią paveldėjimo keliu gavo Gedimino sūnus, Algirdo brolis Liubartas.

D.L.K. Algirdas

Jis dar 1340 m. užgrobė Lvovą ir Vladimirą, bet nuo tolimesnių puolimų susilaikė, nes suprato, kad Haličą ir Voliniją užgrobęs, susilauks rusų, lietuvių ir totorių puolimo.

Tolimesniam karui besiruošdamas, jis 1343 m. iš pop. Klemenso VI gavo teisę du metus naudotis Lenkijos Bažnyčios dešimtine, kad įveiktų Lenkijos priešus schizmatikus rutėnus, pagonis lietuvius ir krikščionių priešus totorius. Bet būdamas nesantaikoje su Bohemija ir Vokiečių ordinu, Kazimieras tada nedrįso nei totorių pulti, nei su Liubartu kovoti. Tik 1348 m. padaręs taiką su Bohemija ir 1349 su Vokiečių ordinu, norėdamas užgrobti Voliniją, pradėjo rūpintis Lietuvos krikštu. Tada lietuviai, galbūt dėl sunkių kovų su kryžiuočiais sutiko taikoje gyventi su lenkais ir pareiškė norą krikštytis. Tada jis, kaip iš popiežiaus laišku sužinome, apie Kęstučio ir jo brolių pažadą krikštytis pranešė popiežiui, o pats ruošėsi užpulti Voliniją.

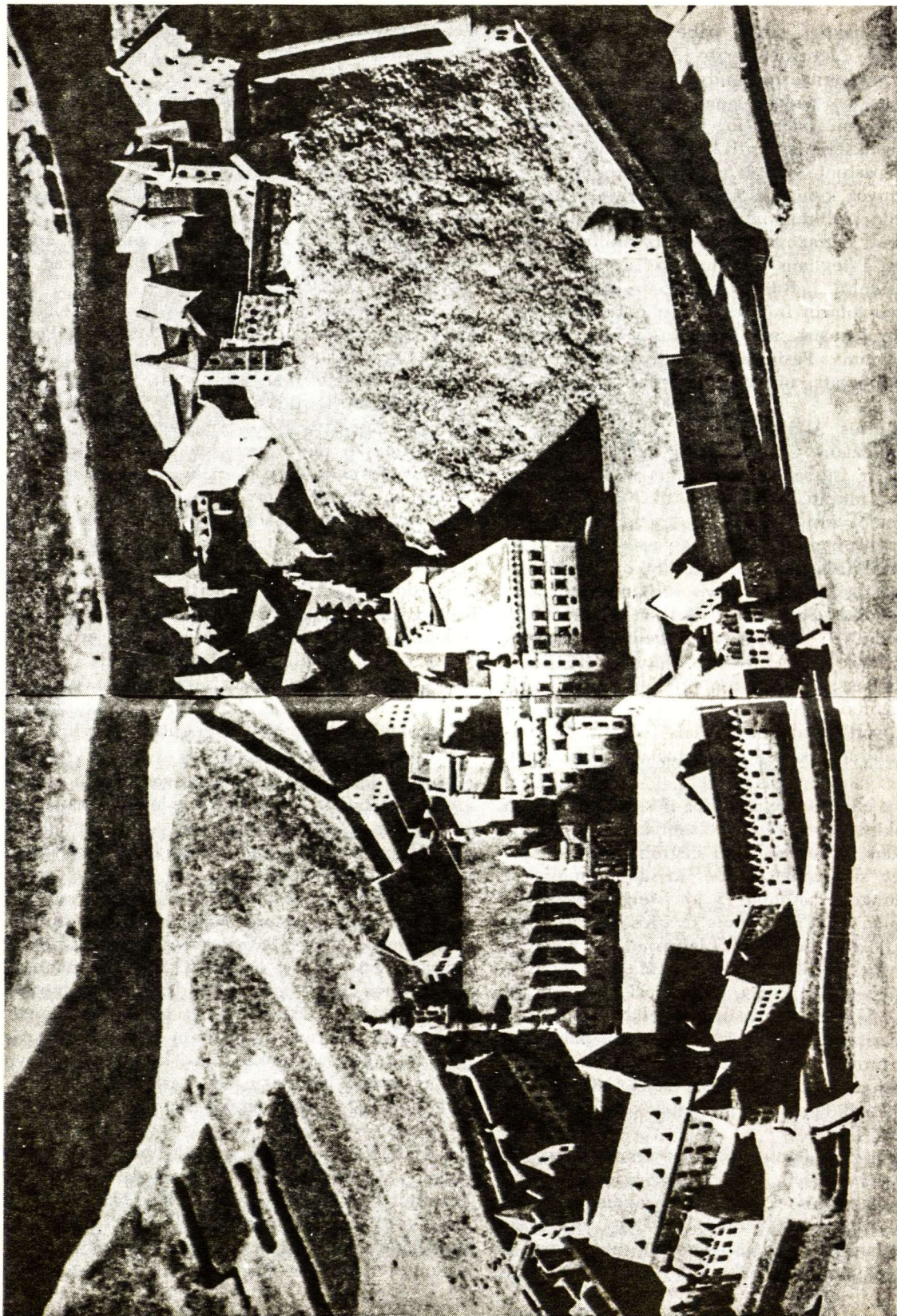
Popiežius, gavęs Lietuvos kunigaikščių pažadą krikštytis, padėjo Kazimierui už misijonierišką rūpestingumą, Kęstučiui išreiškė savo džiaugsmą, kad jis nori apsikrikštyti, pažadėjo jam ir jo broliams palankumą ir karališkas insignijas ir pranešė, kad jis Gnezno arkivyskupui įsakė pasiųsti mokytų kunigų, kurie jį su broliais pakrikštytų ir tikėjimo dalykų išmokytų.

Gavęs popiežiaus laišką, Kazimieras, matyt, neįsigilinęs nė į jo turinį, kur popiežius jam liepė lietuvius kunigaikščius sustiprinti, padrąsinti ir tikėjimo ugnimi uždegti, 1349 m. rudenį su didele kariuomene užpuolė Volinijos-Haličo žemes ir užgrobė kelias pilies. Savaiame suprantama, kad tokiu būdu nei Kęstučio, nei jo brolių prie katalikų tikėjimo patraukti ir pakrikštyti negalėjo. Lietuviai už apgaulę ir smurtą atsilygino puldami Lenkiją.

Negana to, 1351 m. pavasarį Kazimieras nuvyko į Budą ir susitarė su Vengrijos karalium Liudviku bendromis jėgomis pulti Lietuvą. Šį susitarimą vykdyti abu su kariuomenėmis atvyko į Liubliną, kur Kazimierui susirgus, žygiui vadovavo Vengrijos karalius Liudvikas. Rugpiučio gale atvykęs prie Volinijos, pasikvietė Kęstutį ir be karo su juo padarė taikos sutartį.

Tada Kęstutis su savo broliais ir pavaldiniais pasižadėjo krikštytis, jei Vengrų karalius jam parūpins iš popiežiaus karaliaus vainiką, pažadėjo Lietuvoje įkurti arkivyskupiją, vyskupijas, vienuolynus ir kartu su Liudviku vykti į Budą krikštytis. Tą sutartį abi pusės patvirtino priesaikomis ir Kęstutis vyko į Budą krikštytis, tačiau nežiūrint priesaikos, dėl nežinomų priežasčių, pa-

Тап Вилниау пилис атродė Алгиrho laikais. V. Dremos реконструкција

sinaudojęs nakties tamsa pabėgo. Tada Liudvikas nepuolęs Lietuvos sugrįžo į Vengriją.

Kitą reikšmingesnę bandymą krikštyti Lietuvą Algirdo laikais padarė inperatorius Karolis IV, kuris 1358 m. balandžio 18 d. ragino Lietuvos kunigaikščius priimti krikštą, ir tuo reikalu 1359 m. pasiuntė Lietuvon savo delegaciją. Tačiau Lietuvos kunigaikščiai krikštą priimti sutiko tik Algirdo padiktuotomis sąlygomis: kad Vokiečių ordinas sugrąžintų Lietuvai užgrobtas žemes iki Alnos, Priegliaus ir Dauguvos upių, kad ordinas išsikeltų į Rusios stepes ir gintų krikščionis nuo totorių ir, kad jis ten nereikštų jokių pretenzijų į rusus, nes visa Rusia turi priklausyti lietuviams. Pasiuntiniai, laikydami tas sąlygas negalimomis, nutraukė derybas ir išvyko iš Lietuvos.

Paskutinis Algirdo laikais krikšto bandymas buvo popiežiaus Grigaliaus XI laiškas Algirdui, Kęstučiui ir Liubartui, kuriuo jis 1373 m. bandė juos įtikinti, kad apsikrikštijus baigtųsi baisūs karai tarp lietuvių ir kryžiuočių. Bet ir šis paskutinis bandymas liko be pasekmių.

Taip Algirdas nepriėmė nei lotyniško, nei slaviško krikšto. Matyt, jis buvo įsitikinęs, kad, jam priėmus Romos ar Bizantijos krikštą, karai su Vokiečių ordinu ir Maskva nepasibaigs, o pagony lietuvių, kurie tuomet sudarė Lietuvos didžiosios kunigaikštijos pagrindą, jam priėmus vieną ar kitą krikštą nuo jo atsimes. Atsisakius krikšto, jam beliko kovoti su abiem priešais ir politiškai žaidžiant toleruoti katalikų ir stačiatikių tikėjimą.

3. Pranciškonų ryšiai su Algirdu

Kitokie buvo Algirdo santykiai su tikrais misininkais, kurie netroško užgrobti niekeno žemių, bet su meile skelbė Kristaus mokslą ir visus stengėsi patraukti į jo įsteigtą Bažnyčią. Tokie buvo šv. Pranciškaus dvasios vaikai, kurie Algirdo laikais jau veikė Lietuvoje. Šv. Pranciškaus Asyžiečio 1209 m. įkurtas Mažesniųjų Brolių ordinas greitai augo ir plėtėsi. Pranciškaus 1221 m. Vokietijon pasiųsti broliai turėjo tokį didelį pasisekimą, kad jau 1230 m. įkūrė dvi dideles provincijas, o 1232-1239 m. laikotarpy pranciškonai jau įsikūrė Danijoje, Norvegijoje, Vengrijoje, Bohemijoje, Lenkijoje, Livonijoje ir Prūsijoje.

Pirmoji žinia apie lietuvių pranciškonų šaltiniuose yra užrašyta šv. Pranciškaus draugo Jono iš Plano Carpinis, kai jis su broliais, Steponu Bohemu ir Benediktu Lenku, 1245 m. popiežiaus Inocento siunčiamas pas totorius, turėjo pereiti lietuvių užpuldinėjamas sritis. Jis rašo, kad jie

įžengę į Rusios žemes labai bijojo lietuvių, nes tose vietose, kur jie turėjo eiti, lietuviai slaptai užpuldinėjo kelius.

Pagaliau 1247 m. pranciškonas Henrikas Liuksemburgietis buvo pašventintas ir paskirtas Žiemgalos vyskupu, o šią vyskupiją panaikinus, 1251 m. paskirtas Kuršo vyskupijos vyskupu, kuriai tuomet buvo priskirta vakarinė Žemaitija nuo Ventos iki Nemuno. Negana to, pop. Inocentas IV, 1251 m. liepos 17 d., jį paskyrė Lietuvos karaliaus Mindaugo globėju, dėl to manoma, kad jis dalyvavęs ir Mindaugo karūnacijoje.

Kai Vytenis su Livonijos ordino persekiojamu Rygos miestu ir arkiv. Friederiku iš Pernšteino, pranciškonu, sudarė sąjungą, tai jis iš Rygos pasikvietė pranciškonus ir įkurdino juos Naugarduke. Algirdo tėvas Gediminas taip pat palaikė draugiškus ryšius su Rygos arkivyskupu, pranciškonu ir bendromis jėgomis kovojo su Livonijos ordinu. Jis pats pakvietė pranciškonus į Lietuvą, pastatė jiems bažnyčią Vilniuje ir atstatė Vokiečių ordino sugriautą Naugarduke. Pranciškonai dalyvavo jo tarybos posėdžiuose ir rašė jo laiškus Romos popiežiui, Vakarų Europos miestams, dominikonų ir pranciškonų viršininkams. Tada Rygos arkiv. Friederikui ir pranciškonams veikiant, Gediminas buvo pasižadėjęs krikštytis, bet kai tuo reikalu atvyko popiežiaus legatai, dėl politinių aplinkybių atsisakė. Tačiau, pranciškonai, pasilikę Vilniuje, iki Lietuvos krikšto aptaravo vokiečius kolonistus ir neofitus lietuvius.

Visa tai buvo žinoma ir matoma jaunam Algirdui, dėl to jis tapęs Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu ne tik buvo jiems tolerantiškas, leido gyventi ir apaštalauti Vilniuje, bet ir palaikė su jais ryšius, nes jie jam, kaip ir jo tėvui, buvo reikalingi santykiams su Vakarų Europa palaikyti ir lotyniškiems laiškam rašyti. Yra žinoma, kad Algirdo dvare lankydavosi net tolimų kraštų mokyti pranciškonai, tai dar labiau, tiesiog neišvengiamai, turėjo daryti Vilniuje gyvenantieji.

Sakoma, kad Andrius Vasilius, vėliau pirmasis Vilniaus vyskupas, su kitais pranciškonais apaštalavęs Lietuvoje, pagonių sugautas ir pas Algirdą atvestas, mokėdamas lietuvių ir slavų kalbas, greitai išsiteisino ir paskui, įgijęs kunigaikščio malonę, gyveno Vilniuje šv. Marijos vienuolyne.

Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Algirdo viešpatavimo metu pranciškonai stipriai reikėsi ir Volinijos-Haličo krašte, kuris paveldėjimo teise priklausė Algirdo broliui Liubartui. Čia buvo susiorganizavusi Rusios, Lietuvos ir Valakijos pranciškonų vikarija ir čia veikiantieji pranciškonai

daugelį šio krašto gyventojų stačiatikių sugrąžino Romos Bažnyčiai.

Tuo pat metu Vilniuje, Algirdo dvare, lankėsi garsus pranciškonas Petras Filargi iš Candijos, vėliau Pizos susirinkime išrinktas popiežium, pasivadinęs Aleksandru V (1409-1410). Jis buvo gimęs 1340 m., į pranciškonus įstojęs 1357 m., studijavęs Venecijos ir Paduvos aukštesnėse mokyklose, o vėliau Paryžiaus universitete, kur gavo teologijos daktaro laipsnį. Garsusis vokiečių istorikas, kard. F. Eherle, remdamasis Dlugošu, teigia, kad šis Petras Filargi iš Candijos kelis metus kažkokiam uždaviniui atlikti, buvo Rusijoje, Bohemijoje, Lenkijoje ir ilgiausia Vilniuje (1370-1375). Manoma, kad jis tada mokėjęs pranciškonų mokyklose.

Eherle tokias išvadas daro iš Dlugošo aiškinimo, dėl ko Jogaila, atsisakęs paklusnybės Romos pop. Grigaliui XII, pakluso Pizos susirinkime išrinktam Petru Filargi iš Candijos, pasivadinusiam Aleksandru V. Mat, tuomet buvo Vakarų Bažnyčios schizma. Jau kuris laikas buvo du popiežiai: Romoje — Grigalius XII, o Avignone — Benediktas XIII. Abiejų popiežių kardinolai, tikėdamiesi panaikinti schizmą, Pizos susirinkime išrinko, pasak jų, teisėtą popiežium Petrą Filargi iš Candijos. Bet schizma dėl to nesibaigė, nes vietoje dviejų atsirado trys popiežiai. Visi jie stengėsi savo paklusnybėn patraukti tikinčiuosius.

Tai darė ir naujai išrinktas Aleksandras V. Dlugošas rašo, kad karaliui Vladislovui (Jogailai) esant Nyepolomičo suvažiavime, pas jį atvyko kardinolų nuncijus Mikalojus iš Walavijos su kardinolų laišku, paaiškinančiu kaip labai jie rūpinasi ilgai užtrukusios schizmos panaikinimu; dėl to jie susirinkę Pizoje pašalina schizmoje užkietėjusius Grigalių XII iš Venecijos, kitaip Corario, ir Benediktą XIII, kitaip Petrą iš Lunos, ir tikrą popiežium išrinko Aleksandrą V, Petrą iš Candijos. Dėl to jie prašo Lenkijos karalių Vladislovą (Jogailą), kad jis jiems pritartų ir atsisakę paklusnybės Grigaliui XII, paklustų jų naujai išrinktam Aleksandru V.

Šį dalyką taryboje apsvarsčius, Jogaila, nežiūrint jam parodyto Grigalio XII palankumo, atsisakė jo klausyti ir perėjo Pizos susirinkimo išrinkto Aleksandro V paklusnybėn. Čia Dlugošas pastebi, kad tarp Aleksandro V, Petro Filargi, ir Lenkijos karaliaus Jogailos buvo žinoma sena draugystė. Ši draugystė užsimezgė tada, kai Petras Filargi lankėsi Rusios žemėse, prieš Jogailai tampant Lenkijos karalium, kai dar jis buvo pagoniškosse klaidose.

Dabar žvelgiant į šią Petro Filargi iš Candijos draugystę su Jogaila, aprašytą Dlugošo, ir į autoritetingo istoriko kard. F. Eherle teigimą, kad jis, lankydamasis Rusioje ir Vilniuje, mokėjęs pranciškonų mokyklose, manau su pagrindu galima sakyti, kad jis ilgesnį laiką buvo sustojęs Algirdo dvare ir ten ėjęs kokias nors reikšmingas pareigas. Gal net mokėjęs Algirdo vaikus ir patį Jogailą, tuo būdu užmegzdamas su juo draugiškus ryšius ir laimėdamas jo palankumą. Taip būtų tvirtčiau paremtas daugelio mūsų istorikų teigimas, kad Kęstučio ir Algirdo dvaruose buvę vienuolių, kurie mokėję vaikus.

Algirdo laikams priskiriami ir legendariškieji Vilniaus kankiniai pranciškonai. *Lietuvos metraštis — Bychovco kronika* taip aprašė 14 vienuolių pranciškonų nužudymą:

“Tuo metu, kai didysis kunigaikštis Algirdas, žygiavo prieš Maskvą, o su juo buvo jo vaivada Petras Goštautas, susirinko Vilniaus miestiečiai pagonys ir dideliu būriu atėjo prie vienuolyno; nenorėdami, kad būtų Romos tikėjimo krikščionių, vienuolyną sudegino ir septynis vienuolius sukapojo, o kitus septynis vienuolius, pririšę prie kryžių, paleido Nerimi žemyn, sakydami: “Nuo saulėlydžio atėję, į saulėlydį ir grįžkite. Kam mūsų dievus naikinate”. O vyskupo sode, kur juos iškapojo, dabar stovi kryžius.

Ir parvyksta didysis kunigaikštis Algirdas į Vilnių. Goštautas žemai lenkdamasis prašė didįjį kunigaikštį Algirdą, tuos pagonis, kurie tuos nekaltus vienuolius taip žiauriai ir negailestingai žudė, už šitokių jų žiaurumą lieptų nubausti. Ir pats didysis kunigaikštis Algirdas labai liūdėjo, kad taip žiauriai nužudė tuos krikščionis-vienuolius, jam buvo apmaudu, kad krikščionims teko patirti tokį žiaurumą. Už tai pasmerkia miriop penkis šimtus vilniečių, kad juos nubaustų pavyzdžio dėlei, idant niekas daugiau nepadarytų krikščioniui nieko pikto. Ir anieji buvo nugalabyti visai kankinant.

O paskui Petras Goštautas atsivedė kitus vienuolius-pranciškonus, bet nedrįso jau statyti jiems vienuolyno toje vietoje, kur pirmieji nužudyti, įkūrė jiems vienuolyną toje vietoje, kur smėlynėje prie Vingrių turėjo pastatęs namą, kur dabar stovi Dievo Motinos vienuolynas. Ir nuo tų laikų Vilniuje stovi krikščioniškas Romos tikėjimo Dievo Motinos vienuolių vienuolynas”.

Nors šį 14 pranciškonų Algirdo viešpatavimo metu Vilniuje nukankinimą aprašo ir kiti XVI ir XVII amž. autoriai: M. Strykovskis, M. Korona, A. Kojalavičius ir kiti, tačiau šis pasakojimas priklauso tik legendarinių pasakų sričiai. Tai jau yra įrodęs K. Chodynckis ir, naujai Pranciškonų ordino šaltinių šviesoje išnagrinėjęs, šio straipsnio autorius. Šiose studijose prieita išvadų, kad šios legendos kilmės pradžios reikia ieškoti

Gedimino laikais Vilniuje nukankintų dviejų pranciškonų — Ulriko ir Martyno kančios aprašyme, tik padidinant jų skaičių nuo 2 iki 14. Taip pat įrodyta, kad jie nebuvo pakviesti Petro Gošyauto Algirdo laikais (1345-1377), nes tuo metu šaltiniai nežino jokio Petro Goštauto. Negalėjo jie būti nužudyti Algirdui viešpataujant, nes išskyrus *Bychovco kroniką* visi kiti autoriai rašo, kad jie buvo nukankinti 1332 ar 1333 m. Šioje legendoje tik tiek galėtų būti tikra, kad Vilniuje, šalia Gedimino įkurdintų Saksonijos pranciškonų vokiečių prie šv. Mikalojaus bažnyčios, Smiltynėje prie Vingrių, kur dabar stovi Šv. Marijos bažnyčia, įsikūrė Bohemijos-Lenkijos provincijos pranciškonai. Iš kitos pusės ši legenda patvirtintų Algirdo toleranciją krikščionybės plitimui Vilniuje ir bendrai Lietuvoje.

III. BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Išnagrinėjus istorinius šaltinius ir kitų istorikų studijas, priėjome išvados, kad Algirdas buvo labai išmintingas ir geras Lietuvos didžiosios kunigaikštystės valdovas. Jis, kaip ir jo tėvas Gediminas, leido skleisti Lietuvoje krikščioniškai kultūrai ir religijai, nežiūrint to ar ji į Lietuvą veržėsi iš Rytų ar Vakarų. Stačiatikių istorikų pastangos įrodo, kad Algirdas buvo priėmęs stačiatikių krikštą, Lietuvoje skleidęs stačiatikių tikėjimą ir mirdamas ją palikęs pilname surusėjimo procese, yra tuščias, nes šaltiniai, kuriais jie remiasi, nepatikimi, o kai kurie tų dalykų, kuriuos jie nurodo, visai neturi. Tiesa, Algirdas rūpinosi gauti Lietuvos stačiatikiams metropolitą, bet jis tai darė, norėdamas juos atpalaiduoti nuo Maskvai atsidavusio metropolito dvasinės valdžios ir neigiamos įtakos jo pavaldiniams. Nežiūrint palankių sąlygų stačiatikių tikėjimas Lietuvoje neplito, kaip tai skelbia rusai istorikai. Tiesa, Algirdo žmonos turėjo popus ir Vilniuje rusams stačiatikiams buvo pastačiusios dvi ar tris cerkves, bet lietuvių sustingęs stačiatikių tikėjimas nežavėjo ir jie jo nepriėmė. Patikimesni yra tie šaltiniai, kurie nurodo, kad Algirdas su pagoniškomis apeigomis buvo sudėgintas, ne tie, kurie sako, kad jis buvo palaidotas kaip vienuolis stačiatikių cerkvėje ir ten tebėra.

Sekė jis ir tai, kas vyko Lietuvoje, į kurią jėga veržėsi Vakarų krikščionybė. Žinomos jam buvo Vokiečių ordino, Lenkijos karaliaus Kazimiero, Vengrijos karaliaus Liudviko, imperatoriaus Karolio IV ir popiežių pastangos jį ir jo brolius su visa tauta krikštyti. Jis aiškiai suprato, kad per juos priimtas krikštas Lietuvai galėjo atnešti prūsų likimą, ir dėl to jo nepriėmė. Tačiau

krikščionybei plisti jis nedraudė. Jo dvare lankėsi Vilniuje gyvenantieji vienuoliai pranciškonai. Ilgesnį laiką pas jį gyveno net būsimo Pizos popiežius Aleksandras V, kurio susidraugavimas su Jogaila paskui Lietuvai buvo naudingas gintis nuo Vokiečių ordino kėslų. Iš viso, giliau panagrinėjus Algirdą tuoj pastebime, kad jis buvo ne tik išmintingas valdovas ir gudrus karo strategas, bet ir geras politikas, dideliuose pavojuose atvedęs Lietuvą prie Vakarų krikščionybės slenksčio, kurį paskui peržengė jo sūnus Jogaila, pakreipdamas Lietuvos istoriją nauja linkme.

Šaltiniai ir literatūra

- Lietuvos metraštinis — Bychovco kronika*, Vilnius, 1971.
Partiaršaja ili Nikonovskaja Letopis, žr. *Polnoje Sobranije Russkich Letopisej*, X, Maskva, 1965.
Hermanni de Wartberge Chronicon Livoniae, žr. *Scrip. rer. Prussicarum*, II, Frankfurt am Main, 1965.
Wigand von Marburg, *Chronica nova Prutenica*, žr. *Scrip. rer. Prussicarum*, II, Frankfurt am Main, 1965.
J. Długosii *Historiae Poloniae*, III, Krokua, 1876.
M. Strykowski, *Kronika Polska, Litewska, Żmudzka i wszytkiej Russi*, II, Varšuva, 1846.
A. Wiliuk Koialowicz, *Miscellanea ad statum ecclesiasticum in Magno Lituaniae Ducatu pertinentium*, Vilnius, 1650;
Historiae Lituaniae pars prior, Dancigas, 1650.
T. Narbutas, *Pomniki do dziejow Litewskich*, Vilnius, 1886; *Pomniejsze Pisma Historyczne*, Vilnius, 1856.
J. Wolff, *Rod Gedimina*, Krokua, 1886.
R.J. Misiūnas, *Algirdo tikėjimas*, žr. *L.K.M. Akademijos Suvažiavimo Darbai*, VIII, Roma, 1965.
S. Sužiedėlis, *Lietuva ir Gediminaičiai sedant Jogailai i Didžiojo Kunigaikščio sostą*, žr. A. Šapokos red. — *Jogaila*, Kaunas, 1935.
Z. Ivinskis, *Lietuvos istorija*, Roma, 1977.
H. Paszkiewicz, *Origin of Russia*, London, 1954.
A. Kučinskas, *Kęstutis Lietuvių tautos gynėjas*, Kaunas, 1938.
J. Jakštas, *Vokiečių ordinas ir Lietuva Vytenio ir Gedimino metu*, žr. *Senovė*, 1935.
K. Kantak, *Franciszkanie Polscy*, I, Krokua, 1937.
F. Ehrle, *Der Sentenzenkommentar Peters von Candia des Pisaner Papstes Alexanders V*, Münsteris, Westf., 1925.
K. Chodyncki, *Legenda o męcenstwie czernastu Franciszkanow w Wilnie*, žr. *Ateneum Wilenskie*, IV, 1927.
V. Gidžiūnas, *De Fratibus Minoribus in Lituania (1245-1517)*, Roma, 1950; *Legendariniai Pranciškonų kankiniai Vilniuje*, žr. *Aidai* 1954; *Pirmieji bandymai krikštyti Žemaičius*, žr. *Karys*, 1967.

1940 METŲ BIRŽELIS

P. M.

(Prisiminimai)

(Pabaiga)

Yra buvę daug atsitikimų, kad partizanams dedant po geležinkelio bėgiais miną, nakties metu, dėl neatsargumo, ar kokių kitų pasitaikiusių paklaidų, mina sprogdavo, susprogdindama ir dedančiusius. Tokių atsitikimų buvo Beniakinų-Kirtimų ruože, kur vieną naktį, bedėdami miną, žuvo du partizanai, kitus porą kartų — po vieną. Taip pat Ignalinos-Dukšto ruože žuvo du kart po vieną minuotoją. Vienas jų buvo sudraskytas ir išmėtytas. Pas žuvusiuosius minuotojus ar sulaikytuosius, jokių dokumentų nebuvo randama, tad ir nebuvo galima nustatyti jų asmenybę.

1944 m. birželio mėn., netoli Vilkaviškio, vietos gyventojai pastebėjo besislapstantį rugiuose žmogų. Vėliau jis buvo sulaikytas ir paiškėjo, kad tai rusas desantininkas, nuleistas parašutu. Jis buvo perduotas vokiečių policijos žinion.

1943 m. liepos 1 d. Vilniaus kelio ruožo statybos viršininkas važiuo su vokiečių geležinkelio inspektorium motorine drezina. Važiavo dienos metu, patikrinimui ruožo Vilnius-Jašiūnai. Tarp Kirtimų ir Jašiūnų kelio ruožo viršininkas pastebėjo, kad po bėgiais yra padėta mina. Jie sustoję ėjo prie minos. Tuo momentu išėjęs iš miško partizanas, ginkluotas automatu, jiems liepė minos neliesti ir važiuoti toliau. Jiems sugrįžus į autodrežiną, partizanas paleido šūvių seriją į drežiną, sunkiai sužeisdamas kelio ruožo viršininką į krūtinę ir vokiетį — kelis kartus į ranką. Pakeliui į Vilnių kelio ruožo viršininkas mirė.

Karui prasidėjus, 1941 m. birželio 22 d. ryte, vokiečių pėstininkai drąsiai žygiavo atviru plentu. Pilnai ginkluoti, atsiraitę marškinių rankoves, traukė plentu iš Eitkūnų į Lietuvą, Kybartų kryptimi. Prie plento buvęs rusų sargybinis mongolas, pamatęs žygiuojančius plentu vokiečius, nespriešino, bet pasislėpė kanalizacijos vamzdyje, kuris buvo praveistas skersai plento. Vokiečiams priartėjus prie Kybartų geležinkelio pervažos, netoli kurios buvo rusų komendantūros būstinė, ten buvę rusai kariai ėmė į vokiečius šaudyti iš automatų. Žuvo 15 vokiečių karių, kurie buvo laikinai palaidoti prie geležinkelio pervažos kampo.

Vykdam rusų komendantūros apsupimą, buvo sunkiai sužeistas vokiečių karys, ėjęs skersai geležinkelį. Kiti vokiečiai kariai, atvykę į Virbalio

geležinkelio stotį, pasiuntė vyr. konduktorių Bogučenko, sunkiai sužeistam vokiečiui suteikti pagalbą. Bogučenko, pasilenkęs prie sužeistojo, jam padėti, buvo mirtinai į galvą peršautas iš rusų komendantūros. Vokiečiams apsupus ir metant per langus į komendantūrą granatas, esantieji rusai išėjo į kiemą, pasiduodami nelaisvėn. Bet vokiečiai, atsikeršydami, visus kieme sušaudė. Du rusai, buvę Virbalio geležinkelio stotyje, pasislėpė stoties rūsyje. Vokiečiams reikalaujant išeiti — nėjo. Tada vokiečiai atsivedė iš stoties bufeto tarnautoją Butkeraitį, kuris mokėjo vokiečių ir rusų kalbas, ir liepė jam eiti į rūšį, pasakyti rusams, rusiškai, kad išeitų. Einant Butkeraičiui į rūšį, paskui kurį sekė ir vokiečiai, rusas iš rūšio durtuvu sužeidė Butkeraitį į krūtinę, bet iš rūšio vistiek nėjo. Tuomet vokiečiai paleido į rūšį dujas ir tik po to rusai išlipo į paviršius su iškeltom į viršų rankom, pasidavimui. Pasidavimas negelbėjo — jie tapo vokiečių tuoj pat nušauti.

Vokiečiai, pradėdami karą, žygiavo į Lietuvą trimis voromis — motorizuoti, tankais ir šarvuotais traukiniais. Taip užklupti rusai bėgo kaip įmanydami, palikdami pakelyje savo tankus bei mašinas, kurioms trūko kuro, arba buvo kitų techniškų kliūčių. Pagal bėgančių rusų reikalavimus benzinas buvo jiems statinėmis mėtomas iš jų lėktuvų. Vienam keturmotoriui rusų lėktuvui, užsidegus vienam motorui, teko priverstinai nusileisti prie Kretonų ežero ir Kretonėlės upės. Leidžiantis išmetė ant kranto 6 statines ir 3 kariai iššoko dar lėktuvui nesustojus ant žemės. Nusileidęs lėktuvas tuojau užsidegė. Lakūnas žuvo vietoje, jo padėjėjas sunkiai apdegė, bet anksčiau iššokusių dėka, buvo išgelbėtas ir nuvežtas į ligoninę.

Rusai, nespėdami pabėgti nuo vokiečių motorizuotų dalinių, kurie juos be atvangos vijosi bėgdavo į miškus, krūmus, ir ten slėpdavosi. Rusai gerai žinojo savo tautiečių gyvenamas vietas ir ėjo pas juos naktimis, gaudami maisto ir nurodymų, kaip ir kur gali praeiti Rusijos link. Jie gaudavo pas tuos gyventojus ir civilinius drabužius ir jais persirengdavo, palikdami uniformas. Ginklus palikdavo miškuose, mesdavo

į ežerus, upes, arba atiduodavo vietas rusams, pas kuriuos gaudavo paramą.

Viena iš tokių vietų buvo prie Žeimenos ežero, jau minėtas Obelų Ragas. Toji vieta buvo gyvenama sentikių — staraviečių rusų. Į paminėtą vietovę prieš I Pas. karą jie buvo atgabenti Kaltinėnų dvaro savininko, pulkininko Mordvino — ruso, ir pigiai pardavus savo dvaro žemes savo tautiečiams, ten apgyvendinti. Šios vietovės rusai palaikė ryšius su anksčiau gyvenusiais prie Daugėlišio, Mikalave, rusais. Vieni su kitais draugavosi ir vogdavo apylinkės ūkininkų galvijus. Be to, jei tikėdavosi pas ką rasiant pinigų — naktimis apiplėšdavo, atimdami pinigus, arba ir nužudydami.

1920 m. vasario mėn. minėtų vietovių rusai, sužinojo, kad viena našlė ūkininkė, gyvenanti tarp Ignalinos ir Dukšto, turinti auksinukų. Jų plėšikai atėjo pas ją nakties metu, kankino, degino kojas, kol atėmė pinigus. Tuo metu ta vietovė buvo lenkų okupuota, tad lenkų policija minėtus rusus plėšikus išaiškino ir 9 jų areštavo — jie buvo iš Obelų Rago ir Mikalavo.

Yra buvę ir daug kitų apiplėšimų. Prieš pat II Pas. karą, tų pačių vietovių rusų plėšikų gauja buvo užpuolusi Kretonėlės malūną, kur gyveno savininkė pulkininko Ertelio žmona. Užpuolimas vyko nakties metu. Ertelienė turėjo ginklą ir į namus neišleido — įvyko susišaudymas su užpuolikais. Ertelienei buvo peršauta koja, bet užpuolikai turėjo pabėgti be grobio.

Karui stumiantis toliau, vokiečiams užėmus Pabaltijį, prasidėjo geležinkeliais rusų belaisvių transportacija į Vokietiją. Pradžioje parveždavo po 2-3 ešelonus. Karo pradžioje rusai kariai lengvai pasiduodavo į vokiečių nelaisvę, vienur kitur silpniau pasipriešindami ginklu. Pravežami vagonuose į nelaisvę, jie šaukdavo: "Duokit ginklus, eisiu mušti bolševikus". Iš to aišku, kad jie ne kentė komunistinės santvarkos ir nenorėjo kariuoti. Vokiečiai prisivežė daugybę belaisvių, blogai juos maitino ir naudojo sunkiausiems darbams, neduodami reikiamos aprangos, apavo ir žiauriai su jais elgėsi. Belaisvius mušdavo, susirgusiems jokios mediciniškos pagalbos nesuteikdavo, arba retais atvejais ir labai mažai. 1941 m. rudeniop, nakties metu, vokiečiai atveždavo belaisvius iš Eitkūnų į Kybartus ir po kelis šimtus, ant vygainių, prie Kybartų, sušaudydavo. Pagal vietos gyventojų pasakojimus, tokių sušaudytųjų galėjo būti apie du tūkstančiai. Kuomet vietos gyventojai paklausdavo, už ką belaisvius šaudė, vokiečiai sakydavo, kad jie serga nepagydoma

liga...

Apie tokį žiaurų rusų belaisvių naikinimą sužinojo ir "katiušos" — rusų komisarų nesusėjęsios pabėgti žmonos. Pradžioje jos dirbo Suvalkijoje pas ūkininkus, darbininkėmis, ir buvo suregistruotos pas vokiečius. Pasibaisėjusios tokiais žiauriais belaisvių naikinimais, visos ryžosi bėgti į Rusiją. Kai kurioms tai pavykdavo. Atėjus vokiečių karių ešelonui į Virbalio stotį, jos pasiprašydavo atėjusios prie traukinio, kad jas pavėžėtų. Jauni vokiečiai kariai mielai ir su malonumu moteris į vagoną pagloboti priimdavo. Tokiu būdu jos važiuodavo iki fronto, iki kur eidavo visas traukinio ešelonas. Po to jos rasdavo kelius ir priemones pasiekti savo namus Rusijoje. Suprantama, visus matytus ir girdėtus belaisvių išgyvenimus ir jų likimą, jos, be abejo, papasakodavo Sovietų Sąjungos pareigūnams bei kariams. Nuo to laiko, rusų kariai pradėjo priešintis ir atkakliai kovoti prieš vokiečius. O vokiečiai, to pasekoje, pradėjo dar žiauriau elgtis su rusų belaisviais.

1942 m. Virbalio stotyje prie geležinkelio darbų dirbo keli šimtai rusų belaisvių. Vienas, stambaus sudėjimo belaisvis, nugriuvo ant žemės bedirbdamas. Matomai iš alkio ar dėl ligos. Priėjęs vokiečių sargybinis spardė jį batais, geležinėmis vinimis pamuštais padais. Belaisvis skaudžiai vaitojo, bet negalėjo atsikelti. Pats tai mačiau — buvo be galo žiauru, bet nieko padėti negalėjau.

1943 m. Vilniuje, pravedant kelią garvežiams iš depo į atskirą aplinkinį kelią, dirbo gal kokie 2,000, ar daugiau belaisvių. Darbas buvo labai sunkus. Ypač žiemą. Žemė sušalus, apsnigta. Reikėjo kirkomis iškapoti, iškloti pabėgiais ir bėgiais. Einantieji per bėgius į darbą, belaisviai pamatė pribyrėjusių iš vagonų saulėgražų sėklų. Puolėsi jas rinkti ir valgyti. Juos variusieji vokiečiai sargybiniai pradėjo daužyti jų nugaras šautuvų buožėmis. Belaisviai, atrodo labai išbadėję, labai blogai aprenkti žiemos šalčiuose prie 15 ar 18 C.

Tokį vaizdą matant, kiekvienam iš šalies darėdavosi labai skaudu. Galvodavai, kodėl vokiečių kariai taip žvėriškai, sadistiškai elgiasi su belaisviais?.. Tokius vaizdus aš pats esu matęs daugelį kartų.

Karui tęsiantis ir belaisvių transportai įvairavo. Veždavo, dažniausia, dengtuose vagonuose, bet jei dengtų vagonų trūkdavo, tai suvarydavo į pusvagonius. Sustatydavo stacijomis, kaip popiermalkes, po 30-40 žmonių. Įsakydavo, kad į pus-

vagonių šonus neiškištų galvų — kas iškiš — bus nušautas. Vokiečiai sargybiniai važiuodavo specialiai jiems skirtame, klasiniame vagone, iš kur galėjo stebėti belaisvių laikyseną. Jei belaisvis iš nuovargio užkniubdavo ant pusvagonio krašto ar užmigdavo ir negirdėdavo vokiečio sargybinio perspėjimų, tai šaudavo į jį tiesiog ir belaisvis žūdavo.

Toks belaisvių vežimas vyko ir vasaros ir žiemos metu. Kada veždavo belaisvius pusvagoniuose iš tolimo rytų fronto, žiemos metu, sningant ir šalčiui siekiant iki 20 C., kelionė trukdavo kelias savaites, tad vežamieji belaisviai nušaldavo kojas, rankas, ausis ir nosis. Daugelis jų pakelyje pusvagoniuose mirdavo. Nuo mirusio, likusieji gyvi, nurengdavo visus drabužius, nuaudavo batus, pasidalindami sau gelbėdavosi nuo šalčio. Lavoną išmesdavo iš pusvagonio traukiniui einant, tarpstotyje, tik su marškiniiais, arba ir visai nuogą. Pravežant per Lietuvos teritoriją, žiemos metu, po nakties, kelio tarnybos pareigūnai rasdavo po kelias dešimtis išmestų pusnuogių lavonų. Vieną naktį buvo rasta 16 lavonų išmestų tarp Kauno ir Virbalio. Daugelis lavonų buvo randami tik pavasarį, sniegui nutirpus, nes būdavo užpustyti ir nematomi. Rastuosius surinktus lavonus tarnybos pareigūnai sukraudavo ant rogių ir suveždavo į vieną vietą. Iškasus duobę, pagal vokiečių paliepiamą, būdavo palaidojami. Tikro išmestųjų lavonų skaičiaus nebūtų galima nustatyti.

Vokiečių armijai nužygiavus gilyn į Sovietų Sąjungos teritoriją, likusias užnugaryje užimtas žemes tvarkyti ir valdyti buvo atsiųsti vokiečiai komendantai ir geštapas su egzekucinėmis karių grupėmis. Jie duodavo įsakymus ir įvairius potvarkius vietos gyventojams.

Visų pirma buvo duotas įsakymas visiems žydų tautybės asmenims prisisiūti ant krūtinės ir nugaros šešiakampes, geltonos spalvos žvaigždes. Žydams buvo negalima eiti šaligatviu — gali eiti tik gatve. Miestuose ir mažuose miesteliuose žydai tapo suvaryti į getus.

Birželio 27 d. į Pabradės geležinkelio stotį atvyko vokiečių pirmasis šarvuotas traukinys. Traukinio vadais buvo du leitenantai. Vienas jų juodmarškinis, antrasis pilkoj uniformoj. Aš, kaip Pabradės stoties viršininkas, sutikęs juos kariškai pasisveikinau ir trumpai pasikalbėjom apie esamą būklę ir rusų išbėgimą. Jie susėdo prie stoties takelio, vedančio į mano butą. Atėjusi mano žmona Adelė, juos pasveikino vokiškai ir kaippo atvykusiems iš kelionės, pasiūlė kavos bei sumuš-

tinų. Tada jie paklausė, kur jos vyras? Žmona parodė į čia pat stovintį mane. Jie mielai sutiko kavos išgerti. Žmona, su kava ir sumuštiniais, taip pat atnešė grafinėlį midaus (krupniko). Abu jie išgėrė kavos ir po vieną stiklelį midaus, pagirdami, kad labai skanus. Vėliau jie gavo iš štabo vadovybės potvarkį pasilikti Pabradaje nakvoti. Mudu su žmona pasiūlėme vadams nakvoti mūsų bute, nes turėjome laisvą kambarį ir lovas. Jie sutiko. Davė savo kariams reikiamus nurodymus bei paliepiamus ir atėjo pas mus. Žmona paklojo lovas ir pasiūlė vakarienę. Jie mielai sutiko. Pavalgę vakarienę ir išgėrę po porą stikliukų to paties midaus, džentelmeniškai padėkojo, irėjo poilsio. Ryte išgėrė kavos ir 7 val. išvyko Daugpilio link. Išvykdami pareiškė, kad jie po trijų ar daugiau dienų, grįš atgal ir užeis aplankyti.

Pastariesiems išvykus, kitą dieną atėjo pas mus 5 lietuviai karininkai, 1 karo daktaras, 9 karininkų žmonos, iš kurių viena našlė, Žinienė, kurios vyras daktaras žuvo Pažeimenės poligone nuo sprogsios granatos, ar ant minos užėjęs. Visa grupė, 15 žmonių, prašėsi prieglobsčio, nakvynės ir kaip nors parūpinti susisiekiimo priemones nuvykti į Vilnių ir Kauną. Tuo laiku jokių traukinių nebuvo. Pagal išgales, visa 15 žmonių grupė buvo pavalgydinta ir apnakvydinta. Dėl važiavimo į Vilnių ar Kauną dėjome viltį į vokiečių šarvuoto traukinio vadus, kurie žadėjo grįžti ir vykti į Vilnių.

Tiesiog, kaip užsakyta, trečią dieną grįžo vokiečių šarvuotas traukinys ir abu vadai atėjo pas mus į butą. Rado visus 15 žmonių, laukiančių susisiekiimo pagalbos. Visi 15 buvo labai suvargę, išbadėję ir susirūpinę kiekvienas savo likimu. Žmona vokiškai aiškino grupės vargus ir rūpesčius ir prašė visus nuvežti į Vilnių. Be to, paaiškino, kad viena esanti žuvusio daktaro našlė, kuri tik ką neteko savo vyro Pažeimėnėje, kad ji neturinti žinių apie savo motiną, kuri buvusi Kaune. Vokiečiai viską išklausę, sutiko visą grupę nuvežti į Vilnių ir, jei turės laiko, tai padės Žinienei pasiekti Kauną. Tuoj pat visi ir išvyko į Vilnių. Iš Vilniaus, šarvuotio vadas turėjo reikalų vykti į Kauną; tokiu būdu, kas važiavo iš Vilniaus į Kauną, visus ir nuvežė. Kaune, paėmęs nuo platformos savo lengvą mašiną, nuvežė našlę Žinienę tiesiog į namus. Pastaroji rado savo motiną sveiką ir gyvą.

Grįždami šarvuotio vadai vėl į frontą, sustojo pas mus ir apie tai papasakojo. Tad ir karo metu pasitaiko užtikti gerų žmonių. □

NEAPYKANTOS IR KERŠTO KNYGA

A.

Izaakas Rudnickis, dabar Izraelio kariuomenės ats. brigados generolas, pasivadinęs Yitzhak Arad, parašė savo atsiminimus, kurių angliškasis vertimas nepersenai pasirodė rinkoje.

1939 m. rugsėjo 1 d. vokiečiai užpuolė Lenkiją. Autoriaus tėvas, vienos sinagogos Varšuvoje kantorius, savo, tada 13 metų sūnui taip kalbėjo:

“Icele, kai I Pas. karas prasidėjo, aš buvau tavo amžiaus. Tą karą išgyvenom mūsų mieste *Swienciany*, netoli *Vilna*, kuris daug kartų ėjo iš rankų į rankas. Mes gyvenom po rusais, vokiečiais, lenkais, bolševikais, lietuviais ir vėl po lenkais. Visi tie pasikeitimai reiškė baisius žiaurumus, ir mes žydai buvome pagrindiniai kentėtojai. Mes buvome pagauti tarp kariaujančių pusių; kiekviena pusė laikė mus priešais. Aš viliojau, kad mūsų likimas šiame kare bus geresnis, tačiau širdies gilumoje tu abejoju.”

Kai puolanties vokiečių divizijos priartėjo prie Varšuvos, “Aš klausiausi mano susirūpinusių tėvų pasikalbėjimo, kad reiktų viską palikus mėginti patekti į Švenčionis, kur turėjome daug giminių. Iš tikrųjų, ten buvau gimęs aš ir mano sesuo.”

Tačiau, Varšuva rugsėjo 8 d. buvo vokiečių apsupta ir apgulta. Tarp rugsėjo 16 ir 19 d. raudonoji armija įžengė į Lenkiją ir užėmė jos rytines sritis. Lenkų vyriausybė pabėgo į Rumuniją. Lenkija nustojo egzistavusi.

Varšuva dar gynėsi. Tačiau, rugsėjo 22 d., “prieš žydų viltis, kad raud. armija įžengs į Varšuvą”, sostinė pasidavė vokiečiams.

Prasidėjusi vokiečių okupacija buvo žiauri žydams. Pritrūko maisto ir visko. “Amerikos JDC suteikta pagalba buvo tik lašas į okeaną.” Lenkų gyventojų dauguma buvo priešinga ir darė žydams daug žalos. “Antisemitizmas!”

Jau okupacijos pradžioje daug žydų pabėgo ir dar vis bėgo į sovietų užimtą sritį, nes siena nebuvo stipriai saugoma. “Mano tėvas nusprendė pasiųsti mano 15 metų seserį Rachelę į Švenčionis, kur gyvenom mūsų giminės. Tas miestas dabar buvo sovietų zonoje. Ji iškeliauvo spalio pabaigoje. Tokia kelionė išstatė jauną mergaitę daugeliui pavojų ir nors sienos buvo atviros, mes rūpinomės, abejodami ar ji nuvyks saugiai. Maždaug už mėnesio ji sugrįžo ir papasakojo apie ramų ir tylų gyvenimą Švenčionyse ir apie sovietų valdžios teigiamą atsinešimą į žydus. Rachelė pranešė, kad daugelis mūsų tautiečių tame mieste gavo aukštus paskyrimus vietinėje sovietų valdžioje, tokius paskyrimus ir užimamas vietas, kokios lenkų valdymo laikais buvo mums uždraustos. Ji nugabeno sveikinimus iš visos mūsų šeimos ir atgabeno kvietimą iš jų sugrįžti mums į Švenčionis.”

Netrukus, pagal vokiečių-rusų sutartį, buvo leista gimusiems Rytuose grįžti į savas gimtines. “Mano tėvas vylėsi, kad būdamas kilęs iš Švenčionių, vaka-

rinėje Gudijoje, jis ir mes galėsime, pagal tą paktą, grįžti atgal.”

Tačiau, jau gruodžio pradžioje siena buvo staiga uždaryta. “Dabar pereiti į sovietų valdomą sritį buvo galima tik slapta, per sieną, su lenkų šmugelninkų pagalba, arba žydų tarpininkų, kurie reikalavo daug pinigų už patarnavimą. Mano tėvai nutarė, kad į Švenčionis bandysime vykti aš ir mano sesuo... Per žydų ryšininkus tėvas sudarė sąlytį su dviem lenkų šmugelninkais, kurie už 250 zlotų garantavo mudu saugiai nuvesti į pirmą geležinkelio stotį sovietų (Varšuvos) sektoriuje.” Tai buvo 1939 m. gruodžio 24 d.

Po keletos dienų abu vaikai pasiekė Balstogę ir ten sėdė į traukinį, po 24 val. jau buvo Švenčionyse.

“Švenčionys, kur aš buvau gimęs, yra 85 km į š.r. nuo Vilniaus. Iš 9,000 gyventojų, vienas trečdalis buvo žydai. Kiti — lietuviai, lenkai, gudai, rusai ir totoriai. Tai pasienio miestas, nuo kurio į vakarus randasi lietuvių kaimai, o į rytus — gudų. Miestas buvo visos apylinkės su kaimais ir miesteliais centras.”

Lenkų valdžioje žydai gyveno ramiai ir vystė savo skirtingą kultūrą su jidiš liaudies mokykla, savom organizacijom ir t.t. “Politinis gyvenimas tada sukosi apie įvairias sionistų partijas... Buvo ir Bundo rateliai ir net pogrindžio komunistų grupė.” Kadangi žydai buvo didžiausia etninė grupė, tai Švenčionių burmistro pavaduotojas būdavo žydas.

Svarbiausia veikla mieste vykdavo rinkoje, kurion iš apylinkių suvažiuavę kaimiečiai ūkininkai pardavinėdavo savo produktus žydams tarpininkams.

Tačiau atvykęs į Švenčionis, autorius Rudnickis rado miestą jau pasikeitusį: “pakito gyvenimo ritmas. Sovietų valdžia ir nauja santvarka sukūrė naują atmosferą”. Rinka ištuštėjo, prekyba sustojo, vyko tik mainai ir atsirado juodoji rinka. Liko sujauktas ir žydų kultūrinis gyvenimas. Vieton Senojo Testamento, mokyklose mokė Sov. Sąjungos istoriją ir marksizmą. Į parindines valdines vietas, į pramonę ir mokyklas buvo skiriami komunistai, vietiniai arba importuoti iš sovietijos.

“Švenčionys dabar buvo tikras pasienio miestas. Sieną tarp Sov. Sąjungos ir Lietuvos ėjo vos tik 3 km. į vakarus (tada Švenčionys dar nebuvo prijungti prie Lietuvos. A.). Ryšiai su Vilniū, su kuriuo miestas turėjo artimus kultūrinius ir ekonominius ryšius, buvo nutraukti. Lietuviai laikė Vilnių savo istorine sostine ir ilgai kovojo su Lenkija dėl to miesto valdymo...” (Visus vietovardžius, jų tarpe ir “Vilna”, rašo lenkiškai, aiškiai nepripažįsta jų Lietuvai. A.).

“1939 m. gale ir 1940 m. pradžioje, daug narių ir sionistų jaunimo, kaip ir kitų žydų, slapta pereidinėdavo sieną prie Švenčionių, norėdami patekti į Lietuvą, iš kur tikėjosi pasiekti Eretz Israel (Izraelio kraštą, t.y. Palestiną)”. Tačiau 1940 m. pavasarėjant sovietų pasienio patuliai buvo sustiprinti ir šmugelis per sieną sustojo.

Rudnickis, būdamas Švenčionyse įsijungė į sionistų grupę. „Buvo daug žydų, kurie pasikeisdami (iš sionistų) virto entuziastiškais komunistais.“ Tų žydų sionistai turėjo saugotis, nes jie įskųsdavo NKVD apie sionistų veiklą, kuri Sov. Sąjungoje buvo uždrausta.

Netrukus ramios dienos Švenčionyse penkiolikmečiui Icakai pasibaigė:

“Gegužės pabaigoj Maskvos radijas pranešė apie sovietų kareivių paslaptinius dingimus iš jų įgulų Lietuvoje. Sovietai apkaltino Lietuvos vyriausybę dėl tų kareivių pagrobimo, kad iš jų išgautų žinių apie sovietų kariuomenės dalis, stovėjusias Lietuvoje. Nežiūrint visų paneigimų, Lietuvos vyriausybė buvo laikoma atsakinga už įvykius. Birželio pradžioj pastebėjom įprastą sovietų karių veiklą Švenčionyse. Tankų dalinys, pėstininkai ir artilerija buvo išdėstyti miškuose prie miesto. Birželio 14 d. vakare ir ištisą naktį kariuomenės dalys žygiavo per miestą keliu link Lietuvos sienos.”

Dienos metu Molotovas įteikė Lietuvos vyriausybei ultimatumą.

“Birželio 15 d., 3 val. ryto, dar kelios valandos prieš Molotovo nustatytą ultimatumo laiką, sovietų kariuomenė peržengė Lietuvos sieną ir padedama sovietinių įgulų, užėmė visą kraštą. Lietuvos vyriausybė ir prezidentas pabėgo į Vokietiją. Buvo pastatyta prosovietinė vyriausybė, kuri pravedė sovietinio stiliaus rinkimus, užtikrinančius, kad 99% balsuotojų balsavo už komunistų vedamą Darbo Frontą. 1940 m. rugpjūčio 3 d. Lietuva tapo viena iš Sovietų Sąjungos respublikų”.

Švenčionys buvo priskirti Lietuvai. Tada daug žydų iš Vilniaus gavo sovietų leidimus emigruoti į Palestiną:

“Kelias į Palestiną, arba ir J.A. Valstybes ėjo per Turkiją, Persiją, Kiniją ir Japoniją.” Tačiau išvykti galėjo tik “žydų partijų vadai, rabinai ir ješiva (parapijinių mokyklų) moksleiviai.” Jų išvyko tūkstančiais, tačiau eiliniui žydai kelias liko uždarytas.

“1941 m. birželio 14 d. naktį miestas buvo sukrėstas, kai NKVD ir milicija suėmė šimtus žmonių jų pačių namuose. Daugumas suimtųjų buvo buvę lenkų valdininkai, žemės savininkai, lenkų karininkai, žmonės kurie buvo turtingi ar veiklūs politinėse partijose (išskyrus komunistų). (Rudnickis “užmiršo” paminėti, kad suimant ir deportuojant, ypač entuziastiški sovietų NKVD pagalbininkai buvo vietiniai žydai — jų jaunimas. A.). Tą pat naktį panašūs areštai vyko visoj Lietuvoj. Apie 30,000 žmonių, jų tarpe ištisos šeimos buvo suimti ir deportuoti į Sibirą ir Kazachstaną. Tarp tų tremtinių buvo ir 5-6,000 žydų, Siono partijų vadovai, pasiturintys ir bėgliai iš Lenkijos. (Išvežtų žydų skaičius yra perdėtas, kaip ir viskas šioje knygoje. Deportuoti žydus iš Lietuvos galima buvo suskaičiuoti ant abiejų rankų pirštų. A.). Iš Švenčionių liko išstremta daugybė šeimų.”

“Lietuvių didžiumoje tie trėmimai tik sustiprino sovietų valdžios nemėgimą. Tačiau tie trėmimai kartu sukėlė padidėjusį antisemitizmą. Nors tremiamųjų tarpe

buvo ir tūkstančiai žydų, žydai vaidino palyginti didelį vaidmenį komunistų partijos aparate, kuris vykdė tą akciją. Tokioj tai būklėj, su gresiančių trėmimų baime ir kylančia neapykanta ir sovietų ir žydų, vokiečių kariuomenė užpuolė Sovietų Sąjungą.” Tai buvo birželio 22 d. Jau antrą karo dieną autorius pastebėjo besitraukiančius ir bebėgančius raud. armijos dalinius:

“Vieton matyti karinius rezervus traukiančius į frontą, kaip mes vylėmės, deja, matėme dalinius ir jų vežimus besitraukiant. Jų pirmieji vyko tvarkingai, bet jau sekančią dieną pasirodė betvarkės kareivių grupės, kai kurios be vadų ir net be ginklų. Laikas nuo laiko per miestą pravažiuodavo sunkvežimiai, pakrauti sovietų karininkų šeimų ir valdininkų. Sustoję šoferiai klausdavo kelio į Polocką, rytinės Gudijos miestą, 120 km į rytus nuo Švenčionių. Tarp bėglių buvo ir žydų. Iš jų sužinojau, kad Lietuvos didelė dalis su Kauno miestu jau buvo vokiečių užimta, kad raud. armija Lietuvoje paio ir kad Lietuvos kariuomenė, kuri tada sudarė raud. armijos dalį kai tas kraštas virto sovietine respublika, išdavikiškai atkreipė savo ginklus prieš sovietus. Jie taip pat mums papasakojo, kad lietuviai kareiviai ir civiliniai pasalose prie kelių šaudė į bėgančius sovietų kareivius ir žydus...” (Rudnickiui kova prieš okupantą ir jo pakalikus reiškė išdavimą. A.). ... “trečią dieną jau išgirdome, kad Vilnius jau vokiečių paimtas. Taip pat patyrėme, kad tamsos dengiami, visi sovietiniai valdininkai su šeimomis paliko Švenčionis, palikdami mus be valdžios. Tarp pabėgusių su šeimomis buvo aktyvūs žydai komunistai, milicija ir NKVD. Baimė apėmė vietinę žydiją.”

Likę žydai nežinojo kas daryti. Jų vadai nedavė jokių nurodymų. Nebebuvo ir priemonių.” Be to, bet kuriuo atveju, sklido žinia, kad kelius, vedančius į šiaurę ir į rytus, slapta saugojo lietuviai ir kad jie jau buvo nužudę žmonių, mėginusių bėgti.” (Rudnickis ir vėl fantazuoja. Jis pats gi knygos pradžioje nurodė, kad į rytus nuo Švenčionių gyveno ne lietuviai, bet gudai. Iš kur ten keliuose galėjo atsirasti lietuviai? Iš tiesų, ten veikė ne lietuviai ar gudai, bet lenkų partizanai. A.).

Knygos autorius, stovėdamas Švenčionyse prie pagrindinio kelio stebėjo bėgančius į Sovietiją:

“Grupės lenkų ir lietuvių stovėjo arti manęs ir džiūgaudami žiūrėjo į praeinančius, paniekinančiai šūkaudami bėgliams. Jų džiaugsmas vertė mane susirūpinti ir aš pasišalinau.” Kitą dieną ir jis nusprendė jungtis prie bėglių į sovietiją: “Paskutinę minutę mano dėdė Eliahu, pas kurį buvau apsistojęs, bandė mane atkalbėti, sakydamas, kad negalėsime pasprukti, nes pakeliui mus tikriausiai nužudys lietuviai.”

Prisijungęs prie bėgančių raudonarmiečių būrio, Icakas su keliais draugais iškeliavo. Vos už 8 km už Švenčionių juos iš miško kažkas apšaudė: “Tada mes trise lauku perėjome į lygiagretų kelią, tačiau išgirdome daugiau šūvių, net kulkosvaidžių. Nutarėme, kad tai taip pat lietuvių pasalos. Pasukę taku šiaurėn,

pasiekėm kryžkelę prie kaimo. Ten radome penkių jaunų žydų beveik nuogus lavonus. Jie buvo iš mūsų apylinkės ir greičiausiai, neseniai nužudyti tų kaimiečių, arba lietuvių partizanų (kurių tuo metu ten visai nebuvo. A.) Lavonų vaizdas mus baisiai paveikė ir mes nusprendėme grįžti atgal į miestą.”

Tik birželio 29 d. vokiečiai įžengė į Švenčionis, “žygiuodami iš Vilniaus į Polocką. Iš tolo galėjau stebėti tankus ir kitus šarvuočius, važiuojančius Vilniaus gatve. Lietuvių ir lenkų grupės stovėjo abipus gatvės ir entuziastiškai sveikino vokiečių kariuomenę. Šen bei ten stovėjo lietuviai karinėmis uniformomis su baltais raiščiais ant rankovių, su ginklais ant pečių.” (Icakas ir vėl fantazuoja. Tuo metu Pabradės poligone visi lietuviai kariai, atsipalaidavę nuo sovietų, laukė savo likimo, nežinodami kaip vokiečiai su jais pasielgs. A.).

Vokiečiams užėmus Švenčionis, lietuviai suorganizavo miesto valdžią ir policiją. “Lietuvių raud. armijos korpo dalinys įžengė į Švenčionis ir prisistatė vokiečiams kaip nepriklausomos Lietuvos kariuomenės dalis. Mieste buvo iškeltos lietuvių ir vokiečių vėliavos ir vokiečiai paskyrė tos apylinkės karinį komendantą. Lietuviai pašalino visus lenkus iš valdiškų įstaigų, iš policijos ir kariuomenės. Panašiai buvo daroma visama krašte. (Ir vėl netiesa. Neliko ką šalinti, nes visi komunistų pastatyti, kurių tarpe buvo daugybė žydų, patys pabėgo. Apie ką autorius ir pats jau minėjo, bet matyti, įšisiūbavęs kaltinti lietuvius, užmiršo). Kaune įsikūrė laikina lietuvių vyriausybė, besitikint, kad už sukilimą prieš raud. armiją ir norą kovoti kare Vokietijos sąjungininkais, lietuviai gaus nepriklausomybės pripažinimą iš vokiečių.”

Tačiau taip neįvyko. Vokiečiai panaikino visas lietuvių vyriausybės įstaigas: “Lietuvių kariuomenė buvo suskaldyta, jos daliniai buvo pavesti saugumo policijos vadovybei ir vokiečių SD, su tikslu daugiausia veikti prieš žydus.” Vokiečiai nesuteikė lietuviams jokios nepriklausomybės: “Nežiūrint to, lietuviai su mažomis išimtimis liko ištikimi vokiečių valdžiai. Dabar lietuvių neapykanta žydams sprogo pilna jėga. Žydai buvo mušami gatvėse; jų namai buvo išgrobti; jie būdavo čiumpami priverstiniais darbams ir žiauriai skriaudžiami. Birželio pačioj pradžioj didelis skaičius ginkluotų lietuvių įsiveržė į žydų kvartalą ir pradėjo suimnėti pakliuvusius žydus . . .” (Kaip tas galėjo įvykti, jei vokiečiai užėmė Švenčionis tik birželio 29 d.? A.).

Būk tai ir Icakas buvo paimtas darbams nebuvėlio lietuviu karininko, kuris po keletus valandų darbo sumušęs jį paleido namo. Žydų judėjimas buvo suvaržytas, jie buvo išnaudojami ir niekinami: . . . “mūsų kaimynai nežydai ir aplinkiniai kaimiečiai jungėsi prie to visa širdimi.” Prasidėjo ir žydų žudymas: “Tai buvo vokiečių Eizatzgruppen darbas”, tačiau lietuviai padėjo vokiečiams suimnėti.

Nors radijo priimtuvai ir buvo atimti, tačiau žydai turėjo paslėpę aparatų ir slapta klausėsi Maskvos pranešimų, klausėsi ir Icakas, kuris kaip ir visi žydai,

geriau mokėjo rusiškai už vietos gyventojus.

Maskva ragino vokiečių okupuotuose kraštuose steigti partizanus, sabotazo tikslams, kad gadintų kelius, naikintų telefono ryšį ir tiekimo bazes.

Rugpiūčio mėn. vokiečių karinė valdžia buvo pakeista į civilinę. Švenčionys pateko į Vilniaus gebietskomisariato ribas. Vadovavo gebietskomisaras H. Wolf. Dabar žydų sunaikinimas buvo svarbiausias vokiečių uždavinys. Vokiečių policijos ir SD dalinys važinėjo po kraštą ir šaudė žydus “su vietinės lietuvių policijos pagalba.”

1941 m. rugsėjo 19 d. Wolfas įsakė suvaryti visus žydus į getus ir konfiskuoti jų turtą. Rugsėjo 20 d. Švenčionių žydams buvo pranešta, jog jie bus išgabenti į Poligoną už 12 km prie Švenčionėlių. Tą naktį šimtai žydų spruko į Gudiją. Jų tarpe ir Rudnickis. Šalta ir lietinga naktis padėjo jiems ir jo grupei, viso 12 berniokų, slapta palikti Švenčionis. Jie pasuko laukais link Konstantinavo, iš ten norėjo vykti į Lentupį, pakeliui jiems niekas nekludė: “Ūkininkai, kuriuos retkarčiais sutikdavom laukuose, pažvelgdavo į mus ir tęsdavo savo darbą toliau.” Konstantinavoje vietiniai žydai juos sušelpė ir pasiuntė ne į Lentupį, bet į Glubokus. Pasidalinę į grupes po 3 jie išėjo, gaudami nakvynę ir pavalgyti pas ūkininkus.

Glubokuose juos priglaudė vietiniai žydai. Ten jie patyrė, kad ir Gudijoje jiems nesaugu. Rytinėje Gudijoje nebeliko nė vieno gyvo žydo: “Polocke, Vitebske ir Minske visi žydai buvo vokiečių išžudyti, pagelbstint gudams. Ir Glubokuose policija, kurią sudarė vietiniai lenkai ir gudai, žiūrėjo į žydus ne geriau už vokiečius, o nežydai gyventojai tik ir laukė žydų išnaikinimo, kad galėtų pasiimti jų nuosavybę.”

Būdamas Glubokuose autorius gavo žinių, kad visi Švenčionių žydai, viso apie 7,000 buvo išžudyti Poligone: “Žydų išgabenimas prasidėjo 1941 m. rugsėjo 27 d. Iš pat ryto lietuvių policija iš visos apskrities buvo sutelkta į Švenčionis, buvo mobilizuoti vietiniai lietuvių jaunuoliai, kuriems buvo duoti ginklai. Jie visi susitelkė išvyti žydus iš jų namų ir suvaryti į lauką prie Švenčionėlių kelio. Lietuviai mušė šautuvais tuos, kurie nenoriai judėjo . . . Į miestą atvyko daugybė kaimiečių su žmonomis ir vaikais,” fantazuoja Rudnickis, pats to nematęs, “ir labai džiaugėsi tuo vaizdu. Jų šauksmuose girdėjosi giliai įsikverbęs antisemitizmas, pavydas ir neapykanta: ‘O, jums buvo gera prie bolševikų, dabar jums bus dar geriau!’ Kiti gi šūkavo: ‘Jūs norite šabasui turėti baltos chalos; Poligone gausite visko, ko norite!’ Žydai matė neslepiamą džiaugsmą veiduose žmonių, kurie neperseiniai ateidavo gauti paskolos, mediciniškos pagalbos ar kitokios paramos. Dabar tą viską jie buvo užmiršę ir tik laukė ženklų, kad galėtų išbrauti į žydų namus ir juos išgrobti . . .”

Žydai buvę varomi keliu į Poligoną, saugant policijai ir “lietuvių savanoriams”. Atsilikusius “lietuvių policija mušė šautuvų vamzdžiais.” Suvarius už spygliuotų vielų Poligone, kitą dieną atvykęs “specialus lietuvių ir saugumo policijos dalinys iš SD Einsatz-

kommando 3, sustiprintas lietuvių įgulos. Pastarasis dalinys iš Vilniaus saugumo policijos susidėjęs iš 150 lietuvių ir 10 vokiečių, kurie keliaudavo iš vietos į vietą likviduodami žydus, pagelbstint vietinėms jėgoms." Žydų šaudymas tęsėsi iki spalio 8 d. popiečio.

Tą viską autorius girdėjęs pasakojant vieną mergaitę, pabėgusią iš Švenčionių. Glubokų žydai, aišku, buvę pritrenkti: "Kai kurie teigė, kad taip vadinamos 'akcijos' Lietuvoje buvo paskatintos lietuvių antisemitizmo (nežinomas dalykas Lietuvoje. A.), arba dėl to, kad lietuviai tapatino žydus su neapkenčiama sovietų valdžia." Tačiau, ir Glubokuose gyventojai buvo priešingi žydams ir bendradarbiavo su vokiečiais.

Spalio 21 d. ir Glubokų žydai buvo suvaryti į getą.

Vieną dieną į Glubokus atvyko Rachelė, kuri painformavo, kad dar daug žydų buvo išlikę Švenčionių gete ir pasiėmusi brolių, grįžo kartu atgal į Švenčionius, pasisamdę lenką su vežimu. Jie tikėjosi, kad pasibaigus žudynėms, Švenčionyse bus saugiau kaip Glubokuose.

Grįžęs Rudnickis teberado eilę savo draugų gyvų Švenčionyse: "Mūsų ilgi pasikalbėjimai žiemos vakarais daugiausia sukosi apie tai, kaip išsigelbėti save ir kitus, o ypač apie tai, kaip pasirūpinti ginklų ir pasiruošti partizanų kovai."

Vieną dieną autorius ir keli jo draugai buvo paskirti dirbti ginklų sandėlyje, valyti šautuvus paliktus rusų, lenkų, net ir lietuvių. Radęs šautuvą su nupjautu vamzdžiu — otrezanka — Icakas pasikišo jį po švarku ir išsinešė į getą: "... tai bus mūsų keršto įrankis." Toliau bedirbdami žydai išvogė ir išsinešė dar daugiau šautuvų ir šovinių. Jų tikslas buvo apsiginkluoti ir išeiti į miškus partizanauti. Susidarė 12 berniokų grupė, tarp 16 ir 19 metų amžiaus. Vadas buvo vyresnis, 25 m. amžiaus, vienintelis tarnavęs lenkų kariuomenėje grandiniu.

Ginklų sandėlį galop likvidavo. Icakas padėjo išnešti ginklus į Švenčionėlių gelež. stotį: "Mes nuvykome per lietuvių kaimus ir aš pastebėjau, kad kaimiečiai visur atrodė patenkinti. Karas atnešė jiems tiek daug pinigų, kad kai kurie jų net nesivargino dirbti savo žemės. Jie net dėjosi su vokiečių policija ir praturtėjo vogdami žydų nuosavybę. Daug iš jų tik laukė progos išžudyti išlikusius žydus ir išvogti kas jų buvo palikta. Kai kurie iš jų skleidė piktus gandus žydų tarpe, kad tokią tai dieną visi žydai bus išžudyti. Tada jie pasiūlydavo paslėpti žydą, kuris savo nuosavybę atsigabendavo į kaimiečio namus. Palaikę žydą keletą dienų, jie išduodavo jį policijai, kuri jį sušaudydavo už tai, kad paliko getą. Žinoma, buvo ir tokių, tik nedaug, kurie iš žmoniškumo slėpė žydus..." Tą viską Icakas pastebėjo savo trumpoje kelionėje pakrautu sunkvežimiu, iš Švenčionių į Švenčionėlius.

Pagaliau, apsiginklavę žydukai buvo pasiruošę palikti getą ir traukti į miškus, į keršto žygį: "Palikti getą reikė aktyvią kovą prieš nacių žvėrį ir jų bend-

radarbius lietuvius, kurių mes lygiai neapkentėm."

Knygos pagrindinė tema toliau yra kerštas. Vokiečiai ir lietuviai maišomi, primetant pastariesiems visus vokiečių darbus ir jų elgesį su žydais.

Vien tik baimė, kad vokiečiai keršys likusiems gete, stabdė jaunuolius. Jų grupė išaušo iki 20. Per pažįstamą totorių iš lietuvių policininkų buvo nupirkti keli revolveriai. Už vieną revolverį totorius pareikalavo net 30,000 rublių. Neturėdami tiek pinigų, jaunuoliai grasinimais išgavo iš geto Judenrato 100,000 rublių: "Judenrate buvo pačių turtingiausių geto žmonių. . . . Tais pačiais metodais mes sugebėjome išlupti iš jų daugiau pinigų," už kuriuos jie supirkinėjo ginklus ir granatas.

"Ieškodami pirkti ginklų, mes suėjome į ryšį su lietuviu pavarde Kozlovsky, kuris gyveno Švenčionėliuose." Kozlovskis buvo komunistas ir slėpė žydus: "Jis buvo patikimas žmogus, kuris užjautė žydus ir į jį galėjome saugiai kreiptis pagalbos." Su Kozlovskio ir kitų pagalba, žydų grupė jau visa buvo apsiginklavusi 1942 m. gale. Tada juos pasiekė žinios apie sovietinius partizanus Gudijoj.

Nuo Švenčionių į šiaurės rytus, 25 km atstume tęsėsi Adučiškio giria, kuri jungėsi su Kazėnų mišku, apėmusiu šimtus kvadratinų kilometrų. Į pietų rytus už 70 km nuo Švenčionių ėjo platūs Naručio ežero miškai. "Kai 1941 m. vasarą raud. armija traukėsi, tuose miškuose ir aplinkiniuose kaimuose užsiliko sovietų karininkų ir kareivių, kurie susiorganizavo į partizanų grupes."

1942 m. gegužės 19 d. rytą sovietiniai partizanai nušovė du vokiečius karininkus, sonderfuehrerį Josef Becką, apskrities ūkio eksploatacijos viršininką ir jo pavaduotoją. Jie važiavo automobiliu iš Švenčionių į Lentupį kartu su vertėja lenkaite iš Švenčionių. Netoli Lentupio iš miško išsoko penki sov. partizanai ir sviedė po automobilio ratais granatą ir apšaudė. Kai mašina staiga užsiliepsnojo, abu karininkai išsoko bėgti, bet buvo vietoje nušauti. Vienas iš partizanų priešokęs prie mašinos, spėjo ištraukti sąmonės netekusią vertėją. Kai ji atsigavo ir pamatė partizanų vadą, tai vėl vos neapalpo: prieš ją stovėjo pažįstamas iš Švenčionių, Fedka Markovas.

Rusas Markovas, lenkų valdymo laikais buvo Švenčionių liaudies mokyklos mokytojas. Kadangi jis buvo pogrindžio komunistas, tai prieš karą sėdėjo lenkų kalėjime. Užėmę vakarinę Gudiją 1939 m., sovietai paleido jį iš kalėjimo ir jis grįžo į Švenčionius, kur buvo paskirtas burmistru, kartu ir Gudijos resp. vyriausios tarybos nariu. Vokiečiams puolant, jis pabėgo į Sov. Sąjungą, bet 1941 m. rugpiučio mėn. buvo atsiųstas kartu su kitais suorganizuoti sov. partizanus.

Markovas su savaisiais dingo miške, o paleista vertėja grįžusį į Švenčionius papasakojo apie Markovą nušovusį vokiečius. "Tą pat popietį, saugumo policijos, SD ir lietuvių policijos daliniai atvyko į Švenčionius ir Lentupį. Jie suėmė apie 100 Švenčionyse ir apie 300 Lentupy ir tarpiniuose kaimuose. Suimtų-

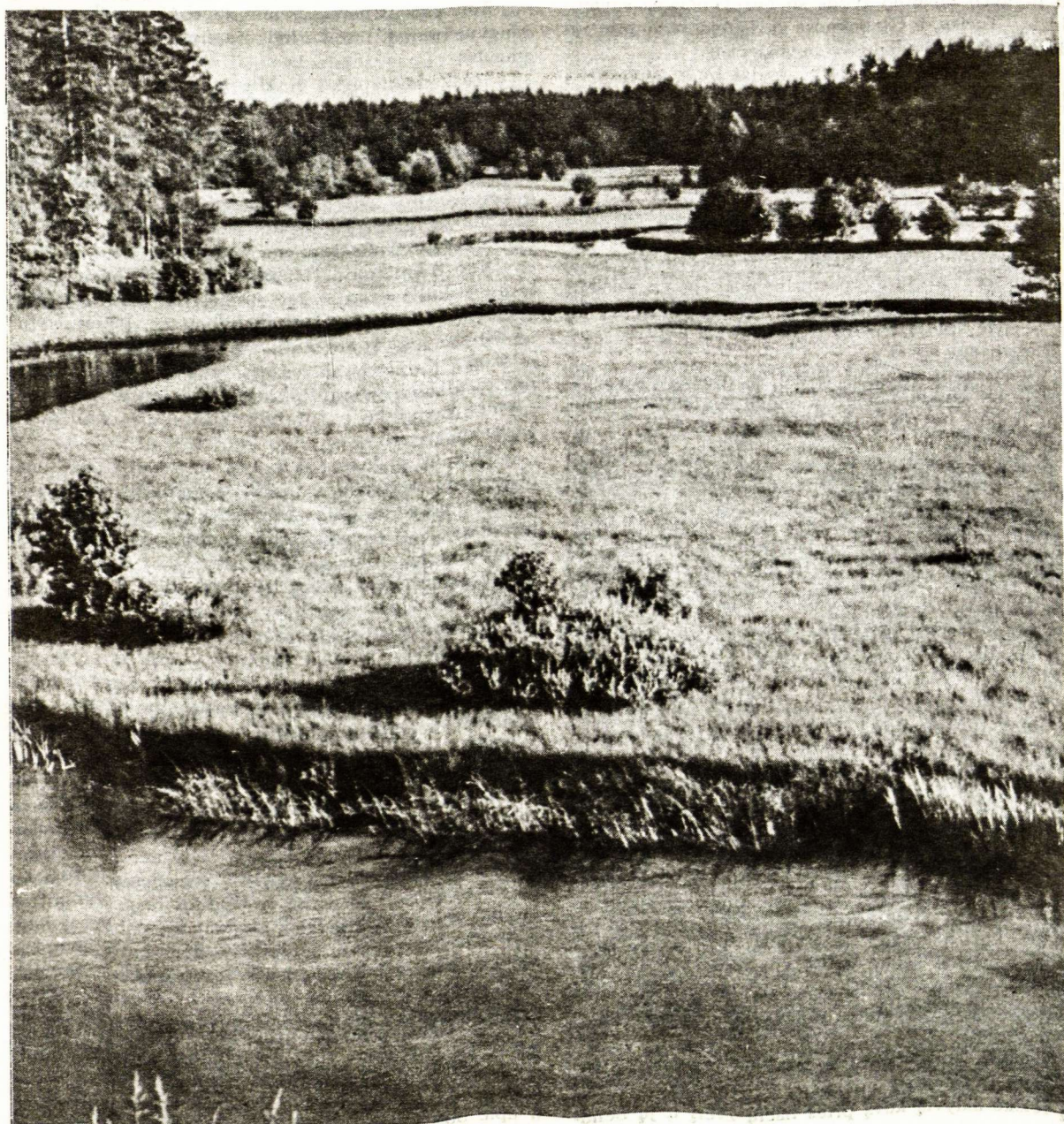

jų dauguma buvo lenkų, rusų ir gudų inteligentijos atstovai, buvę lenkų kariuomenės karininkai ir puskarininkiai, net keletas kunigų jų tarpe." Ta šimtinė ir tie suimtieji Lentupy buvo sušaudyti: "Vokiečių ir lietuvių valdžia, pasinaudojo Markovo partizanų užpuo-

limu, kad pateisintų išžudymą vietinės lenkų inteligentijos, jų tarpe net tokių, kurie buvo kraštutiniai antisovietai." Tai buvę atlikta Vilniaus gebietskom. Wulfo įsakymu."

(*bus daugiau*)

Žeimena šiaurėje nuo Švenčionėlių

Germaniko Pergalė

(Iš Tacito "Metraščių")

Kornelijus Tacitas buvo gimęs Romos provincijoje 56 metais. Jaunas būdamas mokėsi retorikos, vėliau tarnavo įvairiose pareigose, manoma, vienu metu vadovavo legionui. 95 metais jis buvo paskirtas konsulu ir 112 m. prokonsulu Azijos provincijose. Vyresnio amžiaus būdamas jis užsiėmė literatūra ir rašė savo "Istorijas". Jis mirė 120 metais, kai Romos imperija buvo savo didybės aukščiausiame taške.

Žemiau paduota ištrauka iš jo raštų, kurioje yra nupasakota galutinė Germaniko pergalė prieš Arminijų ties Idestivu, kur jis atkeršijo germanams už pražūtingą Varaus pralaimėjimą.

Arminijus ir kiti germanų vadai kiekvienas kreipėsi į savo vyrus. Jie priminė, kad šitie romėnai, tai buvę Varaus bėgliai, tai tie patys, kurie pakėlė riaušes, kad paspruktų iš mūšio. Kai kurie iš jų būk tai su žaizdų randais nugarose, o kiti yra beveik pribaugti audringos jūros. Dabar jie yra bevilčiai, dievų apleisti ir štai, vėl yra atsiūsti prieš juos, jų nuolatinis priešus. Juk jie jau buvo pasprukę į savo laivus ir toliausiai išplaukę, kad išvengtų puolimo ir po pergalės — persekiojimo. "Tačiau jei prisieis kautis", šaukė Arminijus, "ši kartą, nei vėjas, nei irklai neišgelbės juos nuo pražūties!" Toliau, jis šaukė, kad jo kariai neužmirštų kaip godi, akiplėšiška ir žiauri yra Roma. Nebuvo jokio kito pasirinkimo, anot jo, kaip išsikovoti sau nuolatinę laisvę, geriau žūti, kaip likti vergais.

Jo kalbos sujaudinti, germanai šūkaudami reikalavo vesti juos į kovą. Žygio vora jie buvo nuvesti į lygią vietovę, vadinamą Idestivas, kuri buvo išsiritusi tarp Vėzerio upės ir kalvų. Upės lankas vienoje vietoje darė ją platesnę, toliau ji siaurėjo ir vietovė kilo aukštyne. Už jos buvo miškas, medžių šakos kilo aukštai į viršų, bet tarp kamienų vieta buvo lygi.

Germanai užėmė visą lygumą ir miško pakraščius. Tik cheruskai* užėmė aukštumą, laukdami mūšio pradžios, kad galėtų puldami pasileisti žemyn. Romėnų kariuomenė žygiavo pirmyn tokia tvarka: pirmi ėjo galų ir germanų pagalbiniai daliniai, juos sekė pėsti lankininkai; toliau — keturi Romos legionai ir pats Germanikas su gvardijos dviem kohortomis ir rinktiniais raiteliais; paskui juos — dar keturi legionai, kiekvienas

jų sustiprintas lengvų pėstininkų ir raitų lankininkų dalinių; gale žygiavo likę pagalbinės kohortos. Dalys žygiavo pasiruošę bet kuriuo momentu iš žygio voros persirikiuoti į kautynių rikiuotę

Cheruskų daliniai, nesulaikomi, puolė. Pamatęs tą, Germanikas įsakė savo geriausiems raiteliams pulti juos iš šono, o likusiems raiteliams, Lucijui Stertinijui vadovaujant, įsakė apjoti aplinkui ir pulti iš užpakalio. Atėjus reikiamam momentui jis ir pats bus tenai. Tuo metu, Germanikas pamatė puikų pranašaujantį ženklą — atskrido aštuoni ereliai ir pasuko į mišką. "Pirmyn", jis sušuko, "paskui Romos paukščius, Romos kariuomenę globojančias dvasias!"

Pėstininkų vora puolė; tuo metu puolė priešų šoną ir užpakalį pasiūsti pirmyn raiteliai. Susidarė keistas vaizdas. Priešai bėgo dviem priešingom kryptim: tie, kurie buvo miške, bėgo į atvirą lauką, tie gi, atvirame lauke, bėgo į mišką.

Cheruskai buvo išmušti iš šlaitų. Jų tarpe buvo Arminijus, kuris būdamas sužeistas, tačiau kirto ir šaukė, mėgindamas užžėsti mūšį. Visas savo jėgas jis metė prieš lankininkus ir būtų prasimušęs, jei raetiečių,* vindelikų* ir galų* pagalbinių kohortų standartės nebūtų pastoję jam kelią. Tačiau, nežiūrint to, vien tik grynai fizine jėga, savo žirgo įsibėgėjimo padedamas, jis prasiiveržė. Kad jo neatpažintų, jis savo veidą išsitėpė savo krauju. Yra pasakojama, kad chaukai,* tarnavę pagalbinais Romos daliniuose, pažino jį ir todėl praleido.

Išsigelbėjo ir Inguiomeras savo paties narsumu, ar išdavimo padedamas. Likę germanai buvo išžudyti. Daug iš jų mėgino perplaukti Vėzerį, tačiau juos išmušė svaidomomis ietimis, kiti buvo srovės nunešti. Dar kiti paskendo dėl bėglių masės ir griūvant upės krantams. Kai kurie mėgino niekingai pasislėpti, sulipdami į medžius. Lankininkai turėjo malonumą iššaudyti juos pasislėpusius tarp šakų. Kitus nuleido žemėn pakirsdami medžius.

Buvo pasiekta didžiulė pergalė, kuri mums mažai kaštavo. Priešų skerdynės truko nuo vidurdienio iki sutemų. Dešimtį mylių aplinkui buvo išmėtyti jų kūnai ir ginklai. Grobio tarpe buvo rastos grandinės, skirtos romėnams, tiek jie buvo tikri pergale.

Kariuomenės dalys šaukė valio Tiberijui kaip nugalėtoju mūšio lauke ir supylė kalvą, ant kurios pastatė trofejas su ginklais, įrašę nugalėtojų germanų kilčių vardus. Jos vaizdas netik nuliūdino, bet net įsiutino germanus, daugiau kaip visos jų gautos žaizdos, patirti nuostoliai ir sunaikinimai. Tie jų, kurie buvo numatę išsikelti

už Elbės, dabar, vieton to, pasiryžo kovoti ir šoko visi prie ginklų.

Įvairios padėties ir amžiaus germanai pradėjo staigiai ir mums nuostolingai puldinėti žygiuojančius romėnus. Galų gale, jie pasirinko atvirą, tačiau siaurą ir pelkėtą erdvę, tarp upės ir miško, kuris savo eile, irgi buvo supamas gilaus liūno (išskyrus vieną pusę, kurioj tačiau, angrivarijai* buvo supylę platų pylimą, skiriančią ir pažymintį cheruskų sieną). Čia germanai pastatė savo pėstininkus. Artimame miške pasislėpė jų raiteliai, tikslu pulti romėnus iš užpakalio, kai tik jie įžygiuos į mišką. Tačiau apie viską tą Germanikas žinojo. Jis žinojo jų planus, pozicijas, taip pat ir jų slaptus ir atvirus pasirengimus, ir jis planavo pavartoti jų strategiją jų pačių pražūčiai. Jo kavalerijai, vadovaujamai Lucijaus Sejaus Tubero, buvo paskirta atvira vietovė. Pėstininkai buvo padalinti. Dalis turėjo žygiuoti išilgai lygios vietovės į mišką, likę turėjo veržtis į pylimą. Šiam pastarajam sunkesniam uždaviniui vadovauti jis pasiėmė pats, kitur pavedė vadovavimą savo kariuomenės kitiems vadams.

Tie, kuriems buvo skirtas lygus laukas, įsiveržė lengvai į mišką. Tačiau tie vyrai, kuriems teko kopti į pylimą, į beveik stačią sieną, smarkiai nukentėjo nuo smūgių iš viršaus. Matydamas, kad artimų kautynių sąlygos buvo nepalankios, Germanikas atitraukė savo legionus trumpą atstumą ir įsakė savo svaidyklininkams pašalinti nuo pylimo priešus. Tuo pačiu metu mašinos ėmė svaidyti ietis. Stovėjimas ant pylimo iššaukė didelius nuostolius gynėjams. Pagaliau jie buvo nušalinti ir pylimas paimtas. Tada, Germanikas pats vedė gvardijos kohortas pulti mišką. Ten prasidėjo kova vyras prieš vyrą. Priešas buvo atsirėmęs į pelkę užpakalyje, o romėnai buvo įsispraudę tarp jų ir upės, arba kalvų. Abi pusės turėjo kautis iki galo. Narsumas čia buvo vienintėlė viltis, pergalė — vienintėlė išėitis.

Germanai buvo toki pat narsūs kaip ir mūsų vyrai, tačiau jų taktika ir jų ginklai buvo jų žlugimo priežastis. Skaitlinga jų masė buvo susigrūdusi į ankštą vietą, todėl jie nebegalėjo nei durti nei ištraukti savo didžiules ietis. Be to, jie buvo priversti kautis stovėdami vietoje, negalėdami išnaudoti jiems būdingo puolimo greitai bėgant. Tuo tarpu romėnai, priglaudę prie krūtnių savo skydus ir tvirtai laikydami kardų rankenas, kirto smūgius po smūgių į stambius jų kūnus ir atvirus veidus, skindamiesi sau prąėjimus.

Ir Arminijus neparodė savo įprasto smarkumo, arba jis buvo perdaug nukamuotas, arba jo

Lengvai ginkluotas Romos legionierius

žaidza jį vargino. Tačiau, Inguiomeras, atvirkščiai, jo buvo visur pilna. Jo drąsa jam padėjo, tačiau jis neturėjo laimės. Kad būtų atpažintas, Germanikas nusiėmė savo šalną ir įsakė savo vyrams žudyti nesustojant. Belaisviai buvo nepageidaujami. Tik visiškas tos germanų kilties išnaikinimas galėjo užbaigti karą. Pagaliau, baigiantis dienai, jis atitraukė vieną legioną iš kautynių, kad paruoštų stovyklą. Išskyrus kavaleriją, kurios kautynės nebuvo lemiamos, visi kiti iki sutemų pasisotino priešė krauju.

Germanikas pasveikino pergalingus savo dalinius ir sukrovė iš priešė ginklų trofeją su tokiu užrašu: "Cezario Tiberijaus kariuomenė, nukariavusi visas tautas tarp Reino ir Elbės, aukoja Marsui ir dieviškajam Augustui". Apie save Germanikas nepaminėjo nieko. Gal jis bijojo pavydo, o gal jis jautė, kad užteks žinios apie tai ką jis įvykdė. Netrukus po to, jis pasiuntė Lucijų Stertinijų kovoti prieš angrivarijus, jei jie nesutiks tuoj pat pasiduoti. Jie, tačiau, paprašė pasigailėjimo ir jiems buvo suteikta pilna taika. Atėjus vidurvasariui, dalis kariuomenės buvo pasiųsta į žiemos būstines, kai didesnė jos dalis Emso upėje pasikrovė į laivus ir kartu su Germaniku pakėlė būres link jūros.

Išnaša:

* Cheruskai, chaukai, angrivarijai — germanų tautelės;

raetiečiai, vindelikai, galai — keltų kilmės tautelės.

Arminijus ir Inguiomeras — germanų vadai.

SKIRTINGOS NUOMONĖS

Jurgis Gediminėnas

(Pradžia "Kario" 4 nr.)

Galėjo būti plačiau nagrinėta fondo metinių dividendų paskirstymas, nes dar metiniai dividendai yra suskaldomi į daug mažų pašalpų, nieko negauna mažesnės lietuviškos salelės, neturinčios šeštadienių mokyklų ar meno ansamblių, nors kai kurios iš jų yra parėmusios fondą proporcingai tautiečių skaičiui gana didelėmis sumomis ir pamirštama, ar praleidžiama kai kurie šelptini ar paramos reikalingi dalykai. Daleiskim, kad ir vienam iš fondo įgaliotinių užsiminus apie neturimo lietuviško technikos terminų (ar technologiško) žodyno reikalingumą, ypač gyvenant daugybės išradimų ir naujenybių eroje, atsirado gudruolis, nuraminęs, kad toks žodynas jau yra sovietinėje Lietuvoje. Čia jam reikėjo prisiminti seną pasakymą, kad už marių veršis (kaštuoja) kapeiką, o jo atgabėnimas — rublis!

Ne visi palaiko ryšius su burliokų pavergta tėvyne, ar kloniojasi jos atstovybėms Kanadoje, ypač žinant visokius okupantų suvaržymus. Labai optimistiškai susirinkimo pabaigoje kalbėjo inž. H. Lapas, nušviesdamas JAV Ats. Rūmų priimtą rezoliuciją Nr. 200, Lietuvos ir viso Pabaltijo valstybių laisvės reikalui. Galėjo susidaryti įspūdis, kad Lietuvos išlaisvinimas jau čia pat, parirštant, kad JAV yra labai "sarmatlyvoje" padėtyje, nesugebėdamos net išlaisvinti savo 50 piliečių, jau daugiau kaip 10 mėnesių laikomų, taip vadinamų, Irano studentų JAV ambasadoje, Teherane.

Taigi, dėl Lietuvos išlaisvinimo JAV karo su rusais tikrai nepradės. Nei kiek negeriau nei JAV senatui parėmus rezoliuciją, pavadintą Nr. 54, nes abi aukščiausi minėtos rezoliucijos yra visų vyriausybei patariančios. Daug naudingesni būtų, jeigu taip būtų paremta ir priimta rezoliucija H.R. 5407 dėl finansinės paramos (1/4 milijono dolerių) mūsų diplomatinės tarnybos išlaikymui, nes tai būtų jau įstatymas ir JAV Valstybės Departamentas turėtų ją vykdyti. Suprantama, kad reikėjo padėkoti už pastangas šiais reikalais lietuvių draugui kongresmanui E. Derwinskiui, bet už ką dėkoti VLIKui, jeigo tos rezoliucijos buvo prastovos JAV Lietuvių Bendruomenės krašto valdybos pastangomis ir rūpesčiu?

Gi užbaigiant kalbėti apie fondus, reikia būtinai pabrėžti, kad JAV ir Kanados Lietuvių Fondai yra ir ateityje bus didžiausi lietuvių išlaisvinimo ir lietuviškumo palaikymo šaltiniai, ypač vis labiau retėjant "senjorų" eilėms. JAV Lietuvių Fondas savo sutelktu kapitalu ar-

tėjantis prie 2 milijonų, nuo 1960 m. išdalino dividendus lietuviškoms jaunimo, sporto, meno ir švietimo organizacijoms virš 600.000 dol., o Kanados Lietuvių Fondas savo nejudomu, nepriklausomai Lietuvai laikomu kapitalu, yra netoli 300.000 dol. ir tik nuo 1964 m. lietuviškiems reikalams yra išdalinęs virš 100.000 dol. dividendų! Kiek būtų būtų plėšomų, durų varstymų ir visokio nusizeminančio ir pasiaukojančio elgetavimo, jeigu tokias sumas reiktų sukelti paprastomis, lietuviškiems reikalams rinkliavomis? Taigi, išvadoje kiekvienas sąmoningas lietuvis privalo būti Lietuvių Fondo nariu (nemaišyti su Tautos Fondu) ir šį fondą prisiminti sudarant testamentą. Čia jau neturėtų būti skirtingų nuomonių. Lietuviais esame visi — Lietuvių Fonde ar esi!

Gyvenant nedidelėje lietuviškoje salelėje, ne per dideliame mieste su nedideliu tautiečių skaičiumi, retai tenka girdėti kalbant apie šiam kontinente atgimusias ir tebeegzistuojančias mūsų tautiečių politines partijas, o išvedus šia tema pasikalbėjimą, nunistebite išgirdę, kad tai yra "Kinderspiel" (atseit, vaikų žaidimas), arba pečiai's patraukęs tautietis paklaus, kuriems vėliniams svetimame krašte gyvenant tos partijos reikalingos, ir ką tos partijos nori ar gali atsiekti. Sąmoningesni mūsų tautiečiai žino, kad didesniuose miestuose, su dideliu mūsų tautiečių skaičiumi, yra politinės partijos bei organizacijos, turinčios net savo namus, žino, d'leiskim, kad dienraštis "Draugas" palaikytų Lietuvoje egzistavusią krikščionių demokratų partiją, kad "Dirva" yra tautininkų organas, o kad "Naujienos" yra socialistų leidžiamos, tik nusistebi, kaip "Naujienų" redaktoriui gali būti iš Lietuvos pabėgęs, baumės išvengęs teroristas, kuris vėliau dalyvavo Ispanijos pilietiniame kare prieš generolą Franco, komunistų tarptautinėje brigadoje? Daug daugiau tautiečiams yra žinomi tokie vardai ar organizacijos kaip BALFas, VLIKas, ALTa, o labiausiai žinoma yra Lietuvių Bendruomenės organizacija, nes LB apylinkės valdybas atrasime beveik kiekvienoje Kanados vietovėje, turinčioje bent keliasdešimt tautiečių. BALFas Kanadoje jau visai baigiamas pamiršti ir prisimenamas tik pajuokaujant. "Šitam tautiečiui", buvo juokaujama begerenčių alų tautiečių būrelyje, "nereikėjo 20 metų pirkti drabužių Kanadoje, nes gerai apsirūpino,بدالindamas BALFo skudurėlius Vokietijoje"...

Jeigu užvedamos kalbos apie ALTą (Amerikos Lietuvių Tarybą), tai daugeliui Kanadoje gyvenančių tautiečių, įskai-

tant ir mane patį, iš viso nesuprantama kam šioji organizacija dabar reikalinga, nes be jos puikiausiai apsieinama Kanadoje, Vokietijoje, Australijoje ir kitur. Žinomi mūsų tautiečiams ALTos nuopelnai praetyje, bet tie užsitamavę padėkos ir pagarbos ALTos veikėjai jau yra išėję atšargon, arba iškeliauvę į ten, iš kur jau nebegrįžtama, o kiek žinoma, tai dabartinė ALTos vadovybė ir jiems prijauniančius, daugumoje sudaro tautiečiai, atvykę į J.A. Valstybę po II Pasaulinio karo. Tai ar ne geriau gyvenantiems demokratiškose J.A. Valstybėse tautiečiams turėti vieną, demokratiškai išrinktą vadovybę, o tokia kaip tik yra Lietuvių Bendruomenės (LB) vadovybė, kuri savo veikla ir sugebėjimais jau yra įrodžiusi savo tinkamumą vadovauti ir atstovauti visiems Šiaurės Amerikos lietuviams ir jų reikalams. Skaito mūsų tautiečiai apie lietuvių atstovų lankymąsi Baltuosiuose Rūmuose š.m. sausio 11 d., kada trys mūsų šiečiai (Rimas Cesonis, Algimantas Gureckas ir Vincas Rastenis) iš 5 pabaltiečių, tarpe įvairių tautybių grupių atstovų, buvo priimti Saugumo tarybos pirmininko Zbigniew Brzezinskio ir š.m. sausio 16 d. į Baltuosius Rūmus pakviestoje korespondentų, įvairių organizacijų ir žinomesnių tautybių atstovų grupėje priimtoje viceprezidento Walter Mondale ir prezidento Saugumo tarybos p-ko Brzezinskio, buvo 4 mūsų šiečiai — Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) visuomeninių reikalų komisijos ir JAV LB visuomeninių reikalų tarybos atstovai.

Taigi, ryšys ir sąlytis su Baltaisiais Rūmais yra palaikomas demokratiškai rinktų Lietuvių Bendruomenės atstovų, bet jeigu ten pradės nekviesti lankytis dar ALTos ir VLIKo atstovai, tai Baltųjų Rūmų šeiminkai gali pradėti galvoti apie lietuvius kaip tame juokingame, visoje Šiaurės Amerikoje žinomame posakyje, kad turime "daugiau vadų, negu indėnų"...

VLIKas — Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, daugeliui mūsų tautiečių yra žinomas dar nuo tų laikų, kada gyvenome jau nepriklausomybės nustojusioje Tėvyneje. Be gerų ir pagirtinų apie VLIKą atsiliepimų, retkarčiais pasigirdavo ir prastesnių pasakėlių. Girdėjau, vienas tautietis skundėsi, kad 1944 m. vasarą, kada jis beslankiodamas Paprūseje, kažkur tarpe Kybartų ir Vištyčio, buvo susitikęs su jam nepažįstamais tautiečiais, kurie sakėsi esą VLIKo nariai. Jis negalėjęs iš jų gauti aiškaus patarimo, užklausus ką daryti — bėgti Vokietijon, ar pasilikti Lietuvoje. Man pačiam vienas VLIKo darbuotojas pasakojo

(pavardės neskelbsiu, nes ir angliška patarlė sako, kad mes visi mėgstame išdavimus, bet neapkenčiame išdavikų!), kad prieš pat apleisdamas Lietuvą, jis nuvykęs iš anksto numatyton VLIKO posėdžio vieton, nieko ten neradęs, tik krūvelę tuščių butelių . . . Skaičiau ir girdėjau net ir tokių nuomonių, kad VLIKO vieta turėtų būti su tauta okupuotoje Lietuvoje, bet tai skaitykime nepriimtina. VLIKas, būdamas keliasdešimt metų užsienyje, labai gerai pasirodė savo darbais, žodžiu, spauda ir Lietuvos bylos priminimu, klabenimais įvairių pasaulio vyriausybių ir įtakingų asmenybių durų. Štai, kad ir buvęs VLIKO pirmininkas dr. K.J. Valiūnas, ne tik pasižymėjo savo veiklumu, bet ir su pareigomis surištas keliones Europon ir kitur, pats apsimokėdavo, prisimenant, kad dabar VLIKas gauna stambokas pinigų sumas iš Tautos Fondo.

Kada VLIKO pirmininku buvo išrinktas dr. K. Bobelis, vienas iš pagrindinių ALTos vadovų, tai net esu girdėjęs tautiečių juokus, kad tai yra tas pat, kaip vilkui pavesti ganyti avelių pulką ir tai nieko neprisidės prie ALTos, VLIKO, "reorgų" bendradarbiavimo su Lietuvių Bendruomenės vadovybe, ar tainkingo darbo lietuviškuose baruose. Vis dažniau randame spaudoje ir girdisi tautiečių pasikalbėjimuose, apie tų pagrindinių organizacijų nesantaiką, ginčus, pjautytes, o tai padeda mažiau sąmoningiems tautiečiams atsakyti ar atsikabinti nuo talkos lietuviškuose bendruomeniniuose darbuose ir nukentčia visos rinklios bei tautiečių finansinė parama lietuviškiems reikalams. Dr. K. Bobelio pavardė yra žinoma daugeliui šio kontinento tautiečių, už jo pastangas Helsinkyje ir Belgrade, kur 35 valstybės, įskaitant Vatikaną, pripažino sovietams II Pasaulinio karo metu jų užgrobtas teritorijas, įskaitant ir Lietuvą. Nors dr. K. Bobelis tose konferencijose nieko gero ar konkretaus neatsiekė, bet reikia tikėtis, kad pasieks geresnių rezultatų Madride, o paruošiamiesiems Madrido konferencijai darbams jam daug padeda dr. D. Krivickas ir Lietuvių Bendruomenės vadovybė. Pirmoji naujai išrinkto VLIKO pirm. dr. K. Bobelio dėmė ar "nuodėmė", buvo jau anksčiau paskelbtas spaudoje Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) ryšininko išmetimas iš posėdžio, o VLIKas, atrodo, nėra linkęs už tai atsiprašyti ir tą klaidą atitaisyti, ar net kalbėti laike įvykusio VLIKO seimo Baltimorėje, 1979 m. gruodžio 8-9 dienomis. Apie šį VLIKO seimą labai įdomiai, objektyviai ir daug nemalonių paslapčių atidengdamas, parašė "Drauge" (1980 m. sausio 8 ir 9 d.d. numeriuose), ilgame

straipsnyje, daug kam žinomas, ir kaip atrodo, patikimas tautietis J. Gaila.

Visą dviejuose "Draugo" numeriuose tilpusį straipsnį neįmanoma pakartoti, bet paduosiu įdomesnes, akį patraukiančias, ištraukas. Rašoma, kad "VLIKO seimas, greičiausiai girdėsime, buvo darbingas ir sėkmingas, ir, paviršutiniškai pažvelgus į jo eigą, gal taip ir atrodytų, bet kaip buvo iš tikro? Iš 15 politinių grupių įsiregistravo 34 atstovai, posėdžiuose dalyvavo 26, dauguma pensijos amžiaus, išskyrus 2 jaunuolius ir porą vidurinio amžiaus atstovų. VLIKO valdybos pirm. dr. K. Bobelio pranešime nebuvo paminėti jokie konkretūs darbai, tik bendrybės; veiklos koordinavimas, atstovavimas, artimi ryšiai, gairių aptvarkymas, tyrinėjimo galimybės, ruošiami dirva, palaikomi santykiai ir t.t. Išskyrus dr. J. Balio pranešimą, panašūs buvo ir kitų valdybos narių pranešimai. Priėmimas 1979 m. finansinės sąmatos, raštinės perkėlimas iš New Yorko į Washingtoną, išskaičiavimas įdėtų darbo valandų, asmeniniai nusivylimai ir padėkos New Yorko ponioms. Tai dar ne veikla ir tikrai ne kova už tautos laisvę . . ." Įdomi VLIKO v-bos pirm. dr. K. Bobelio kalbos ištrauka: ". . . ypač didelės reikšmės esanti Atstovų Rūmų priimta Pabaltijo reikalu rezoliucija ir jos priėmimas senate turės įtakos kitų valstybių vyriausybėms Madrido konferencijoje, kuri mums bus prieinamiausias forumas Lietuvos pristatymui 1980 metais. Vykstant Irano ir JAV krizei kiekvienu metu gali įvykti sproginimas, atnešantis naujas galimybes ir sąlygas Lietuvos bylos sprendimui. Tam turime būti pasiruošę . . ."

Kaip matosi, dr. K. Bobelis yra labai jau optimistiškas, o to sproginimo neįvyko ir po Afganistano krizės ir vėliau kalbėjęs kun. dr. J. Šarauškas pasakė, kad priimta rezoliucija Nr. 200 nėra įstatymas ir neįpareigoja JAV vyriausybės kelti Pabaltijo klausimą. Tai yra kongreso nuotaiškų pareiškimas, o kad jis mums palankus, tai mes ir taip žinome. Kitaip yra su rezoliucija H.R. 5407, kuria yra stipriai susidomėjęs Valstybės departamentas. Šią rezoliuciją, įnešą kongresman Charles F. Dougherty, JAV LB Krašto v-bos rūpesčiu, reikalaujančią finansinės paramos mūsų diplomatinei tarnybai, seimo atstovų buvo atmeta — 17 prieš 9 balsus. Priimta rezoliucija reiškianti padėką dr. K. Bobeliui ir dr. D. Krivickui už paruošiamuosius darbus Madrido konferencijai. Kodėl neišreikšta padėka Lietuvių Bendruomenei, kurios leidiniuose buvo sukaupta visa reikalinga medžiaga Lietuvos bylai pristatyti ir, be to, LB lėšomis išleidžiamas stambus veikalas prancūziškai, o medžiaga

į anglų kalbą vertė ir tuos leidinius ruošė ne kokie robotai, bet dr. T. Reimeikis ir inž. B. Nainys ir lėšas jų išleidimui sutelkė LB apylinkės, LB darbuotojai, kurie "reorgų" pasirašytoje rašliavoje niekinami ir užgauliojami".

Čia reikia į J. Gailos straipsnio ištraukas įterpti paaiškinimą apie "reorgus", kurių vardas mažai pažįstamas daugeliui Kanadoje gyvenančių tautiečių, bet gerą paaiškinimą šiuo reikalu patiekė inž. B. Nainys, kuris rašo, kad "reorgai" (suprask, "reorganizuota Lietuvių Bendruomenė"), atsiradusi iš ALTos malonės, kai ši, norėdama išlaikyti savo rankose JAV lietuvių politinę vadovybę ir nebevalėdama jos nei pajungti, nei rinkimais laimėti sau paklusnios LB vadovybės, apsisprendė LB sprogdinti iš vidaus. Į pirmą "reorgų" valdybą įėjo ALTos sekretorius dr. V. Šimaitis, o jų globėjais ir rėmėjais buvo ALTos nariai: dr. K. Šidlauskas, dr. K. Bobelis (tuometinis ALTos pirmininkas) ir T. Blinstrubas. Jiems talkininkavo A. Juškevičius, dr. Z. Danilevičius, kun. V. Zákarauskas, Ald. Brusokienė, Z. Juškevičienė ir kiti. Daug "reorgų" posėdžių ar pasitarimų vyko ALTos patalpose, o "reorgų" oficiozo pasidarė atentatininko M. Gudelio redaguojamos "Naujienos", kurios yra ir ALTos garsiakalbis.

"Reorgų" tikslas yra sugriauti JAV Lietuvių Bendruomenę ir iš jos likučių sudaryti ALTos satelitą, kuris ruošytų Vasario 16-tos minėjimus ir telktų lėšas. "Reorgus" pažįsta ir išnaudoja ALTa ir dabar dr. K. Bobelio vadovaujama VLIKO valdyba, pripažindami juos lygia-teisiais JAV LB nariais, skatina, inspi-ruoja ir palaiko "reorgų" destruktivią veiklą. Aiškiau viskas negali būti, o inž. Br. Nainio žodžiais reiktų patikėti, nes jis yra žinomas savo bendruomenine veikla visoje Šiaurės Amerikoje. Nusisypsojau pagalvojęs, kodėl ALTa stengiasi savo veiksmus užmaskuoti, kada tai yra visiems žinoma paslaptis? Ar nenaudingiau būtų abiems sąjungininkams atvirai sujungti jėgas ir pasivadinti vienu kurių nors iš jų vardu?

Grįšime prie VLIKO seimo. Tautietis J. Gaila rašo apie seime skaitytą inž. L. Griniaus paskaitą "Lietuvių nusikaltimai lietuviams". Kažkoks nesusipratimas, kad iš okupuoto krašto pabėgęs lietuvis, gyvenantis laisvėje ir materialiniame per-tekliuje, drįstų taikyti kažkokius įstatymus ir bausmes kenčiančiam okupacijoje tautiečiui ir dar pavyzdžiu statydamas Nuernbergo teismą, kur nusikal-tėlis teisė nusikaltėlį. Tuo susižavėjo ALTos pirm. dr. K. Šidlauskas ir tik dr. D. Krivickui autoritetingai pareiškus, kad tokia tema ne laiku, ne vietoje

ir net nesvarstyta, tai pats prelegentas vėliau prisipažino, kad tai nereali tema. Paskaitoje buvo kalbama apie nepriklausomas Lietuvos įstatymų pritaikymą okupuotoje Lietuvoje pasilikusiems ir iševijoj gyvenantiems, bet ten pat sėdėjo nuo nepr. Lietuvos teisingumo organų pabėgęs suokabininkas ir bendrininkas, o pilnateise seimo atstove dalyvavo moteris, pasižymėjusi šmeižtų skleidimu prieš tautiečius, nors ji buvo anksčiau buvusios VLIKO tarybos ir valdybos pasmerkta. Livija Bražnaitė-Garsienė vadinamam jaunimo žodyje kaltino liberalus lietuviško jaunimo nupolitininimu, priekaištavo jaunimo kongreso rengėjams už sąmoningą ar nesąmoningą jaunimo nupolitininimą ir nesugebėjimą įprasminti jaunimo veiklos. Kalbėtoja ribojosi tik kaltinimais. Argi lituanistinės mokyklos, seselių vedamos jaunimo stovyklos, ateitininkų, skautų organizacijos, LB ruošiami jaunimo kongresai ir Pasaulio Lietuvos Jaunimo sąjunga, yra kažkokių liberalų infiltruoti, kurie sąmoningai nupolitina lietuvišką jaunimą?

Toliau J. Gailos straipsnyje klausama kokiems galams net iš Kalifornijos buvo atgabentas paskaitininkas Lietuvos sienų reikalui ir kodėl buvo duodama kalbėti "Naujienu" redaktoriui M. Gudeliui, kuriam pagal parlamentarinės susirinkimo taisykles, balsas neturėjo būti duodamas ir kuriam kalbant, protesto ženklą salę apleido LAS (Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio) atstovas K. Oželis, o Gudelis, norėdamas pademonstruoti savo galią VLIKE, visai ne į temą, buvo leidžiamas kalbėti antrą kartą. Slegiantį įspūdi sukėlė lietuvių kalbos žalojimas pranešimuose ir raštuose, o raštu pirm. dr. K. Bobelio pranešimas — tai didžiausias kalbos žalojimo pavyzdys — pirmose 13 eilučių 8 klaidos, kur kalbama apie besąlyginę kovą, vedančią į pergalę. "Pradedi geisti", juokauja J. Gaila, "kad VLIKO pirm. paskelbtų besąlyginę kovą lietuvių kalbos darymui!"

Seimą sveikinantieji, o ypač v-bos nariai, nesišykstėjo žodžių apie vienybę, kovą už laisvę, bendrą tikslą, bet kai tuos žodžius reikėjo įrodyti veiksmais, tai pasirodė, kad tai būta tik tuščiažodžiavimo... "Reorgų" sveikinimo žodžiu nebuvo, bet "kūnu" atstovavo ALTos pirm. dr. K. Šidlauskas ir "Naujienu" redaktorius M. Gudelis.

Vyskupas V. Brizgys savo kalboje pasakė, kad šiandien didžiausias Lietuvos priešas ne okupantas, bet alkoholis ir moralinis palaidumas, buvo pagerbtas atsistojimu. Ne tiesa būtų kaltinti seimo stovus dviveidiškumu ar demagogija. Išsiskyrė savo objektyvumu

dr. D. Krivickas, dr. B. Kaslas, nuoširdžiai į šeimą Pasaulio Lietuvos Bendruomenės reikalui apeliavo kanadiškis J. Vaičeliūnas, įteikdamas 35,000 dol. čekį, pastebėjęs, kad dabartinis VLIKO valdybos nesutarimai su PLB, mažina kanadiečių aukotojų duosumą ir pageidavo, kad tie nesutarimai būtų pašalinti, nes Kanadoje PLB yra gerbiama. Bevaisės buvo B. Bieliuko pastangos aiškinti susidariusią situaciją ir ieškoti išeities taip, kaip bevaisės buvo jaunojo Kojelio pastangos gauti paaiškinimą dėl PLB ryšinininko išmetimo iš posėdžio. Deja, vyravo netiesa ir dviveidiškumas. Buvo kalbama apie kongreso rengėjų jaunimo nupolitininimą, bet pusės VLIKO vartų vėliavai ne tik nupolitinti, bet ir nutautinti. Nedalyvavo jie mūsų jaunimo organizacijose, kongresuose ir niekas jų nevežė į jaunimo stovyklas.

Buvo teigiama, kad giliai išgyvenamas JAV LB skilimas, bet teisėjas — LB skaldytojas po eilės metų nesėkmingų pastangų, staiga išgyvena tą, ko tikrumoje nėra. Pakartotinai minėta VLIKO moralinė atsakomybė išlyginti tarporganizacinius santykius, tačiau ilgus metus VLIKO puoselėti santykiai su JAV LB ir PLB buvo visiškai nutraukti, nors jų nereikėjo lyginti, tik toliau tęsti. Iškilmingai cituota Lietuvos Charta, kurios dvasia bus sprendžiami tarporganizaciniai neaiškumai, tačiau pirmiems neaiškumams iškilus, kitos institucijos (turėta galvoje PLB) atstovas buvo išvadintas kiaule ir išmestas iš VLIKO v-bos posėdžio. Uždaromoje kalboje dr. K. Bobelis, išpėdamas kažkokius VLIKO skaldytojus, su patosu citavo Archimedo žodžius "Nelieskite mano skritulių", deja, užsimiršęs, kad tie skrituliai buvo braižomi ant smėlio, kuriuos atėjęs romėnas kareivis sutrypė ir patį Archimedą nužudė. Didžiausia VLIKO tragedija glūdi ne tame, kad kas jį griautų, bet kad juo taip mažai čia domimasi. Vliko

seimo posėdžiai nesutraukė visuomenės ne dėl to, kad ji Lietuvos reikalams būtų tapusi nejautri, bet kad tai visuomenei jau nusibodo tuščios kalbos apie vienybę ir kovą už tautos laisvę, kai patys kalbėtojai tą vienybę griauja, o kova tesireiškia tik kovojant savo tarpe.

Įdomu, kodėl apie VLIKO šeimą nieko nerašė ir neįvertino tame seime dalyvavęs ir net darbo prezidiumo sekretorius buvęs, tautietis Vilius Bražėnas, žinomas savo knygele "Sąmokslas prieš žmoniją", gabus ir plačiai žinomas antikomunistinis paskaitininkas, kuris ten galėjo įžiūrėti ir sąmokslą prieš Lietuvos Bendruomenę?! Viliaus dukrelės paskaita VLIKO seime jau buvo atspausdinta "Laisvoje Lietuvoje", o iš Viliaus nieko negirdėti!

Vis mažiau tiek JAV tiek Kanadoje mūsų žmonės, o ypač jaunoji karta, įdomaujasi VLIKu ir net lietuviška veikla, o dar mažiau partiniais ar atskirų organizacijų ginčiais. Gi dabartinė VLIKO v-ba ir seimas nieko neprisiėjo prie esamos padėties pagerinimo. Keista, gyvenančiam Kanadoje skaityti, kad kai kuriuose didesniuose JAV lietuvių centruose per Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo minėjimus, aukoms rinkti padedama net 3 krepšiai: VLIKui, ALTai ir Liet. Bendruomenei! Argi to reikia?

Jurgis Gediminėnas

1980 m. viduržiemis
Šiaurinio Ontario užkampis Kanadoje

"Kario" prenumeratos mokestis 1981 m. yra pakeltas 1 doleriu. Nuo 1981 m. sausio 1 d. metinė prenumerata — 13 dol., pusmetinė — 7 dol. Atskiras numeris 1.50 dol. (ta pati kaina).

Sumokant prenumeratą iki š.m. galo (iki gruodžio 31 d.), mokestis tik 12 dol.

KARYS

Mielam miškininkui

ANTANUI KUPREVIČIUI-KUPRIUI

ir dukrai GENUTEI su šeima, netekus brangios žmonos, motinos ir močiutės, nuoširdžią užuojautą reiškiamo

Albina ir Jonas Brazauskai. Konstancija ir Vaclovas Nenortai
Jadvyga ir Henrikas Dapkaikai Genė ir Antanas Šetikai

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

TREMTIES TRIMITAS

Mielos sesės, brangūs broliai!

Baigiasi vasara, gegužinių, išvažiavimų, kultūrinių savaitgalių laikas. Nors vasarą šauliškoji veikla nesustojo, bet apie ją maža atgarsių *Tremties Trimitė*, veiklos aprašymų, nuotraukų. O be tų aprašymų, darosi įspūdis, kad šią vasarą šauliai nieko nedirbo, tik poilsavo.

Be korespondencijų *Tremties Trimitas* labai pasigenda aktualių straipsnių, juk be jų nei vienas mėnraštis negali apsieiti.

LŠST CV paskelbė straipsnių apie Kristijoną Donelaitį konkursą. Konkurso rezultatai dar nežinomi, bet tikimės, kad šis konkursas duos bent keletą gerų straipsnių *Tremties Trimitui*. Sąjungos CV skelbiami konkursai yra labai ir labai sveikintinas reiškinys, nes juk Sąjunga yra čia ir Lietuvoj buvo, ne vien karinė, bet ir kultūrinė organizacija, besirūpinanti ne tik šaulių, bet ir kitų lavinimu ir įvairių kultūrinių apraiškų kultivavimu. Tuo, aišku, rūpinasi ir privalo rūpintis ir paskiri vienetai savose vietovėse.

Turime savo eilėse pagarsėjusių poetų, rašytojų, tačiau jų įnašas į *Tremties Trimitą* iki šiol buvo labai šykštus. Gal paskiri vienetai, kuriems jie priklauso, galėtų jų paprašyti, paraginti kartas nuo karto savo įnašu prisidėti. Gal iš savo lėšų galėtų skirti ir premijas, kad daugiau jų įsitrauktų į aktyviųjų bendradarbių eiles. Juk geras eilėraštis, satyrinė poemėlė ar novelė puošia skyrių.

Taip pat reiktų atkreipti dėmesį ir į foto korespondentus. Nuotraukos išryškina korespondencijas, padaro jas gyvesnes. Iš kai kurių vietovių nuotraukų gana dažnai ir gerų būna, iš kitų retai, o iš kai kurių — beveik niekad. Foto aparatus JAV beveik kiekvienas turi. Gal ne visiems pavyksta pagauti gerus momentus ir juos tinkamai užfiksuoti. Vienetų vadovybės turėtų paskatinti daugelį fotografijos menu susidomėti ir šaulių renginius savo aparatais užfiksuoti. Kadangi

infliacija iškėlė kainas ir už foto nuotraukų medžiagą, reiktų jiems išlaidas apmokėti.

Seniai kreipiausi į mūsų jaunimą, jaunuosius šaulius, norėdama juos įtraukti į bendradarbių eiles. Iki šiol nepavyko, nors jų šaulių eilėse yra ir pajėgių, laisvai lietuvių kalbą ir raštą vartojančių. Vien tik Čikagoje, švenčiant "Vytauto Didžiojo" Rinktinės dvidešimt penkerių metų veiklos sukaktį, matėsi didžiulis būrys rinktinio jaunimo. Jie šoko, pravedė meninę programą ir linksminosi drauge su vyresniaisiais. Nemaža jaunųjų šaulių turi ir kiti Čikagos, Los Angeles, Toronto ir kitų vietovių vienetai. Reiktų vienetų vadovams juos išjudinti, paraginti, skirti už aktyvų įsijungimą į *Tremties Trimito* bendradarbių eiles premijas. Išaiškinti jiems, kad rašybos klaidų daro kiekvienas, jos ištaisomos, svarbu turinys, korespondencijos tikslumas. Juk visiems aišku, kad be jaunimo aktyvaus įsijungimo, organizacijos pradės vegetuoti ir ilgainiui užsidarys. Užkirskim tamkelią, ieškokim būdų bendromis jėgomis, sutartinai. Pav., tie vienetai, kur yra daugiau jaunimo, susitarę su CV, turėtų paskelbti konkursą jaunimui, kad ir tema "Kodėl įstojau į LŠST", ar kuria kita aktualia tema. Konkursas vien tik jaunimui, neverčiant jų konkuruoti su plunksnos veteranais, turėtų duoti gerus rezultatus. Iš tų straipsnių gal paaiškėtų ir jų pažiūros į pačią Sąjungą, ko jie iš jos tikisi, ką jie gali jai duoti.

Taip pat norėtųsi atkreipti dėmesį ir į šaudymo sportą. Žinom, kad jaunimui tas sportas patinka. Nesant gerų šaudyklų, lengvai jiems pasiekiamų ir prieinamų, neturint savo didesnės vietos, kur galima būtų praveisti visos Sąjungos konkursines varžybas, atšaldė daugelį jaunuolių. Aukštos šovinių ir priemonių kainos daugeliui uždarė kelią šią sporto šaką kultivuoti. Čia ir vėl CV ir paskiri vienetai turėtų susirūpinti ir

“Stasio Butkaus” kuopos šaulys Jonas Šostakas prieš šaudymo varžybas

šį klausimą išjudinti. Žinau, kiek daug vilčių buvo sudėta į Pilėnų stovyklą prie Mančesterio, Mičigane, kai ten buvo pradėta ir įruošta šaudymo aikštė. Pasipriešinus vietiniams gyventojams, šaudykla buvo uždaryta. Reiktų surasti tam tinkamą vietą ir CV įruošti gerą šaudyklą. Geriausiems šaudytojams be taurių reikėtų skirti ir pinigines premijas. Taip pat paruoškime šaudymo instruktorius, kad paruoštų jaunimą, išaiškintų to sporto malonumus ir atsakomybę dėl savo ir kitų saugumo.

Šią vasarą 18 jaunuolių protesto žygis prie Sovietų ambasados, atkreipė didžiosios spaudos ir televizijos dėmesį. Jie nukentėjo, buvo suminti, fotografuojami, paimtos jų pirštų nuospaudos, traktuojami kaip nusikaltėliai. Jie pasitar-

navo mums visiems, todėl ir mes visi prisiminkime juos, padėkokime jiems, paremkime juos moraliniai ir aukomis jų bylą vesti.

O jums, jaunieji šauliai, pacituosiu dr. Vinco Kudirkos žodžius, kurie privalėtų būti jums kelrodžiu:

*Kol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdą
Ir dirvos neapleiski,
Kai jausi, kad kūns ima stingti,
Dvasia jau apsnūdus, vėlu juk prie darbo,
Nei sėsi, nei pjausi.*

*Kol dega krūtinėj šventa ugnis toji,
Kur veda į darbą ir duoda tiek vieko,
Kad silpnas ir menkas net milžinu stoji,
O dirbk, idant neitų ugnis ta ant nieko.*

JONAS ŠOSTAKAS “Stasio Butkaus” šaulių kuopos čempionas

“Stasio Butkaus” kuopos šaulys Jonas Šostakas jau seniai dalyvauja šaudymo sporto rungtyne Amerikoje ir Kanadoje. Yra laimėjęs daug dovanų-prizų. Tuo reikalu jam pateikiau raštu keletą klausimų ir gavau jo atsakymus:

K. — Mielas Jonai, sakyk, kas ir kada paskatino Tave paleisti pirmą šūvį, ar ne a.a. tėvelis Jonas Šostakas, buvęs nepriklausomoje Lietuvoje aukštas policijos pareigūnas?

A. — Taip, gyvenant nepriklausomoje Lietuvoje mano tėvas, eidamas medžioti, kartais pasikviesdavo ir mane. Kelis kartus mačiau, kaip tėvas nušaudavo kiškį. Jis vieną kartą nušovė vanagą, kuris gaudė mūsų vištas. II Pas. karo metu Lietuvoje iš vieno vaiko gavau namie padarytą 22 kalibro pistoletą, kuris buvo užtaisomas su gumele ir jo gaidukas padarytas iš vinies. Vartojau jį, kol turėjau šovinių. Pritrūkus šovinių, neatsimenu kur jis dingo. Gal būt motina jį išmetė. Tuo ir baigėsi mano šaudymas.

Gyvendamas Amerikoje, baigęs gimnaziją, Sears & Roebuck krautuvėje įsigijau montekristą. Važiudavau į šiukšlyną (garbage dump) ir ten prisirinkęs bonkučių, šaudydamas į jas, praleisdavau visą dieną. Vėliau atsirado ir draugas Algis, kuris irgi mėgo šaudyti. Tada jau buvo įdomiau. Šaudėme vienas su kitu konkurvodami, žiūrėdami, kuris daugiau bonkučių sušaudys. Vėliau tas tapo mums per lengva, šaudėme į žvakės liepsnelę. Turėjome ją užpūsti su kulka, nepaliečiant pačios žvakės.

Mūsų gabumas toje srityje vis tobulėjo. Prisišaudėme tiek, kad išmetus į orą 50 centų monetą, galėjome į ją pataikyti gana dažnai.

Mano rimtas į taikinius šaudymas prasidėjo, kai 1968 m. rugp. 31 d. “Stasio Butkaus” šaulių kuopos pirmininkas V. Tamošiūnas man paskambino ir paprašė suorganizuoti iš draugų — šaudyti mėgėjų ekipą. Tuo ir prasidėjo mano rimtas dalyvavimas šaudymo sporto srityje.

K. — Kiek žinau, LŠST šaudybos sportas prasidėjo Mičigano valstijoje, Dainavos stovykloje, kur daug jaunimo buvo įsijungę į šaudybos sportą. Jums teko kuri laiką net vadovauti Sąjungos sporto sekcijai. Kokia dabar padėtis?

A. — Tais laikais, kada LŠST Centro Valdyba aktyviai rėmė ir skatino šią sporto šaką, ji buvo gausi ir linksmą. Šaulių metinėse rungtyne dalyvaudavo iki 40 šaulių — vyrų ir moterų. Šiomis dienomis, atrodo, kad Centro Valdyba pamiršo kas yra šautuvas, tautos gynėjas, jaunimas ir jų veikla. Šiuo laiku šaudymo sporto sritis šaulių veikloje yra visiškai pamiršta.

K. — Jūs su Vitaliu Šeputa visur dalyvaujate šaudybos sporto rungtyne. Gal pasakytum, kur ir kada dalyvavot ir kokie rezultatai?

A. — Per paskutinius 10 metų V. Šeputa ir aš dalyvavome rungtyne daugiausia Amerikoje, Ohio ir Mičigano valstijose. Sekasi gan gerai. 1978 m. Toronte per Lietuvių dienų sporto rungtyne laimėjau du aukso medalius, o Vitalis Šeputa du sidabro medalius.

K. — Ypatingai mums džiugu, kad Maskvos olimpiados protesto ženklan pabaltiečiai Toronte surengė šaudybos sporto rungtyne. Girdėti visuomenės didelės simpatijos toms rungtynėms. Kokius Jūs su Vitaliu atsivežėt laimėjimus?

A. — Ši olimpiada buvo estų suorganizuota taip, kad pavergtos tautos galėtų atskirai dalyvauti. Joje dalyvavo lietuviai, latviai ir estai. Lietuviams pasisekė gana gerai. Laimėjome šešis medalius.

K. — Jūs su Vitaliu Šeputa esate šaudymo sporto amerikiečių ekipoje, Mičigano valstijoje. Girdėjau, kad ši ekipa Amerikoje yra antroje vietoje. Kaip sekasi dabar?

A. — Kasmet Mičigano čempionų šaudymo rungtyne dvylika geriausių tos dienos šaulių sudaro ekipą. 1977 m. Mičiganas paėmė II vietą (Amerikoje). 1978 m. — I vietą, 1979 m. I vietą (tais metais aš buvau išvažiavęs ir ekipoje nedalyvavau, Vitalis dalyvavo ir jo pastangos padėjo ekipai laimėti I vietą). Šių metų rezultatai dar nežinomi. Juos sužinosime vėliau.

K. — Kokias ginklų rūšis Jūs vartojate varžybose?

A. — Šis sportas apima daug šakų ir vartojami: pistoletai, mažo kalibro šautuvai, didelio kalibro šautuvai ir šratiniai šautuvai. Mano specialybė yra 22 kal. montekristas. Daugumas šaulių naudoja Anschutz šautuvus, kai kas mėgsta Walter firmą, arba Remington.

K. — Kaip žinau, Jūs esate rungtyne laimėjęs daug trofėjų ir kitokių donavų. Pasakykite, kurios, Jūsų nuomone, buvo ryškiausios ir daugiau pasitarnavo pavergtos Lietuvos laisvei?

A. — Sakyčiau, kad laimikiai iš Pabaltijo kraštų olimpiados artimiausi, nes čia suvažiuoja daugiausia pabėgėliai nuo komunizmo. Mes čia prisimename savo pavergtas tautas ir dabartinio teroro pančius.

K. — Jūs ir Vitalis Šeputa atstovaujate jaunąją šaudybos sporto kartą. Kokie Jūsų planai praplėsti šį sportą Šaulių Sąjungoje? Nepriklausomoje Lietuvoje šaudybos sporto ekipos Europoje daugelyje ginklų pirmavo ir garsino Lietuvą. Šaudybos sportas labai išlaidingas; brangūs ginklai, šoviniai, kelionės ir nakvynės. Ar nemanote, kad reikalinga turėti tam tikslui fondą?

A. — Šią sporto šaką praplėsti yra labai sunku. Sunku ir dėl to, kad lietuvių organizacijos šia sporto sritimi nesidomi ir jokių interesų nerodo. Fondo steigimo reikalui pritariu. Dabartinės kainos yra tiesiog neįmanomos, išlaidos būna gan didelės. Jei būtų kokia nors parama, nors ir moralinė iš LŠST Centro Valdybos ar kitų organizacijų — būtų didelis paskatinimas. Gaunant kokią nors paramą, šis sportas pabustų iš miego, Šaulių Sąjungoje ir Lietuvių Bendruomenės tarpe.

Antanas Grinius

BALYS GRAŽULIS

Šaulys pėstininkėlis

Esu šaulys, šaunus pėstininkėlis.
Lygiuojame kartu su žmonele.
Žygiuojame aukštai kaktas iškelę
Sudvejintoj gretoj ir vorele.

Rikiuotėj stovim pasitempę, žvalūs.
Tik truputį su sukiniiais blogiau.
Na, ką gi, broliai, būkime realūs,
Nebesame jaunuoliai, pagaliau.

Užtai jaunystės idealais degam,
Vis plušame dėl savo Lietuvos —
Dar neatbuko mūs aštrus noragas,
Nebeiškrypsta iš tiesios vagos.

Dirvonų daug, o rankų maža turim.
Tai darbo mums visiems iki akių.
Žmonelė net į laikrodį nežiūri
Ir aš, kai vadas liepia, vis lekiu.

Skubėdams kartais gerokai pridūstu.
Žinot, nelengva bėgti ristele.
Todėl dažnai aš sueigoj užsnūstu . . .
Žmonelė vis dar skrenda bitele.

Vieni šauliai plieniniais paukščiais skraido,
Plaukia motorlaiviais ir luoteliais!
Tegu jie sau ten paukštį, žuvį baido,
O aš kur reik nueinu žingsneliu.

Ir pareigas visas atlikt suspėju,
Kaip parašyta mūsų statute.
Net surandu naujų, svarbių idėjų,
Veiklon smagia skubėdams pėstute.

Gražu su broliais tvirtai koją kelti.
Malonu dirbt su sesėmis šaulėmis.
Norėčiau dar ir sūnų pasitelkti —
Yra čia vietos ir jauniems žmonėms.

Deja, sūnus nenori pėsčias eiti.
Anūkui gi visai neįdomu.
Vienas norėtų jachta jūron plaukti,
Kitam patraukt kanapę malonu.

Aviacijos įsteikit eskadrilę,
Tada įstosiu aš, mano draugai . . .
Ir klausia tas brangusis anūkėlis:
— Grandpā, tell me, please, what is šauliai?

Sakau, garbė tam, kas tėvynei dirba,
Būti šauliu, stovėti parengty . . .
O jiems dėl to širdis net nesuwirpa.
— Senų žmonių žaidimas. — Ir: — Big deal!

Taip iš visos šeimos tik mudu einam —
Senu keliu, prityrusiu žingsniu.
Kad nėra kas mudu gretoj pamaino,
Broliai, iš pykčio tvirti negaliu.

Organizuosiu motociklų grandį!
Mūsų kuopoj jos dar kol kas nėra.
Lengviau bus kojoms (nors prarasiu skrandį),
Ir pasikeis jaunuolių pažiūra.

Pirksiu Toshiba arba Kawasaki.
Odinis švarks, šaulių žvaigždė šalmel!
Seks mus vaikų pavydžios akys:
— Look, Grandma, like Hells Angel, sits balnel!

Žinau, patiks tada šauliai ir sūnui.
Anūkas tai tikrai norės tuoj eit.
Šitaip namo sugrįžta palaidūnai!
Atrėšiu garsiai: — Paršai, you're to late!

Flint, 1980.VIII.4

PAUKŠTĖ

Savo žemės netekus,
Vėjuos mūs vėliava,
Virpa, blaškosi, plakas,
Tartum paukštė narve.

Rodos neštų pavėjais
Neštų laisvę namo,
Suptys bokšte Muziejaus,
Verkdama su džiaugsmu.

Verktų, džiaugtųsi žemė,
Soti brolių krauju,
Šviestus dangūs aptemę,
Laisvės rytu nauju,

Iš gulagų salyno
Ir laisvųjų kraštų
Vestų ji į tėvynę
Visus džiaugtis kartu.

— — — — —
Nuo gudų ligi prūsų,
Laisvės varpo gausmę,
Supama vėjo gūsių,
Ji dar mos, mos linksma.

St. Radžiūnas

SAVANORIO UŽRAŠAI

(*Netolimos praeities atsiminimai*)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

(*Pradžia "Kario" Nr. 5*)

Nuvykęs į Skiemonių bažnytkaimį, prisistačiau klebonui kun. Žymantui. Tas kietas žemaitis užklausė žemaitiškai, ar aš ketinąs mokyti vokiškai. Užtikrinau, kad mokysiu lietuviškai, nors programoje buvo numatyta viena vokiečių kalbos valanda. "Jei mokytum tik vokiškai, tai neduočiau špitolės", — pasakė jis. Kambarį gavau išsinuomoti pas dvi senutes lenkes. Greit iš Utenos atgabeno inventorių: lentą, žemėlapius, paveikslus ir mokyklos žurnalą. Atgabeno inspektoriaus pavaduotojas, mokytojas Gineitis. Jis pažino Skiemonių apylinkę ir suteikė man naudingų patarimų. Pradėjau darbą. Gyventojai pradėjo registruoti vaikus. Mokyklos patalpa buvo nedidelė, per dvi eiles suolų sutalpinau 30 mokinių. Užsiregistravo daugiau kaip 40. Priėmiau vaikus tik iki 10 metų. Kai kas iš vietos gyventojų siūlė steigti vakarinius kursus paaugliams ir kitiems, nes žmonės norėjo mokytis. Aš pažadėjau imtis iniciatyvos ir tuo reikalu prašyti inspektorių ar mokytoją Gineitį patarimų.

Vieną dieną, be pranešimo iš anksto, atvyko inspektorius Ryžat (Ryžaitis) patikrinti mokymą. Pirmiausiai patikrino mokyklos žurnalą, kur surašyti mokiniai ir suskaitė esančius klaseje. Skaičius atitiko. Tada paprašė, kad pravesčiau bendrą pamoką apie vištą, abiems skyriams. Nupasakojau vištos kilmę, kaip naminio paukščio. Pamoką užbaigiau aiškindamas vištos teikiamą naudą žmogui: višta duoda mėsą, plunksnas ir deda kiaušinius. Inspektorius mane pagyrė. Tuomet jis kreipėsi į vaikus: "Na, vaikai, pasakykite man, kaip žiūri kiaušinis?" Po šio klausimo vaikai susižvalgė. Tik viena maža mergaitė, Sližytė, pakėlė ranką: "Ponas inspektoriau, kad kiaušinis neturi akių". Inspektorius sumišo. Kaip čia yra? Aš tuojau paaiškinau, kad klausimas turėjo būti, kaip atrodo kiaušinis? Kai paklausė kaip atrodo kiaušinis, visi vaikai pakėlė rankas. Žodžio "atrodo" inspektorius, matyt, nežinojo. Vokiškai galvojant, kiaušinis jam "žiūrėjo". Po to jis mokyklos žurnale pažymėjo inspektavimo datą ir man parašė labai gerą atestaciją.

Skiemonyje buvo smagu dirbti. Vietos ir apylinkės gyventojai lietuviai buvo patriotiškai nusiteikę, ypač jaunimas. Jauniai dažnai teiravosi, kaip ten Vilniuje, organizuojamas lietuviškas

"vaiskas", nes buvo įvairių gandy. Skiemonių vaistininkas A. buvo nuvykęs į Vilnių vaistų parsivežti. Jis žmones apšvietė apie L. Tarybos veiklą. Vieną sekmadienį po pamaldų, vietos jaunimo atstovas Briedis mokykloje sušaukė susirinkimą. Jame buvo nutarta įgalioti mane nuvykti į Lietuvos Tarybą ir sužinoti tikrą padėtį. Čia pat susirašė 10 jaunų vyrų, norinčių stoti į Lietuvos kariuomenę, o aš pats užsirašiau vienuoliku. Kelionei sumetė po pora markių ir aš geležinkeliu išvykau į Vilnių.

Iš Vilniaus stotiesėjau Skiemonių vaistininko nurodytu keliu, bet gatvių sankryžoje pasimečiau. Prireikė pasiklausti. Praeivių dauguma kalbėjosi lenkiškai. Pamačiau priešais ateinantį solidų poną su pilku švarku ir "petlicomis" ant apikaklės. Kadangi tai rusų uniforma, tai užkalbinau rusiškai, klausdamas gatvės. Ponas pasirodė mandagus, sustojo ir pasižiūrėjęs į mano atlapą, kuriame buvo įsegta Vytis, sako: "Gėda kalbėti rusiškai". Nustebęs pasiteisinau, kad čia negirdėčiau lietuviškai kalbant. Sužinojęs reikalą jis patvirtino, kad greit bus kuriama Lietuvos kariuomenė ir nurodė Lietuvos Tarybos tikslų adresą ir kambarį, kur galėsiu gauti informaciją. Atsišveikindamas pasakė savo laipsnį ir pavardę — inžinierius Jonas Šimoliūnas. Tai buvo būsimas susisiekimo ministeris pirmoje Lietuvos vyriausybėje.

Valstybės Tarybos namuose Didžiojoje gatvėje susiradau informaciją kambarį, kaip buvo nurodyta. Prašymą priėmė panelė Grigaitytė, kuri pagyrė už norą stoti kariuomenėn ir paaiškino, kad apie priėmimo laiką bus pranešta vėliau, kai gaus vokiečių valdžios leidimą. Grįžęs į Skiemonis, užsirašiusiems papasakojau, ką esu sužinojęs. Mano pranešimą daugelis sutiko abejingai. Ruduo įpusėjo, jau artinasi žiema, bet šaukimo iš Vilniaus nesulaukėm. Sklido gandai, kad vokiečiai trauksis iš Lietuvos, nes nuvertus kaizerį, jie grįžta namo.

Gruodžio pradžioje vokiečiai tikrai pajudėjo iš Utenos. Dar norėjau vykti atsiimti algą už lapkritį, bet sužinojau, kad mokyklų inspektorius Ryžat jau pasitraukęs. Dabar iškilo klausimas apie mano mokytojavimą be algos. Užėjau pasitarti su klebonu kun. Žymantu. Jis patarė uždaryti mokyklą ir išvažiuoti iš Skiemonių, nes turįs žinių, kad grįžę iš Rusijos subolševikėje skiemoniečiai galį mane suimti. Jie esą suorganizavę bolševikinį komitetą. Išėjęs iš klebonijos pasukau pas pažįstamą ūkininką, kurio du berniukai lankė mokyklą, paprašyti, kad kitą dieną jis nuvežtų mane į Balninkus. Ūkininkas T. mie-

lai sutiko mane pavėžėti, o šeimininkė paprašė truputį lukterėti, kol ji paruoš atsiveikinimo užkandį. Apgailėstavo, kad išvykstu, nes aš buvęs labai geras mokytojas. Gal apie porą valandų užtrukau pas malonius žmones.

Pavakariais grįžau į savo butą. Darau duris. Neatsidaro, užrakintos. Pašaukiau šeimininkę. Ji papasakojo, kad iš bolševikų komiteto buvo atėję du vyrai. Vienas nepažįstamas su kareiviškais rūbais, o kitas vietinis, Gutauskas. Jie darę kratą. Išeidami išsinešę po glėbį knygų, nepalikdami jokio rašto. Konfiskuota visi mano vadovėliai, mokinių sąsiuviniai, skaitymo knygos, mokyklos žurnalas, kur surašyta mokinių pavardės ir mano dienykas, kur buvo užrašomi dienos įvykiai. Jokių žygių dėl paimtų daiktų nedariau, nors dienyno užrašų, pradėtų rašyti prieš porą metų, labai gailėjau. Kitą rytą atvažiavo ūkininkas T., kaip buvo sutarta, ir atsiveikinęs su artimesniais, palikau Skiemonis.

Grįžęs tėviškėn, į Balninkus, sužinojau, kad ir čia susitvėręs komitetas iš vietos inteligentų, bet išrinktas demokratiškai vietos žmonių susirinkimo: pirmininku Jonas Steikūnas, sekretorium mokytojas Augustinas Krašinskas ir milicijos viršininku Pranas Liškauskas. Gyvendamas tėviškėje, žiemos metu neturėjau ką veikti. Pradėjau rūpintis susirasti kokį darbą. Tuo metu paskelbė seniūnų ir vietos gyventojų susirinkimą opiems klausimams svarstyti. Nuvykau ir aš pasiklausyti. Vienas miestelio gyventojas iškėlė mokytojo klausimą. Esą mokytojas Krašinskas dabar dirba kaip sekretorius, o vaikai neturi ką veikti. Komiteto pirmininkas šį klausimą greit sutvarkė. Sako, mes mokytoją turime čia pat, tik reikia išrinkti. Mane pakvietė į priekį ir pasiūlė pabalсуoti. Visi pakėlė rankas. Buvau patenkintas išrinkimu ir pradėjau mokytojauti mokykloje, kurią pats lankiau vaikystėje.

Bedirbdamas mokykloje, palaikiau kontaktą su tėvų komitetu ir kitais žmonėmis, tad gaudavau vertingų žinių ir gandų. Miestelio mergaitė, kuri tarnavo Kauno ligoninėje, atvyko paviešėti į savo namus. Jos brolis lankė mokyklą ir man papasakojo, kad jo sesuo kalbėjusi apie Lietuvos valdžią ir Lietuvos kariuomenę Kaune. Susidomėjau. Nutariau susitikti su mergaite ir asmeniškai pasikalbėti jos namuose. Mergaitė nuoširdžiai pasakojo, ką tik žinojo. Mačiusi mūsų karius žygiuojant Kauno gatvėmis ir dainuojant. Esą paskleista daug lapelių, raginančių stoti tėvynę ginti. Ji turėjo tris tokius lapelius ir visus man atidavė. Tai buvo ministro pirmininko atsisaukimas į lietuvių tautą, kuriame pasakyta, kad ne-

Į pėst. div. štabo komendantas ltn. J. Rapšys (k. ir štabo adjutantas ltn. K. Daugvydas 1923 m.

laukiant nė valandos stotų į Lietuvos apsaugą visi kas tik pajėgia valdyti ginklą, nes Lietuvai grėsia pavojus. Šitas atsisaukimas man padarė tokį stiprų įspūdį, kad nesvyruodamas nusprendžiau ir šeštadienio vakare vieną iškabinau vietoje, ant klebonijos sodo tvoros. Kitą nunešiau į komitetą susipažinti ir ta pačia proga pareiškiau, kad atsisakau iš mokytojo pareigų, nes išvykstu į Kauną. Sekretorius Augustas Krašinskas prasitarė, kad prie pirmos progos mes susitiksime Kaune. Prie bažnyčios iškabintas atsisaukimas daugelio buvo perskaitytas. Savaitės bėgyje 5 jauni vyrai pareiškė norą vykti į Kauną, nes prisibijojo bolševikų mobilizacijos, kaip tai buvo daroma Rusijoje revoliucijos metu. Būtų atsiradę ir daugiau norinčių vykti, bet aš nebegalėjau laukti.

Sekmadienio vakare mes 6 savanoriai susirinkom į valsčiaus komiteto būstinę nustatyti maršrutą. Mat, komitetas turėjo Lietuvos žemėlapi. Komitetas mums išdavė pažymėjimus su raudonu antspaudu, kad esame darbininkai ir vykstame į darbą kaž kur apie Kaišėdoris, o man už mokytojavimą dar išmokėjo algą — 75 markes.

Pasiskirstėme į tris grupes po du ir iškeliavom skirtingu laiku. Mane ir mano draugą S.Č. brolis pavėžėjo į Želvos bažnytkaimį. 1919 m. vasario 17 d. iš ten ėjome pėsčiom, su maisto

kelionei maišeliais, iki Kiauklių bažnytkaimio, kurį pasiekėm jau temstant. Nakvojom pradžios mokykloje. Vietos mokytoja, vilniėtė, mus patogiai apnakvydino, pavaišino stipria vakariene ir nurodė vieną kitą vietovę pakeliui, kurių reikėjo saugotis. Ankstyvą rytą keliavom per Zibalus ir dar vieną didesnę sodžių, kuriame vėl nakvojom. Iš ten keliavom per Musninkus Čiobiškio link, mažesniais keleliais, ir priėjom Masės upelį, kuris buvo išsiliejęs iš vagos ir nešė ledus. Jokio tilto į kitą pusę neradom. Turėjom nusirengti ir su rūbais ant galvos upelį perbristi. Kitoje upelio pusėje vingiavo kelelis Čiobiškio link. Pakeliui į Čiobiškį sužinojom, kad ten stovyklauja bolševikai ir jų sargybos saugo Neries tiltą. Turėjom eiti per tiltą, nes kito kelio nebuvo. Prie tilto sustabdė bolševikų sargyba iš dviejų kareivių. Patikrinę mūsų pažymėjimus, nepraleido. Vienas iš sargybinių palydėjo mus į miestelį pas komisarą. Mano draugas labai nusiminė, nes manė, kad mūsų nepaleis. Aš jį raminau, kad nesame įtartini, turime pažymėjimus, kurie liudija mus esant darbininkais. Taip bekalbėdami, atėjom į miestelį, kur dideliame name buvo apsistojęs komisaras. Jis atrodė jaunas, galėjo būti mūsų amžiaus. Matyt buvęs studentas, nes ant švarko apikaklės tebeturėjo studentiškas "petlicas". Paskaitė mūsų pažymėjimus, paklausinėjo. Patyręs, kad gerai kalbu rusiškai, ėmė skųstis, jog čia vargingas kraštas "Bedstveny kraj", krautuvėse beveik nieko nėra, ypač rūkalų. Kaip tik turėjau porą pakelių papirosų, kuriuos dėl viso ko kelionėn pasiėmiau. Tuoju ištraukiau iš kišenės abu pokeliu su degtukų dėžute ir padaviau komisarui. Pagerėjo nuotaika. Užsirūkė ir mums pasiūlė, bet mes nerūkėm. Davė užsirūkyti ir sargybiniui, kuris mus atlydėjo, o man su draugu išrašė "propuską" pereiti Neries tiltą.

Laimingai praėję tiltą, pasukome iš vieškelio į mažesnę keliuką. Netoliese pamatėm gyvenvietę. Jau temo, tai panorom prašyti nakvynės. Čia buvo vienkiemis, kur gyveno tik vienas ūkininkas su šeima. Mielai sutiko mus apnakvydinti. Sužinojom, kad pas juos bolševikų nėra, kad frontas yra prie Neries. Ūkininkas ryt važiuosiąs į Kaišėdoris, tai galėsiaš mus pavėžėti. Gerokai nusivarius bekeliaujant, gero žmogaus pagalba mus gerai nuteikė. Už nakvynę ir nuvežimą į Kaišėdoris ūkininkui daviau 5 markes. Privežė prie pat stoties, kur patruliavo du vokiečių kareiviai. Jie mus sulaukė. Aš vokiškai paaiškinau, kad mes norime važiuoti į Kauną. "Ar jūs freiviligeriai?" — užklausė. Atsakiau teigiamai, supratau, kad vokiečiai žino apie savanorius į Lie-

tuvos kariuomenę. Vienas patrulis nuvedė mus į stotį, prie kasos langelio, ir kažką pasakė kasininkui. Tas padavė man du bilietus ir pasakė kainą. Po to patrulis parodė traukinį su garvežiu. Sulipome į vagoną. Po pusvalandžio traukinys pajudėjo Kauno link.

Tą pačią dieną pasiekėm Kauną. Pradėjom teirautis, kur esti įstaiga, kuri priima savanorius į kariuomenę. Vienas pagyvenęs žmogus paaiškino. Reikėsią eiti Laisvės Aleja iki pasibaigia medžiai. Kairėje pusėje esąs trijų aukštų mūrinis namas. Jo žemutiniam aukšte yra savanorių registracijos biuras. Taip tiksliai informuoti, ieškoma įstaigą lengvai radome.

TARNYBOS PRADŽIA LIETUVOS KARIUOMENĖJE

Registracijos kambaryje sutikom du Lietuvos kariuomenės pareigūnus: karininką, su žvaigždele ant apikaklės trikampyje, ir uniformotą kareivį ragistratorių Orvydą. Jis užpildė asmens žinių lapą ir pakišo pasirašyti, paliudyti žinių tikrumą. Karininkas domėjosi bolševikais: kurioje vietoje mes juos sutikom, ką jie ten veikė. Be to, paklausė, kas paskatino mus eiti per frontą į Lietuvos pusę, kad įstotume savanoriais į kariuomenę? Atsakiau, kad tokiu akstinu buvo ministerio pirmininko M. Sleževičiaus atsišaukimas ir kad jaunimas anoje pusėje gyvai domisi Lietuvos kariuomenės kūrimu. Karininkas padėjo už informaciją. Tai buvo Antanas Novickis (vėliau pulkininkas).

Su draugu mane perskyrė. Mane pasiuntė į Komendantūros mokomąją kuopą, o jį į gusarų pulką Žaliakalnyje. Mokomojoje kuopoje radau apie šimtinę žvalių jaunuolių, kurie atrodė kupini kariškos dvasios ir drausmės. Kuopos karininkas buvo Jurgis Bobelis, o jo padėjėjas ir rikiuotės vadovas — karininkas Barkauskas. Vyko kietas apmokymas. Stiprokai vargino manevrinė rikiuotė laukuose su pilna apranga. Vieną šaltą dieną, grįžęs iš apmokymo lauke, pasijutau silpnai. Pranešiau viršilai. Pasiuntė ambulatorijon. Čia feldčeris pamatavo temperatūrą. Sakė, kad turiu karščio ir davė aspirino. Klausė ar tikrino sveikatą įstojant kariuomenėn? Atsakiau, kad netikrino. Kitą rytą jau buvau sveikas, bet viršila tą dieną paskyrė mane į tarnybą viduje.

Po savaitės ar daugiau, aplankė mane draugas jau gusaro uniforma. Nusiskundė, kad gusaruose sunki tarnyba. Reikia valyti arklį ir arklidę, o paskui eiti rikiuotėn apmokymui. Be to, valgis esąs silpnokas. Sakė, kad norėtų patekti į mokomąją kuopą. Aš supažindinau jį su kari-

ninku Barkausku, kuris paaiškino, kad į šią laidą — patekti negalės, nes apmokymo kursas jau įpusėjęs. Kai bus organizuojama sekanti laida, jis bus pirmuoju kandidatu. Šis pažadas mano draugą nuramino.

Man deja, nepavyko mokomąją kuopą baigti. Vieną dieną, atsilankė į kuopos aikštę, kur mokėmės rikiuotės, Kauno Karo komendantas kar. Juozas Mikuckis su savo adjutantu. Jie kalbėjosi su kuopos vadu. Paskui viršila atėjo prie manęs ir pakvietė nueiti pas kuopos vadą. Buvau jau supažindintas su drausmės statutu, tad kuopos vadui drausmingai prisistačiau. Jis manęs užklausė, ar norėčiau būti kuopos raštininku. Netikėtai užklyptas pamaniau, kad siūlo mokomosios kuopos raštininko vietą. Atsakaiu, kad man patinka ir rikiuotė, bet jei reikia — galiu būti raštininku. Tuomet komendantas kar. J. Mikuckis paklausė ką dirbau prieš stodamas į kariuomenę. Atsakaiu, kad 6 mėnesius buvau pradžios mokyklos mokytoju, o anksčiau, lankydamas mokyklą, dvi vasaras dirbau valsčiaus raštinėje. “Tai pajėgsi būti ūkio kuopos raštininku”, — pasakė komendantas. Jo žodžiai sudarė man rūpesčio, nes apie ūkio kuopą nieko nežinojau. Kai sugrįžau į kareivines, buvo pietų metas. Po pietų atėjo viršila, paliepė susidėti savo asmeniškų daiktus, atiduoti į sandėlį šautuvą, atsisveikinti su mokomąja ir ūkvedžio palydėtam, su lydraščiu vykti į ūkio kuopą Žaliakalnyje. Atsisveikinęs išvykau.

Palydovas atvedė mane į didelį 3 aukštų namą ant kalno prie Ukmergės plento ir prie durų paliko. Pirmas sutiktas vyras buvo viršila Jakštys. Atraportavau kas esu. Paėmęs lydraštį jis nuvedė pas kuopos vadą karininką Dirkį. Atraportavęs kuopos vadui, buvau jo nuvestas į didoką kambarį antrame aukšte, kur stovėjo didelis stalas su telefonu, spinta su bylom ir kampe lova. Kuopos vadas paaiškino, kad čia yra kuopos raštinė, čia reikės dirbti ir šioje lovoje teks miegoti. Matot, sako, čia telefonas, prie kurio reikia nuolat budėti, kadangi kartas nuo karto mieste pasireiškia vokiečių spartakai, lenkai ir kiti nenuoramos. Papasakojo, kad jis prašęs komendantą duoti kuopai raštininką, nusimanantį ūkio reikaluose. Ankstesnis kuopos raštininkas, Juozas Tysliava, yra išvykęs, tad man teksią vesti turto ir pinigų bylas, redaguoti dienos įsakymus ir vesti susirašinėjamą su kitais daliniais. Kiek žmonių ir arklų kasdien yra mityboje, žinias kasdien suteiks viršila ir ūkvedys.

Pradėjęs dirbti patyriau, kad čia yra daug darbo ir kad nedaug kas padaryta. Turto knygo-

je ir bylose vis užtikdavau buvusio raštininko paliktų eilėraščių, gana patriotiškų. Užvedžiau kuopos žmonių sąrašą, maisto ir pašaro kasdieninę apyskaitą. Turto knygoje surašiau kuopoje esantį valdišką turtą: arklius, vežimus, ginklus ir kita. Iš viršilos Jakščio ir ūkvedžio Kizlaičio kišeninių užrašų žinias perrašiau į kuopos knygas. Stengiausi dirbti kiek išmanydamas, nes jokių nurodymų iš viršaus neturėjau. Teisybė, kuopoje buvo rusiškas raštvedybos statusas. Kai ką priitaikiau, bet daug kas netiko. Niekas mano raštvedybės netikrino, kuopos vadas nieko nesakė, kaip padarydavau, taip būdavo gerai.

Be uždaro raštinės darbo, turėjau progą pasirodyti viešai — dalyvauti sargyboje tą dieną, kai prezidentas Antanas Smetona davė priesaiką, balandžio mėnesio pradžioje. Komendanto įsakymu, kuopa turėjo pasiųsti dvi poras sargybinių. Kuopos vadas į pirmąją porą paskyrė mane su Giraičiu, ūkvedžio pavaduotoju. Reikėjo stovėti garbės sargyboje prie banko paradinių durų. Stovėjom ramiai, kai prezidentas su palyda įėjo į banką. Matėm prezidentą išeinant po priesaikos ir susirinkusios publikos sukeltas jam ovacijas.

Po šių iškilnių turėjau ir nemalonių išgyvenimų. Kaip tik tuo laikotarpiu mieste buvo neramu. Komendanto įsakymu reikėjo budėti kuopoje prie telefono, o vakarais patruluoti. Buvo Velykų laikas. Kai kurie laisvi nuo tarnybos kuopos vyrai pirmąją Velykų dieną gavo leidimą nueiti į bažnyčią, o aš budėjau raštinėje prie telefono. Girdėjau gaudžiant bažnyčios varpus ir susigundžiau pats nueiti į katedrą, nors ir trumpam. Turėjau naujai persiūtą milinę ir greit užsimetęs išskubėjau į katedrą, kuri man buvo žinoma, kai dar pernai lankiau mokytojų kursų. Po pamaldų skubėjau grįžti į kuopą. Raštinėje radau komendanto padėjėją kar. Mačiulaitį. Išsigandau. Greit atraportavau, kad trumpam buvau nuėjęs į katedrą. Karininkas Mačiulaitis išpyškino, kad jis skambinęs tris kartus ir, kai niekas neatsakė, atvykęs patikrinti. “Pranešk kuopos vadui apie uždėtą pabaudą — tris paras daboklės gauni už tarnybinį prasižengimą”. Kai atvyko kuopos vadas, jam viską atvirai papasakojau. Atidžiai išklausęs prasitarė, kad užėjimą į bažnyčią jis būtų nebaudęs. Dėl bausmės vykdymo žadėjo kalbėtis su kar. Mačiulaičiu. Po šio pašnekėsio vėl atgavau nuotaiką ir turėjau vilties, kad kuopos vadas sušvelnins mano padėtį. Taip ir buvo. Kitą dieną kuopos vadas atėjo į raštinę gerai nusiteikęs ir paliepė suredaguoti kuopos įsakymą, kad kar. Mačiulaičio man paskir-

ta trijų parų daboklės bausmė, pakeičiama į tris val. po šautuvu, lygtinai. Be to, liepė paruošti asmeninį sąrašą kuopos vyrų, kurie turės prisiekti drauge su Kauno įgulos kariais Rotušės aikštėje. Su savo ūkio kuopa, 1919 m. gegužės 11 d. iškilnėse ir aš prisiekiau vyskupui Pranciškui Karevičiui. Po priesaikos, ypač po vyskupo Karevičiaus patriotinio žodžio, linksmi, su dainomis žygiavom Kauno gatvėmis į savo būstines.

Po kurio laiko spauda ėmė skelbti, kad Lietuvos kariuomenės pulkai pradėjo žygi prieš bolševikus. Kuopos vadas smulkiau painformavo apie vietas, kur dabar vyksta mūšiai. Man rūpėjo tėviškė, kuri radosi veiksmų zonoje. Greit viską sužinojau, kai vieną dieną mane aplankė net šeši balninkiečiai. Jų tarpe buvo visas komitetas: Jonas Steikūnas, Augustinas Krašinskas ir Pranas Liškauskas — visi savanoriai. Kiti trys buvo šaukiamų metų. Visi įstojo į Ukmergės batalioną, tik Jonas Steikūnas buvo kariūno uniformoje ir mokėsi Karo Mokyklos I laidoje. Jis man papasakojo, kad išvyko savanoriu į Kauną vasario mėn., tuojau po manęs. Mūsų tėviškė Balninkai jau buvę laisvi nuo bolševikų. Išvadavęs 1-as pėstininkų DLK Gedimino pulkas, į kurį pats norėjau patekti.

Savo norą buvau pareiškęs kuopos vadui. Jis būtų sutikęs mane išleisti, bet neturėjo raštininko mane pakeisti. Sakė pasiteiravęs pas komendantą. Neteko sužinoti, ar kuopos vadas kpt. Dirkis ieškojo raštininko mano vietai užimti. Vieną dieną atsinešė iš Komendantūros raštą, kuriame buvo kalbama, kad organizuojama Karo Mokyklos II laida. Kandidatus, norinčius į ją stoti, turinčius nemažiau 4 klasių mokslo cenzą, siųsti nurodytu adresu (Gedimino-Donelaičio gatvių kampe) iki liepos pradžios, nebeatsimenu, kurios dienos. Paskaitęs šį raštą, kuopos vadas pastebėjo, kad jis į Karo Mokyklą numatė kandidatą mane. Esą tėvynei gresia pavojus, o mūsų kariaujančiai kariuomenei trūksta jaunų vadų. Nors nebuvau linkęs pasilikti kariškoje tarnyboje ilgesnį laiką, kuopos vado paveiktas, sutikau stoti Karo Mokyklon. Taip vieną dieną gavau komandiruotės liudijimą ir atsisveikinau su vadu bei kuopa.

KARO MOKYKLOS PIRMIEJI IŠPŪDŽIAI

Atvykęs į Karo Mokyklą, prisistačiau budinčiam karininkui. Įteikiau komandiruotės liudijimą ir mokslo pažymėjimą. Čia visur buvo pilna jaunų vyrų — patalpose ir kieme. Dauguma uniformuoti, atvykę iš kariuomenės dalinių. Buvo ir civiliniai apsirengusių, bei studentų, su rusiš-

kų mokyklų švarkais, su "petlicomis" ant apikaklių. Girdėjau kalbant rusiškai ir net žydiškai.

Kandidatų susirinko apie 400. Salės lentoje adjutantas iškabino skelbimą, kad rytojaus dieną, nustatytą valandą, bus vykdomi įstojamieji egzaminai. Subruzdavo kandidatai, kurie silpnai mokėjo lietuviškai. Rytojaus dieną visi susirinko į mokyklos salę. Egzaminus pravedė plk. lt. Vaclovas Biržiška. Padalino užantspauduotus popieriaus lapus. Dviejų valandų bėgyje reikėjo parašyti laisvai pasirinktą temą iš Lietuvos istorijos. Tyliai rašėm ir prakaitavom. Kai egzaminų lapus surinko, salėje prasidėjo klegesys kaip turguje. Visi pasakojosi apie parašytas temas. Paaiškėjo, kad kai kas rašė ne į temą, kai kas — rusiškai, o kai kas nieko neparrašė. Egzaminatorius sakė, kad šiuo rašto darbu norėjęs patirti apie kandidatų lietuvių kalbos mokėjimą. Sekančią dieną salės gale buvo iškabintas išlaikiusiųjų sąrašas. Prie lentos susidarė spūstis. Šiaip taip prisiryčiau priekin. Pradėjau skaityti sąrašą. Širdis stipriai plakė. Kai užtikau savo pavardę, net pašokau. Buvo smagu. Mačiau ir nusiminusių, kraipančių galvas, sąrašė neradusių savo pavardės. Atrodo, dėl egzaminų nemažas skaičius kandidatų nubyrėjo.

Čia pat lentoje iškabino skelbimą, kad išlaikiusieji egzaminus kandidatai renkasi į sveikatos tikrinimo komisijos patalpas. Nuėjau. Gydytojai pagrindinai patikrinė svorį, širdį, plaučius, ausis, akis, kojas ir rankas. Mano visi duomenys buvo geri, bet tam tikras kandidatų skaičius buvo pripažinti netinkami Karo Mokyklai. Galutinai kariūnais priėmė pustrečio šimto kandidatų. Visus išrikiavo aikštėje pagal ūgį. Tą ilgą rikiuotę perskyrė į dvi dalis, kurias pavadino pirma ir antra kuopa. Kuopas padalino į 3 būrius, o būrius į 3 skyrius. Aš, kaip žemesnio ūgio, patekau į antros kuopos, 3-čio būrio, 3-čią skyrių. Šiuo paskyrimu nesidžiaugiau, kadangi 3-čią būrį, kaip įprasta, vadino "baklaškom". Žemesnis kuopos kadras buvo sudarytas iš tų pačių kariūnų. Antros kuopos viršila buvo paskirtas Ant. Endziulis, būrininku — Ant. Rėklaitis, o skyrininku — Ant. Urbelis. Tie 3 Antanai, mano tiesioginiai viršininkai, santykiuose su kariūnais buvo nuoširdūs, atviri, drausmingi ir kieti patriotai. Dėlto Karo Mokykloje praleistą laiką ir dabar prisimenu kaip gražią pasaką.

(Bus daugiau)

Ročesterio "Sutartinės" ansamblis Klevelande š.m. rugp. 30 d. pobūvyje atlieka programą. Nuotr. V. Bacevičiaus

"Kar. Juozapavičiaus" kp. veikla
"Karininko Juozapavičiaus" šaulių kuopos Klevelande vasaros darbų užbaigimo proga, rugpjūčio 30 d., Lietuvių Klubo salėje suruošė Kultūrinį pobūvį. Pobūvį atidarė kp. p-kas dr. A. Miliauskas.

Kadangi buvo numatyta pobūvio metu atžymėti geriausius kp. šaudytojus, dr. Miliauskas trumpai papasakojo, kaip atsirado ir prasidėjo šaudymas į taikinius, nuo seniausių ligi dabartinių laikų. Po to, kuopos šaudymo vadovas J. Velykis

pakvietė į sceną tris geriausiai šaudžiusius kp. šaulius, o kuopos p-kas dr. A. Miliauskas jiems įteikė gražias trofėjas. Pirmos vietos dovaną gavo J. Merkys, antros — I.A. Navickas ir trečios J. Biliūnas.

Po to, A. Pautienius pakvietė į sceną iš Ročesterio atvykusią menininkų grupę "Sutartinę". Sutartinei vadovavo, akordeonu pritarė ir dainavo žinomas ilgametis Ročesterio b-nės ir kitų chorų dirigentas muz. J. Adomaitis. "Sutartinės"

nariai — O. Adomaitienė, A. Dziakonienė, V. Žmuidzinas, A. Ciemenis ir deklamatorė Žmuidzinienė, visi buvę gerų chorų ir kitų muzikinių vienetų "seni" dainos veteranai, padainavo įvairių lietuviškų dainų, seniai girdėtų sutartinių, o deklamatorė Žmuidzinienė jautriai ir aktoriškai padeklamavo keletą kūrinių. Programą atliko gerai, ir vakaro dalyvių buvo šiltai priimti. Tik gaila, kad dainininkams ir deklamatorei salė buvo nedėkinga, bloga salės akustika, todėl turėtų

Klevelando "Kar. A. Juozapavičiaus" 1980 metų geriausi šauliai su kuopos vadovybe. Iš k. į d.: kp. p-kas dr. A. Miliauskas, šaud. vad. J. Velykis ir trofėjas gavę šauliai — J. Merkys, I.A. Navickas ir J. Biliūnas. Nuotr. V. Bacevičiaus

būti įrošti garsintuvai. Tačiau, nežiūrint salės akustikos, "Sutartinė" gerai paruošta, įdomia ir įvairia naujo žanro programa linksmino pobūvio dalyvius.

Patartina mažesnėms lietuvių kolonijoms, neišgalinčioms pasikviesti didesnius meninius vienetus, ar brangesnius menininkus, pasikviesti šį judrų šešių menininkų ansamblį. Tikrai neapsivilsite.

Po meninės pobūvio dalies, kun. S.J. Kydikiui sukalbėjus maldą, grojant Strimaičio orkestrui, vaišės tęsėsi iki 1 val. nakties.

Šio pobūvio organizacinius ir ūkinius reikalus sėkmingai tvarkė kuopos valdybos nariai Pijus ir Julė Venciai.

Naujosios Anglijos šaulių rinktinė

Rinktinės kultūrinį savaitgalį ruošti Darbo Dienos savaitgalyje, tapo tradicija. Šiais metais buvo suruoštas rugpiučio 30-31 ir rugsėjo 1 dienomis, gražioje Tėvų Pranciškonų vasarvietėje, Kennebunkport, Maine.

Gražų, saulėtą šeštadienio rytą rinkosi šauliai pabendrauti ir pagyventi nors porą dienų šauliškoj dvasioj. Užsiregistravo 56 asmenys. Malonu buvo, kad į rinktinės kvietimą dalyvauti atvyko net iš tolimos Floridos, "Romo Kalantos" kuopos 2 sesės ir 2 broliai: A. Miliauskienė, I. Račinskienė, A. Grabauskas ir A. Verbyla. Iš Kanados atvyko:

"Vilniaus" rinktinės pirm. J. Šiaučiulis, "LK Mindaugo" kuopos pirm. A. Mylė su žmona ir š. B. Kasperavičius su žmona. Jos abi taip pat šaulės. "Simo Kudirkos" kuopa New Yorke taip pat atsiuntė savo atstovus. Atvyko J. ir A. Pumpučiai, V. Butkys, Br. Bobelis ir Vl. Vasikauskas.

Užsiregistravę, pasiskirstę į kambarius ir susitvarkę, rinkosi dalyviai stovyklos atidarymui. Šauliams išsirikiavus, sugiedotas Tautos himnas ir pakeltos vėliavos. Stovyklos viršininkas, rinktinės pirm. A. Zenkus, sveikino visus atvykusius ir linkėjo darbštai ir nuotaikingo savaitgalio. Perskaitė Sąjungos pirm. K. Milkovaičio ta proga atsiųstą sveikinimą ir pakvietė žodį tarti Sąjungos garbės pirmininką, prof. dr. V. Mantautą.

Varžybinis šaudymas įvyko 3 val. p.p., kuriam vadovavo stovyklos komendantas P. Tyla. Laimėtojai buvo paskelbti ir trofėjos įteiktos per stovyklos uždarymą. Vakare — susipažinimo vakaras, sesių paruošta kavutė.

Sekmadienį, rugsėjo 31 d. tuoj po pusryčių buvo šaulių pašnekesys, kurį pravedė J. Šiaučiulis. Papasakojo apie Kanados šaulių veiklą. Kanados rinktinės tikslas šiuo metu, yra išleisti Rinktinės Metraštį. Jaunimo į savo eiles negali pritraukti. Kalti esame patys, nes jaunimui neturim programos, o vadovaujan-

čių vietų nenorim užleisti. Po pašnekesio šauliai rikiavosi eisenai į bažnyčią. Buvo nešamos 6 kuopų vėliavos, nes ir iš toli atvykę atsivežė vėliavas. Mišias atnašavo ir Tautos šventės progą pritaikytą pamokslą pasakė rinktinės kapelionas tėv. R. Šakalys. Mišių metu giedojo sol. B. Povilavičius, vargonais grojo kompozitorius muz. J. Gaidelis.

3 val. p.p. stovyklautojai rinkosi į salę Tautos šventės minėjimui. Įnešus vėliavas, sugiedotas Tautos himnas ir "Jono Vanagaičio" kuopos šauliai V. Tumienė ir J. Gaidelis, pakviesti išeiti į priekį, jiems įteikti apdovanojimai. V. Tumienei Šaulių Žvaigždės medalį prisegė A. Zenkus, o muz. J. Gaideliui, Šaulių Žvaigždės ordiną prisegė "Jono Vanagaičio" kuopos garbės šaulys J. Stašaitis. Išneštos vėliavos ir pradėtas minėjimas.

Stovyklos viršininkas A. Zenkus trumpai apibūdino šios šventės reikšmę ir kalbėtoju pakvietė prieš porą metų į Ameriką pas tėvą atvykusį, A. Grigalaušką. Jis vaizdžiai apibūdino rusų vykdomą dvasinį genocidą okupuotoj Lietuvoj. Tautos rusinimas daugiausia vykdomas jaunimo tarpe, per mokyklas ir kariuomenę. Po turiningos ir vaizdžios paskaitos, meninė dalis. Sol. B. Povilavičius, akomponuojant muz. J. Gaideliui, padainavo: 1. Aušta aušrelė — J. Gaidelio, 2. Ant kalnelio — Banaičio. 3

Dalinių vėliavos ir šauliai bei visuomenė š.m. rugpiučio 10 d. Klevelande, Lietuvių parapijos bažnyčioje, pamaldų metu. Nuotr. P. Malėtos

Gyva Esi — L. Stuko, 4. Lietuvos laukai — S. Čerienės, 5. Udrio daina iš operos "Pilėnai" ir bisui Tėvo ariją iš operos "Traviata". B. Povilavičius ir muz. J. Gaidelis specialiai atvyko iš Bostono atlikti programą. Tuo minėjimas baigtas.

Sesės šaulės rinkosi į mažąją salę pašnekesiui, kurį pravedė rinktinės moterų vadovė B. Šakenienė. Apie "Romos Kalantos" kp. sesių veiklą papasakojo A. Miliauskienė ir I. Račinskienė. Buvusi Sibiro tremtinė E. Juciūtė savo žodyje pabrėžė, kad šaulės gali daug padaryti, jei mažiau kreips dėmesio į smulkmenas, o vadovausis šauliška idėja. E. Gorodeckienė priminė, kad artinasi "Naujosios Anglijos" rinktinės valdybos rinkimai ir ragino seses kandidatuoti į valdybą, nes jos gali lygiai dirbti šalia vyrų ir yra pajėgios.

Sekmadienio vakare vyko laužas. Dalyvavo ne tik šauliai, bet ir svečiai, šiuo metu vasaroją pas Tėvus Pranciškonus. Pirmoji laužo dalis skirta prisiminti žuvusius partizanus ir Sibire kenčiančius tremtinius. Laužą pradėjo E. Gorodeckienė, kviesdama buvusią Sibiro tremtinę E. Juciūtę uždegti simbolinę žvakutę tremtiniais prisiminti. Už žuvusius partizanus žvakutę uždegė "Vilniaus" rinktinės pirm. J. Šiaučiulis ir jautriai paskaitė ištraukas iš Sibiro tremtinių poezijos. Partizanų dainą duetu padainavo I. Račinskienė ir E. Gorodeckienė. Visi dalyviai padainavo Leiskit į tėvynę, ir tuo baigta pirmoji laužo dalis. Per eita prie linksmesnės programos. Savo kūrybos humoristinius kūrinius skaitė E. Juciūtė ir A. Maskeliūnienė. A. Mylė paskaitė poezijos, o tarpuose galingai, linksmai, skambėjo prarastos dainos. Dvi valandas trukęs laužas baigiamas tradicine "Lietuva brangi" ir tarta — iki pasimatymo sekančiais metais.

Pagalčiau, paskutinė stovyklos diena. Tuoj po pusryčių visi rinkosi į salę užbaigimui. Stovyklos viršininkas dėkojo visiems savo darbu prisidėjusiems prie savaitgalio pasisiekimo. Dėkojo šauliams ir svečiams, visur progamoje dalyvavusiems su entuziazmu. Dėkojo Tėvams Pranciškonams už globą ir leidimą naudotis sale ir įteikta auka. Perskaitė gautus sveikinimus raštu šia proga. Sveikino "Vytauto Didžiojo" rinktinę, "Maironio" kuopa Sudbury, "St. Butkaus" kuopa Detroite ir dr. K. Pautienius, Sąjungos vicepirm. sveikatos reikalams.

J. Šiaučiulis kalbėjo "Vilniaus" rinktinės vardu, V. Butkys — "Simo Kudirkos" kuopos vardu, A. Grabauskas — "Romos Kalantos" kuopos vardu ir A. Mylė — "LK Mindaugo" kuopos vardu. Visi savo žodyje pabrėžė nepavargti,

A.A. VINCAS TIKNEVIČIUS

Jūrų šaulių kuopa "Klaipėda" neteko dar vieno savo nario. 1980 m. rugpiučio 13 d. savo namuose staigiai mirė Vincas Tiknevičius. Velionis buvo veiklus ir pareigingas šaulys, todėl visų mėgiamas. Vincas net keturis metus išbuvo kuopos valdyboje, parengimų vadovo pareigose.

A.a. Vincas Tiknevičius gimė 1913 m. lapkričio 25 d., Joniškio mieste, Šiaulių apskrityje. 1944 m. bolševikams antrą kartą okupuojant Lietuvą, pasitraukė į Vokietiją. Pokario metais gyveno Schweinfurto pabėgėlių stovykloje, amerikiečių zonoje, iš kur 1949 metais atvyko į JAV ir visą laiką, kol išėjo į

dirbti, būti vieningiems. Šaulys turi duoti, o ne reikalauti. Ateinančiais metais visi žada vėl atvykti ir didesni būrį šaulių atsivežti. Kapelionas tėv. R. Šakalys pareiškė, kad Pranciškonų vadovybė labai patenkinta čia vykstančiais šaulių kultūriniais savaitgaliais, tikėdamasis kitais metais vėl visus čia matyti.

Pagalčiau, paskelbti šaudymo varžybų laimėtojai. Vyrų grupėje I-mą vietą laimėjo J. Stašaitis, II-rą E. Martišius. Moterų I-mą v. Br. Martišienė, II-rą J. Šaulienė. Stovyklos viršininkas sveikino laimėtojus ir įteikė jiems trofėjus. Šiuo stovykla uždaryta.

Visi rinkosi į aikštę vėliavų nuleidimui. Sugiedotas Tautos himnas. Pamažu, atrodo nenoromis, vėliavos slinko žemyn. Kodėl taip greit prabėgo tos gražaus bendradarbiavimo dienos? Bet tikimės vėl susirinkti kitais metais. (e.g.)

pensiją, dirbo AGAR kompanijoje. Giliamė liūdesyje paliko žmona Ona, sūnus Vincas Tiknius, marti Irena, anūkas Tomas; 2 posūniai: Vytautas Kempka, marti Erika, anūakai Marina, Brigita ir Danielė; Stasys Kempka, marti Irena ir anūakai Kathy, Johnny; sesuo Kanadoje ir dvi seserys okupuotoje Lietuvoje. Liūdi giminės, liūdi šauliai ir visa Cicero apylinkė, netekusi visų mėgiamo ir geriamo vyro.

Kūnas buvo pašarvotas Vasaitis-Butkus šermeninėje. Rugpiučio 15 d. 7 val. vak., įvyko atsisveikinimas su velioniu. Kuopos p-kas Karolis Milkovaitis tarė prasmingą atsisveikinimo žodį. Rožinį prie karsto sukalbėjo parapijos klebonas kun. Jonas Stankevičius. Velionio karstas buvo pridengtas tautine vėliava, o uniformuoti šauliai stovėjo garbės sargyboje. Stovuose prie karsto stovėjo tautinė ir kuopos vėliavos.

Rugpiučio 16 d. 9 val. ryte, velionio kūnas iš šermeninės uniformuotų šaulių buvo nulydėtas į Šv. Antano parapijos bažnyčią. Gedulingas pamaldas atnašavo kun. klebonas J. Stankevičius, asistuojant kun. šauliui A. Rutkauskui ir kun. A. Valančiui. Pamaldų metu gražiai solo giedojo šaulė Irena Petrauskienė. Į amžiną poilsio vietą velionį palydėjo ilga eilė mašinų. Palaidotas Lietuvių Šv. Kazimiero kapinėse, Čikagoje.

Kapuose paskutines maldas dar sukalbėjo kun. J. Stankevičius. Laidotuvės užbaigtos giesme Marija, Marija ir Tautos himnu. Vėliavą, kuria buvo pridengtas karstas, kuopos vicepirm. Juozas Mikulis įteikė a.a. Vinco žmonai Onai, kuri taip pat priklauso jūrų šaulių kuopai "Klaipėda", Cicero. Ap. Skopas

NEBŪKIME ŠALIŠKI!

Nepriklausomaj Lietuvoj Lietuvos Šaulių Sąjunga niekada nebuvo pasidariusi partinė ar grupinė organizacija, nors tos srities bandymų yra buvę.

Man atrodo, kad ir tremtyje atsikūrusios Šaulių Sąjungos vienas uždavinių turėtų būti jungti įvairių pažiūrų ir nusistatimų įsivivius, o ne pasidaryti vienos kurios nors lietuvių bendrinės organizacijos šalininke ar propaguotoja. Mūsų visos Lietuvos laisvinimo organizacijos turi vieną ir tą patį tikslą — rūpintis laisvos ir nepriklausomos Lietuvos greitesniu atstatymu. Bet jų veiklos metodai gali ir turi būti kritikuojami, tačiau rūpinantis, kad ta kritika nebūtų vienašališka ir visada taikoma tik vienai bendrinei organizacijai. Ypač vienašališkumo turėtų vengti Šaulių Sąjungai vadovaujant asmenys ar jos oficiali spauda.

Nekreipdamas dėmesio į atskirų korespondentų šališkus vienos bendrinės or-

ganizacijos puldinėjimus, negaliu tylom praleisti Jūsų redaguojamam "Tremties Trimite" išspausdinto redakcinio pasisakymo "Neužmirškimi!" (žr. Karys, 1980 m. nr. 6) neobjektyvumo. Tame straipsnyje redakcija, neminėdama bendrinės organizacijos vardo, prikiša, kad ji valstybinių ar tautinių švenčių minėjimo proga, už iš visuomenės surinktus pinigus, išleidžia sąlanką, pasigiriančią jos atliktais darbais, nors už tuos pinigus ji galėtų pagaminti svetimom kalbom gerai dokumentuotų leidinių apie Lietuvos reikalus svetimiesiems. Yra gera nurodyti iš visuomenės surinktų pinigų neproduktyvų naudojimą, tačiau ir šituo atveju reikėtų būti objektyvesniai, nes visuomenės pinigų švaistymu pasižymi ir kitos dvi Jūsų neminimos bendrinės organizacijos. Pav., per 1979 m., vienos bendrinės organizacijos net po kelis valdybos narius kiekvienu atveju lankė visas didesniąsias lietuvių kolonijas JAV ir Kanadoj ir aiškino susirinkusiems jų vedamos politinės linijos teisingumą, ar dar kitos bendrinės organizacijos valdybos sudarymą iš žmonių, gyvenančių įvairiuose JAV miestuose. Juk valdybos nariams, vykstantiems į posėdžius, reikia atlyginti bent faktines kelionės išlaidas.

Cia mano nurodytais atvejais neproduktyviai yra naudojamos daug didesnės visuomeninių pinigų sumos, tačiau redakcijai buvo patogiau jas nutyliėti dėl kiekvienam aiškiai suprantamų priežasčių.

Arba kuo gali Šaulių Sąjungos puoselėjamiems siekimams pasitarnauti tame pačiame "Tremties Trimite" išspausdinti Kl. Čepučio sapaliojimai apie Vliko ir Altos tariamą griovimą ir kažin kieno destruktinę veiklą? (žr. Kl. Čeputis, "Ir vėl nerimas"). Valia būtų Kl. Čepučiai kovoti su jo susikurtais vėjo malūnais, bet gaila, kad jis ragina kovoti lietuvių prieš lietuvių...

P.S.: Redakcija savo straipsnyje kalba apie anoniminę organizaciją, todėl ir aš organizacijų vardų neminiu.

K. Jankūnas

REDAKCIJOS PRIERAŠAS PRIE P. JANKŪNO "NEBŪKIME ŠALIŠKI"

Lietuvos Šaulių Sąjunga buvo nepolitinė organizacija. Atsikūrusi už tėvynės ribų ji taip pat nėra politinė. Joje randa vietos visi geros valios lietuviai, kuriems rūpi Lietuvos reikalai, kurie siekia Lietuvai laisvės, suverenumo ir laisvo apsisprendimo teisės.

Bet gyvendami kituose kraštuose, pasikeitus sąlygoms, negalime nereaguoti į pasitaikančias negeroves, šauliai ypač privalėtų tuos dalykus kelti, ne todėl, kad ką nors suniekinti, bet kad išsauti reakciją.

Kiekviena iš mūsų trijų pagrindinių organizacijų ar veiksmų turi darbo, daug dirba ir padaro. Gaila, kad šiame krašte, kur nepriklausom vienas nuo kito, dažnai pervertinam save, nedavertinam kito, ar tai pavienio asmens, ar organizacijos. Ačiū Dievui, savoj spaudoj mes nematome straipsnių, kur net JAV prezidentą kolioja, kur buvusį Olimpino kito pirmininką lordą Killainen išvadina puspročiu, nedakapėliu.

Šauliai didžiuojamės mūsų jaunimo suruoštu žygiu prie Sovietų ambasados. Garbė jiems. Didžiuojamės ir su pagarba lenkiame galvas prieš 15 karstų drąsiųjų lietuvių, kurie atsisakė kariauti prieš rusų žudomus afganistaniečius ir buvo sušaudyti. Palyginus su jų žygiais mūsų savitarpiniai ginčai nublanksta, darosi tokie nesvarbūs.

"Tremties Trimitas" stengiasi būti kuo objektyvesnis, kuo nuosaikesnis, bet jei vienas kitas straipsnis, ne visų akimis atrodo objektyvus, bet pasitarnaus produktyvesnei veiklai, geresniai gyvenimui, skaitysime savo pasiekę.

Dėl K. Čepučio straipsnio, sakyti, kad tai sapaliojimai ir kad jis ragina lietuvių kovoti su lietuviu, netikslu. Kl. Čeputis labai nuosirdžiai rūpinasi, kad mūsų veiksniai ir organizacijos sugventų, gerbtų jų vadovaujančius asmenis ir dirbtų bendrai gerovei.

JO SVAJONĖS NEIŠSIPILDĖ

Rugpiūčio 29 širdies smūgio ištiktas, mirė Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris Kazys Špakauskas. Kazys Špakauskas buvo gimęs 1900 m. sausio 12 d. Akmenyje, Mažeikių apskr., baigęs rusišką miesto mokyklą. Į Lietuvos kariuomenę savanoriu įstojo turėdamas 19 metų, 1919 metų pradžioje. Tarnavo Kauno miesto komendantūroje ir buvo pasiekęs viršilos laipsnį. Jam teko dalyvauti ir Klaipėdos krašto prie Lietuvos prisijungimo sukilėlių eilėse. Apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės 10 Metų Sukaktie medaliu.

Palikęs Lietuvos kariuomenę ir įsijungęs į civilinį gyvenimą, Kazys Špakauskas tarnavo Lietuvos Vidaus Reikalų Ministerijoje. Komunistams okupuojant Lietuvą, pasitraukė iš Lietuvos į Vokietiją.

Atvykęs į Ameriką apsigyveno Detrote ir iki pensijos dirbo General Motors bendrovėje. Išauklėjo ir išmokė dvi dukras — Aldoną ir Genę. Rėmė lietuvišką veiklą ir buvo įsijungęs beveik į visas Detrote esančias lietuvių organizacijas: Savanorių, Ramovėnų, Jūrų šaulių "Švyturio" kuopą (velionis joje buvo kuopos Garbės Teismo narys), Lietuvių Bendruomenę, Lietuvių Fondą, Balfą, Lietuvių Namų draugiją, Dariaus-Girėno

klubą, Lietuvišką kaimą, Auksinio amžiaus grupę ir rėmė abi lietuviškas radijo valandėles.

Velionio kūnas buvo pašarvotas Stepansko laidotuvių namuose. Karsto uždengtą dalį dengė Lietuvos trispalvė vėliava, stovėjo pastatytos savanorių-kūrėjų ir jūrų šaulių "Švyturio" kuopos vėliavos. Gėlių puokštės, gausus žmonių atsilankymas ir jų aukos mišioms, Lietuvių Fondui ir Tautos Fondui įrodė kaip žmonės jį vertino ir gerbė.

Rugsėjo 1 d., pirmadienį, vakare, kun. Viktoras Kriščiūnevičius sukalbėjo rožinį. Po rožinio vyko organizacijų atstovų atsiveikinimas, kurį pravedė Stasys Šimoliūnas. Atsiveikinimo žodį tarė ir šeimai užuojautą pareiškė: ramovėnų, Balfų ir šeimos vardu Stasys Šimoliūnas, Lietuvos KK Savanorių vardu Kazys Daugvydas, jūrų šaulių "Švyturio" kuopos vardu Bronius Valiukėnas, LB ir LF vardu LB JAV Krašto valdybos pirmininkas Vytautas Kutkus, Lietuvių Namų draugijos ir Dariaus-Girėno klubo vardu Juozas Kinčius, Lietuviško kaimo ir Lietuviško Balso radijo valandėlės vardu Kazys Gogelis.

Atsiveikinimo metu prie karsto garbės sargybą nešė jūrų šaulių "Švyturio" ir "Stasio Butkaus" kuopos šauliai — Klaipėdos krašto vaduotojai. Šeimos nariai į karstą įbėrė po gabalėlį Lietuvos gintaro. Karstą dengusi Lietuvos vėliava buvo perduota šeimai. Atsiveikinimas baigtas visiems sugiedant Lietuvos himną.

Rugsėjo 2 d. susirinkusiems į laidotuvių namus ir Kaziui Gričiui sukalbėjus maldas, velionis buvo nulydėtas į Dievo Apvaizdos bažnyčią. Mišias už jo vėlė atnašavo: kun. Viktoras Kriščiūnevičius, kun. Alfonsas Babonas ir kun. Kazimieras Simaitis. Po mišių ilgos au tomobilių vilkstinės buvo nulydėtas į Holy Sepulchre kapines amžinam poilsui. Kun. Viktorui Kriščiūnevičiui atskaičius laidojimo maldas, žodį tarė Detroito ramovėnų skyriaus pirmininkas Stasys Šimoliūnas. Antanas Grinius

— Rusai gerina ir didina desantinių dalinių aprūpinimo priemones. Tam tikslui pritaikė sunkaus transporto lėktuvus An-12, kurie taip pat naudojami parašutininkų desantams (talpina virš 100 parašutininkų pilnoje kautyinių aprangoje). An-12 keturiais turboprop varikliais, greitis 770 km/val., veikimo spindulys — 3580 km, lubos — 10 km. Desantinių aprūpinimo reikmenys sutalpinami į specialiai paruoštas dėzes, kurios parašutais nuleidžiamos reikiamom vieton. Dėžių dugno išorėje pritaikomos retro-raketos, kurių degikliai paliečia žemę anksčiau, negu dėžė su krūviu, todėl ir sprogstą anksčiau, sumažindamos krūvio atsitrenkimą. Retro-raketų panaudojimas labai pagelbsti nuleidžiant sunkius krūvius: tankus, artilerijos pabūklus, šaudmenis, šarvuočius. Nuleidžiamas krūvis turi du parašutus — pirmas mažas, kuris užtešia antrojo — didelio išsiskleidimą, tuo būdu galima tiksliau nuleisti reikmenis, ypatingai vėjuotame ore. Galutinas krūvio leidimosi greitis — 15 m/s. Sunkesniems krūviams naudojami keli parašutai.

— Rusai gamina titanius konstrukcijos povandeninius laivus, kurie dėl medžiagos savybių, galės greičiau plaukti ir giliau pasinerti (pastaraisiais metais rusai visiškai sustabdė titanius pardavimą kitoms valstybėms ir sumažino vidaus rinkos naudojimui).

— Greta turimų žaliųjų berečių — kepurinių, kariuomenės dalinių, kurie buvo įsteigti 1960 metais ir naudoti specialioms uždaviniams, amerikiečiai nuo 1974 metų turi paruošę juodųjų berečių dalinius, kurie laikomi geresni už žydų panaudotus savo laiku Ugandoje, įkaitų išlaisvinimui.

Juodkepurinių dalinys — vienetas susideda iš 600 vyrų, kuris bet kurioje pasaulio dalyje, staigiu įsiveržimu iš netikėtos krypties, gali atlikti komplikuočiausius naikinimo uždavinius. Taikiniai: — branduolinės energijos ginklų sandėliai, raketų laidymo stotys, įvairių išteklių sandėliai, susisiekimo ir ryšių stotys, vadovaujantys asmenys, industrija.

Dalinius sudaro išskirtini kovotojai ir vadai, parinkti iš parašutininkų dalinių savanorių. Juodųjų berečių daliniuose kovotojai praeina specialų paruošimą. Čia įeina sprogdinimai, individualinės kautynės šaltais ginklais ir be jų, nardymas ir povandeniniai veiksmai, minavimai, ypatingas dėmesys skiriamas taikliam šaudymui — klišudymui iš pirmo šūvio iki 1000 metrų; taiklus peilių ir kitokių aštrių įrankių mėtymas, išsilaikymas be aprūpinimo ir ryšio visokiose aplinkybėse ir vietose, sanitarija, svetimos kal-

bos, sekimas, slinkimas ir kt. Jų tarpe yra daug su didele kautyinių patirtimi Korejoje ir Vietname. Vadai turi teisę atleisti savanorį iš dalinio bet kurio metu, jei randa dėl kurių nors priežasčių netinkamą; taip pat kovotojas bet kurio metu, jo paties prašymu, gali būti perkeltas į kitą dalinį, be jokių kliūčių. Dalinyje režimas yra kietas, todėl ir kovotojai turi būti sveiki, idealistai ir su pasiaukojimu. Pastebėtina, kad šiuometinė moderni plaukuota išvaizda ten netoleruojama, tačiau išskirtina — visur laikomasi aukštos moralės ir mandagumo — gatvės grubumui ten nėra vietos.

Dienos programa prasideda 06:00 val. nuo 4 iki 16 kilometrų lauko bėgimu. Kiekvienas kovotojas 8 kilometrus privalo nubėgti per 40 minučių ir 32 kilometrus, pilnoje kautyinių aprangoje, nueiti per 6 valandas. Popietinis laikas skiriamas paskaitoms ir asmeninei fizinei treniruotei. Savaitės bėgyje vykdomi bendri pratimai, kurie paprastai būna labai arti realių aplinkybių, pav. Arktikoje, Panamos džiunglėse, Texas dykumose, Vakarų Vokietijoje ir kt.

— Be Stalinui atiduotos vidurinės Europos Yaltos susitarime, kaip dovaną, priedui buvo nuginkluota Japonija; to pasekoje, šiandienai rusai dominuoja šiaurės rytinėje Azijoje. Dideli kiekiai japonų ginklų ir karo reikmenų buvo perleista Mao Kinijai. Amerikiečiai leido apginkluoti okupuotą Rytų Vokietiją. Šiauriniai Korėja ir Vietnamas virto komunistiniais kraštais, kurie yra Japonijos pašonėje. Japonų gynybą tiesioginiai perėmė amerikiečiai su dalimi 7-to laivyno. Amerikiečių karinėm pajėgom pasitraukus, japonai liktų be apsaugos, panašiai kaip Skandinavijos kraštai. Kissingeris buvo pareiškęs, kad ištikus pavojui Europoje, Tolumųjų Rytų jėgos būtų atitrauktos Europos gynybai. Tuomet pajudėtų Korėjos ir Vietnamo komunistų jėgos link apnuogintos Japonijos. Yra stiprių pasisakymų, galimai greičiau gerai apginkluoti japonus, kad vakariečiai turėtų

pusiausvyros Tolumuose Rytuose prieš centrinį komunistų bloką. Jau šiuo metu japonų laivynas labai reikalingas vakariniame Pacifike, orientuotas Indijos vandenyno kryptimi, nes rusų karo laivynas įkopė į pirmąją galingumą vietą pasaulyje.

— Rusai tebesiruošia erdvių karui. Praeitais metais buvo daryti bandymai sunaikinti žemės satelitus orbitoje, specialiai pagamintais satelitais — naikintojais. Tokie bandymai buvo pakartoti. Satelitai naikintojai išmesti orbiton su sprogstama medžiaga, priartėję prie taikinio, tiesioginiu susidūrimu, arba tam tikram atstume, sprogstą, tuo būdu sunaikindami satelitą — taikinį. Buvo bandyta panaudoti Laserio — telktinės šviesos spindulius, kurie davė teigiamų išdavy. Satelito — naikintojo nuvairavimas link taikinio yra didžiausia problema, nes reikalingas ypatingas tikslumas skaičiavimuose ir instrumentacijoj.

Pirmi bandymai buvo atlikti rusų 1972 metais, kai ton pačion orbiton veik tuo pačiu laiku buvo išleisti taikiny ir naikintojas. Viskas vyko pagal planą. Pastarieji bandymai, šiuo metu, nesėkmingi, nes taikinio "suradimas", kurio padėtis erdvėse būtų tik spėjama, būtų labai problematiškas, gal net atsitiktinis. Dar sunkiau būtų apskaičiuoti ir nuvairuoti satelitą — naikintoją link taikinio.

Amerikiečiai toje srityje, atrodo, kiek realistiškesni — statomi ir bandomi erdvių lėktuvai, kurie išmesti žemės orbiton, galės laisvai kaitalioti kryptis erdvėje ir bet kurio laiku nusileisti žemei, norimon vieton. Tokie erdvių lėktuvai galės vykdyti pakartotinus skridimus ir naudoti nesudėtingus ginklus.

Kanados "Tėviškės Žiburiai", pasinaudodami Forum-37: Spring 1980 leidiniu, rugsėjo 25 paskelbė ALT viešiesiems santykiams direktoriaus kun. J. Prunskio 1977 m. sausio 10 laišką Lietuvos žydų draugijai Izraelyje ir tos draugijos pirmininko Jacob Oleiski 1977 m. birželio 15 datuotą ilgą atsakymą.

Kun. Prunskis savo laiške iškelė amerikiečių spaudos primetamus lietuvių tautai kaltinimus dėl žydų žudymo ir bandė gauti iš Lietuvos žydų draugijos Izraelyje pareiškimą, kad tik atskiri lietuviai yra prisidėję prie žydų naikinimo, o ne visa lietuvių tauta, nes buvę ir daug tokių lietuvių, kurie, nežinūdami pavojų, žydus gelbėjo.

Draugijos pirmininkas Oleiski savo laiške pažymi, kad tuo reikalu reikėję jį juos kreiptis tuoj po išdavimo su užuojauta ar ir vėliau su prisipažinimu, kad buvo nusidėta, kad buvo suklysta, dedant savo viltis į nacių valdžią ir prasant atleidimo.

Draugijos pirm. neneigia fakto, kad vokiečiai nusprendė Lietuvos žydus sunaikinti, bet lietuviai vykdė jų nurodymus ir pralenkė juos savo žiaurumu. Esą neveltui į Lietuvą buvo gabunami žydai iš Vokietijos, Austrijos ir Čekoslovakijos, nes IX forte vykusios Lietuvos žydų žudynės buvo vykdomos atvirai ir viešai "džiūgaujanties bei šokančios minios akivaizdoje."

Esą negalima atleisti lietuviams, kurie brutaliai elgėsi su jų tėvais, žmonomis ir vaikais prieš jų nužudymą; negalima atleisti ir tiems, kurie grobė žydų nuosavybes ir turtą, savininkams dar net neišėjus iš namų.

Laiško autoriui atrodo, kad tautos sąvoka priklauso nuo nusikaltimo dalyvavusios individų gausos ir nuo jų veiksmų vertinimo. O tokių buvo tūkstančiai, nors įvairiais vardais pasivadinusių, bet jie lietuvių visuomenei buvo žinomi ir pripažinti aktyvistai. Esą tai buvusi reguliari Lietuvos kariuomenė, Šaulių Sąjungos nariai, gimnazijų ir universitetų studentai, mokytojai, laisvų profesijų nariai, buvę policininkai ir t.t.

Paskutiniaisiais karo metais paaiškėjus, kad vokiečiai nežada įvykdyti Lietuvos nepriklausomybės vilčių, žydams norėjusių padėti lietuvių skaičius padidėjo. Žydai jiems yra dėkingi ir jų vardai buvę įrašyti į "Yad Vashem" ir paskelbti tautų geradariams. Bet pirmaisiais vokiečių okupacijos mėnesiais buvę labai maža žymūnų, drįsusių pakelti balsą prieš vietinės lietuvių valdžios institucijų brutalumą, niekinimą, grobimą, prievartavimą ir žudymą. Esą grupė vadų ir miesto burmistrų, kurių kiekvienas galėjo prabilti į viešą lietuvių gyvenimą, įsijungė į prie-

vartautojų, žudikų ir plėšikų eiles. Esą buvę atvejų, kada lietuviai valdininkai buvę blogesni kaip vokiečiai. Esą lietuviai, vadovavę vietinėms institucijoms, sulaukė žydams skirtą duoną ar uždraudė virti maistą žydų vaikams.

Esą Telšiuose nužudytų politinių kalininių kūnus vokiečiams atėjus buvę įsakyta atkasti komunistams, todėl buvę surinkti visi žydų vyrai, rabinas, Yeshiva studentai, bendruomenės vyresnieji, kurie savo rankomis turėję atkasti "pūvančius lavonus, aplaižyti jų žaizdas, suguldyti į karstus ir paruošti juos iškilmingoms bei garbingoms laidotuviams."

Esą net ir tie žydus žudę "nagausūs individai" yra prisiglaudę Vakaruose, taip pat JAV ir Kanadoje, bet nieko nebuvę padaryta jiems iš lietuvių tarpo pašalinti, niekas nebuvo patrauktas teisman ir pasmerktas, niekas nebuvęs perduotas JAV administracijai, reikalaujant juos išstremti.

Pirmininkas pripažįsta, kad "buvo šiek tiek žydų, kurie pagelbėjo sovietų organams 1941 metų birželio mėnesio masiniame trėmime." Bet ne kiekvienas žydas esąs komunistas, nors taip buvo manoma vokiečių okupacijos metais.

Pirmininkas atsaisako sudaryti kun. J. Prunskio siūlytą sandėrį, kad Lietuvos žydų draugija Izraelyje "išspausdintų viešą pareiškimą, jog žydų kankintojai bei žudikai buvo negausūs individai, lietuvių tauta savo visuomei buvo be nuodėmės, nekalta, be priekaištų, o Jūs iš savo pusės susilaikykite nuo skelbimo žydų veiksmų prieš lietuvius trėmimų laikotarpyje. Nesame pasirošę jokiems sandėriams, kurie kėsinasi pridengti tai, kas buvo padaryta mūsų šeimoms. Mes domimės tik istorine tiesa."

Ir štai pirmininko padiktuotos sąlygos susitarimui su žydais pasiekti: "Jūs visų pirma turite išvalyti savo stovyklą nuo nusikaltėlių. Pripažinkite savo klaidą. Tarkite visiškai nuoširdžiai: mes nusidėjome, mes nusikaltome, mes klydome! Mes pripažįstame savo neteisumą, kurį padarėme!" Bet ir tai sudarytų tik pradžią pokalbio (tarp žydų ir lietuvių -

K.J.), kurio pasekmes spręstų tik istorija. Tai tokios yra Lietuvos žydų Izraelyje draugijos pažiūros į pokarinius santykius tarp lietuvių ir žydų, tik gaila, kad reikėjo net 3 metų lietuviams su jomis susipažinti.

GYVOSIOS LIETUVYBĖS POEZIJA Eilėraščių knyga "Žirgeliai"

Žirgeliai ant stogų, tėvelių puošia namą, nuo amžių, nuo senų, lietuvis čia gyvena... Tik atsivertus pirmąjį eilėraščių knygos "Žirgeliai" puslapį, taip ir pajunti iš surimuotų eilučių gyvosios lietuvybės širdį, kutenančios dvasios šilumą.

Knyga suskirstyta į šiuos penkis skyrius: 1. Lietuva, 2. Motinos diena, 3. Pavasaris, Velykos, Vasara, Ruduo, 4. Žiema, Kalėdos, 5. Visko po truputį. Knygos metrika sako, kad ją išleido "Laisvoji Lietuva". Atspausdino Morkūno spaustuvė Čikagoje. Tiražas — 1,000 egzempliorių, turi 228 puslapius. Kaina nepažymėta, bet pardavinėjama po 5 dol. Knygą parašė mokytoja, poetė Albina Kašiubienė. Tai jos pirmoji eilėraščių knyga. Knygos popierius labai geras, spaudos darbas švarus. Naujoji eilėraščių knyga "Žirgeliai" maloni paimti į rankas, miela skaityti ir pasigerėti viršeliu, kurį nupiešė autorės brolis dail. Viktoras Liaukus, gyv. Hartford, Conn. Autorei knygos pavadinimas "Žirgeliai" labai patiko, nes primena laisvoj Lietuvoj kaimuos žirgeliais papuoštus stogus, o be to, žirgelis ir Tėvynės ženkle, ir dainoj, ir darbe, ir romantikoje, ir visur.

Iš eilėraščių rimo ir ritmo, lengvo skaitymo, persunktos meilės gamtai, savo tėviškei, motinai, partizanui kovotojui, pavergtos Lietuvos laisvės atstatymo troškimui, taip ir jauti, kad poetės tikslas šių eilėraščių knygą ruošiant buvo, kad ją skaitytų lietuviškasis jaunimas išeivijoje, ypač mūsų lituanistinių mokyklų atžalynas. Eilėraščiai daugumoje sueiliuoti mažiųjų žodžiais, kalba tiesiai į jaunųjų širdis, tiek apie mūsų brangiąją tėvynę Lietuvą, tiek apie viską. Tokios tam tikslui poezijos daug mes neturime. Tad būtų miela, kad jį tai atkreiptų dėmesį jaunimas, mokyklos, tėvai ir visuomenė. Teprigyja ta mūsų brangioji lietuvių kalba ir poezijos žodžiais. "Su darbais ir ryžtu auga jaunos kartos, jų širdyse plaka laisvės žodis tartas".

Knyga galima gauti "Drauge", Vaznelių prekyboje, Marginiuose, pas. B. Brazdžionį, "Laisvosios Lietuvos" redakcijoje, pas autorę. Kur bus knyga galima gauti kitur, bus paskelbta spaudoje.

K. Mituva

**LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ
SAJUNGA
RAMOVĖ
Centro valdyba**

Cleveland, 1980 m. rugpj. 22 d.

BENDRARAŠTIS NR. 133

Liečia:

1. Sąjungos vykdomųjų organų rinkimus;
2. Vykdomųjų organų pareigomis pasiskirstymą;
3. "Kario" straipsniams premijuoti komisijos ir Laisvės kovų muziejaus globos komiteto sudarymą;
4. Bėgamuosius reikalus.

1. Sąjungos vykdomųjų organų rinkimai LKVS "Ramovės" skyrių atstovų suvažiavime Clevelande, 1980 m. gegužės 24-25 d.d. nutarta rinkti:

- a. Centro valdybą iš 7 asmenų iš Clevelando skyr.,
- b. Garbės teismą iš 3 asmenų iš New Yorko skyr.,
- c. Kontrolės komisiją iš 3 asmenų iš Clevelando skyr.

Balsavimuose dalyvavusių atstovų balsai pasiskirstė sekančiai:

Centro valdybon: 1. Antanas Jonaitis — 44 b., 2. Jurgis Malskis — 40 b., 3. Viktoras Stankus — 38 b., 4. Julius Kazėnas — 36 b., 5. Vytautas Jokūbaitis — 34 b., 6. Vladas Knistautas — 32 b., 7. Jonas Virbalis — 25 b.

Kandidatai: Vytautas Stuoģis — 22 b., Stasy Mačys — 18 b. ir Benjaminas Paulionis — 15 b.

Garbės teisman: 1. Zigmas Raulinaitis — 51 b., 2. Eugenijus Noakas — 47 b., 3. Jonas Rūtenis — 32 b.

Kandidatai: Jonas Klivečka — 15 b. ir Alfonsas Samušis — 8 b.

Kontrolės komisijon: 1. Albinas Karsokas — 41 b., 2. Kazys Gaižutis — 40 b. 3. Vladas Čyvas — 35 b.

Kandidatai: Jonas Skavičius — 21 b. ir Jonas Naujokaitis — 20 b.

2. Vykdomųjų organų pareigomis pasiskirstymas

Remiantis rinkimų daviniais LKVS "Ramovės" centriniai vykdomieji organai pasiskirstė pareigomis sekančiai:

Centro valdyba: Antanas Jonaitis — pirmininkas, Viktoras Stankus — vicepirmininkas, Vytautas Jokūbaitis — vicepirmininkas, Julius Kazėnas — protokolų sekretorius ir kultūros reikalų vadovas, Jurgis Malskis — sekretorius, Vladas Knistautas — išdininkas, Jonas Virbalis — spauda, informacija, mirusiųjų registracija.

Centro valdybos būstinės, kartu ir pirmininko Antano Jonaičio adresas: 1223 East 175 Street, Cleveland, Ohio 44119. Tel. (216) 531-4608.

Garbės teisman: Dr. Eugenijus Noakas — pirmininkas, Zigmas Raulinaitis ir Jonas Rūtenis — nariai.

Pirmininko adresas: Dr. Eugenijus Noakas, 75-18 199 St. Fresh Meadows, N.Y. 11366.

Kontrolės komisija: Vladas Čyvas — pirmininkas, Albinas Karsokas ir Kazys Gaižutis — nariai.

Pirmininko adresas: Vladas Čyvas, 18301 La Salle Rd., Cleveland, Ohio, 44119.

Centro valdyba nuoširdžiai dėkoja skyrių valdyboms už suteiktą suvažiavimui reikalingų žinių, atstovams už aktyvų dalyvavimą suvažiavime, Clevelando ramovėnų chorui, prisidėjusiam prie suvažiavimo iškilmingumo, o ypač Clevelando skyriaus valdybai taip rūpestingai globojusiai suvažiavimą.

3. "Kario" straipsniams premijuoti komisija

"Kario" straipsniams premijuoti komisija sudaryta sekančios sudėties: Jonas Virbalis — Centro valdybos atstovas, Jonas Citulis ir Benjaminas Paulionis.

Lietuvos Laisvės kovų muziejaus globos komitetas

Centro Valdyba, pasiremama Lietuvos laisvės kovų muziejaus nuostatų 1 ir 2 str., sudarė to muziejaus globos komitetą: 1. Kazys Oželis — LKVS "Ramovės" Centro valdybos atstovas, 2. Jonas Gaižutis — LKVS "Ramovės" Chicagos skyriaus atstovas, 3. Jonas Vilutis — Lietuvos Kūrėjų-Savanorių sąjungos atstovas, 4. Viktoras Diminskis — muziejaus vedėjas.

4. Bėgamieji reikalai

a. Knyga "Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės".

Knyga spausdinama pranciškonų spaustuvėje ir tikimasi, kad spalio-lapkričio mėn. jau bus atspausdinta. Kviečiame dar kartą visus ramovėnus prisidėti savo parama prie knygos išleidimo. Prašome tai skubiau atlikti, nes norime, kad visų rėmėjų pavardės patektų knygoje talpinamame rėmėjų sąrašė.

Knygos prenumerata — 15 dol., garbės prenumerata — 25 dol., mecenatas — 50 dol., garbės leidėjas — 100 dol. ir daugiau.

b. Kariuomenės šventės minėjimas.

Centro valdyba kviečia visus skyrius ruošti tinkamai paminėti Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukaktį.

c. Mirusiųjų registracija.

Centro valdyba prašo skyrių valdybas

nedelsiant pranešti apie mirusius skyriaus narius.

Centro valdyba prašo skyrių valdybas pildyti statuto numatytus įpareigojimus, būtent:

Nario mokesčio atsiskaitymas. Metinis nario mokeskis nustatytas 4 dol. asmeniui. Šio mokesčio 50% siunčiama Centro valdybai. Prašome laiku ir tiksliai iš surinkto nario mokesčio atsiskaityti su Centro valdyba.

Adresų ir narių pasikeitimas. Prašome apie visus valdybų pasikeitimus tuoj tiksliai Centro valdybą painformuoti. Tai yra būtina nenutrūkstamo ryšio ir Sąjungos narių judėjimo reikalams.

Kviečiame visų skyrių valdybas, o tuo pačiu ir visus ramovėnus, talkon. Lai nebūna joks darbas Sąjungos labui per sunkus, joks įsipareigojimas per didelis. Tik, pasidalinę kartu mūsų rūpesčiais bei nepasisekimais ir pasidžiaugę laimėjimais, būsime visi drąsesni ir ryžtingesni brangios tėvynės išlaisvinimo kovoje.

Antanas Jonaitis

Centro Valdybos Pirmininkas

Jurgis Malskis

Sekretorius

**"KARYS" ATŠVENTĖ SAVO 60 M.
GYVAVIMO JUBILIEJŲ**

Minėjimas įvyko Brooklyne, rugsėjo 20 d., Kultūros Židinio mažojo salė. Rengėjai: ramovėnai, birutietės ir šauliai.

Pilnutėlėje salėje atidaromąjį žodį tarė "Ramovės" New Yorko sk. pirm. dr. E. Noakas. Po jo, "Kario" atsiradimą tremtyje nusakė "Kario" redaktorius. Jis pakvietė paskaitai dr. A. Budreckį. Labai išsamioje ir detalioje paskaitoje (telpa šiame "Kario" nr.) prelegentas nušvietė žurnalo 60 metų kelią.

Po paskaitos jubiliatą sveikino žodžiu Lietuvos gen. konsulas A. Simutis, L.B. apygardos pirm. A. Vakselis, L.F. Bičiulių vardu V. Maželis, dr. Vileišis ir kt., ypač didelę staigmeną padarė pasitraukusio iš Lietuvos Vlado Šakalio sveikinimas. Pridėdami stambias aukas "Kariui", sveikino tėvas Pranciškus Giedgaidas — Tėvų Pranciškonų vardu (500 dol.) ir kūrėjas-savanoris, pirmasis sužeistas Nepriklausomybės kovose — kpt. Jurgis Kiaunė (500 dol.).

Po sveikinimų "Kario" redaktorius Z. Raulinaitis, dar perskaitęs sveikinimus raštu, dėkojo Tėvų Pranciškonų spaustuvės talkininkams, nuoširdžiai savo darbu talkinantiesiems žurnalui. Jiems buvo įteikti padėkos diplomai ir Vilniaus Universiteto jubiliejiniai medaliai.

Vakarienės metu protarpiais vyko me-

↑ Viršuje. "Kario" talkininkai Tėvų Pranciškonų spaustuvėje, apdovanoti Vilniaus Universiteto sukakt. medaliu. Iš k. (sėdi): B. Kidolienė, Tėv. P. Giedgaudas, K. Šventoraitienė. Stovi: Tėv. B. Ramanauskas,, F. Zabelskis, Tėv. P. Barius, Br. T. Prosevičius ir Z. Raulinaitis.

← "Jinai ir Trys Gintarai" programos metu. Iš k.: Z. Jurys, D. Striugaitė ir J. Nakutavičius →

← Viršuje. Gen. konsulas A. Simutis ir p. J. Simutienė (vid.), "Kario" leidėjų ir talkininkų tarpe. Sėdi iš k.: DLK Birutės d-jos, N.Ų. sk. pirm. M. Klivečkienė, M. Raulinaitienė, p.p. Simučiai, V. Rūtenienė, J. Rūtenis. Stovi iš k.: "Ramovės" N.Ų. sk. pirm. dr. E. Noakas, V. Šližienė, J. Šližys, E. Noakienė, B. Balčiūnas, kun. A. Račkauskas, B. Sutkus, Z. Raulinaitis, V. Sutkuvienė, Tėv. P. Giedgaudas, A. Bilerienė ir K. Bileris.

← Apačioje. Prie vaišių stalo. Iš k.: J. Rūtenis, V. Rūtenienė, Tėv. P. Giedgaudas, dr. A. Budreckis, Tėv. L. Andriekus, A. Simutis, J. Simutienė, M. Raulinaitienė ir Z. Raulinaitis.

Nuotraukos L. Tamošaičio

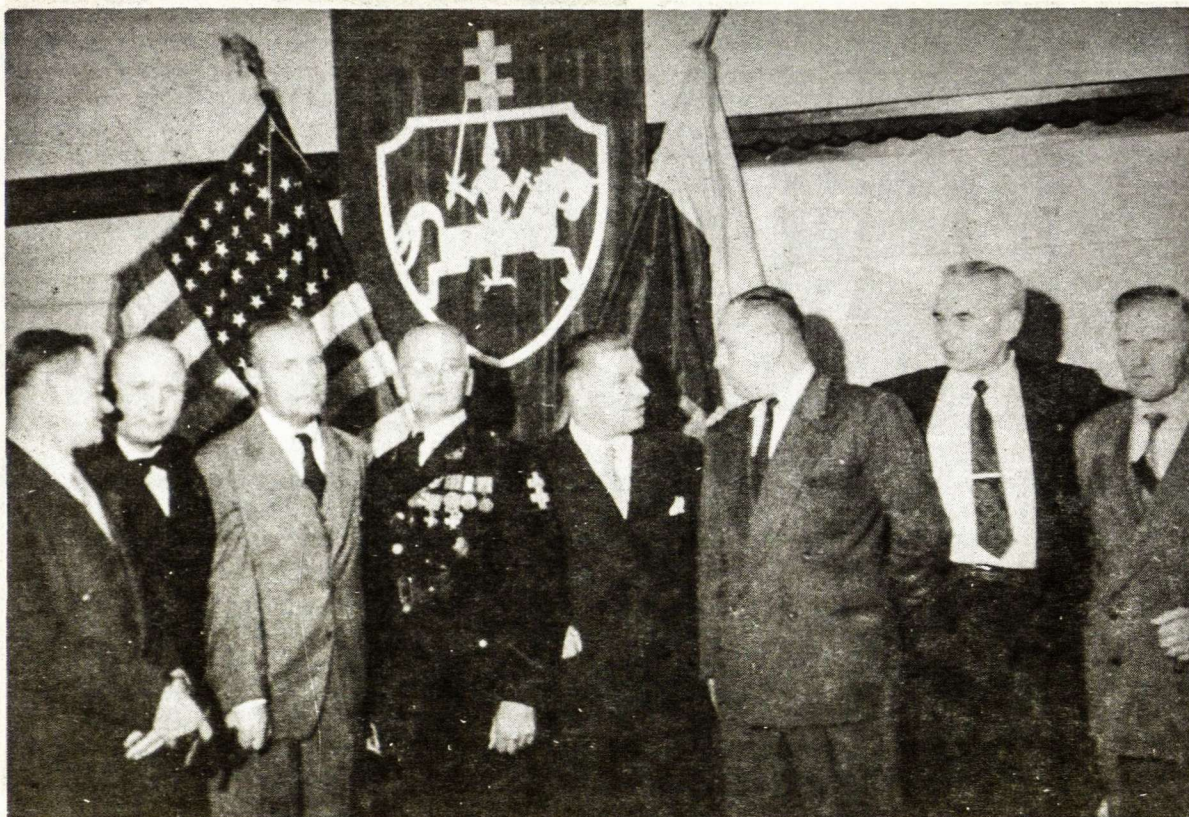
ininė dalis. Jonas Rūtenis, kuris padovanojo savo gražų paveikslą loterijai, skaitė iš savo kūrybos. Dainos ir muzikos programą atliko "Jinai ir Trys Gintarai".

Skyriaus pirm. dr. E. Noakas, ilgamečiui "Kario" redaktoriui, įteikė skyriaus dovaną — Trijų Prezidentų medalį.

Salėje, gausių svečių tarpe, matėsi atvy-

kęs iš Kalifornijos, dr. A. Balčiūnas, svečių iš Kanados, Floridos ir iš arčiau. "Kario" leidinių buvo galima nusipirkti kioske, salėje. Veikė baras.

Istorinė nuotrauka. Kariuomenės atkūrimo minėjime 1953 m. Brooklyne. Iš k.: dr. Kostas R. Jurgėla (1919 m. ir Mažosios Lietuvos sukilimo savanoris, dabar VLIKo vicepirmin.), kpt. Jurgis Kiaunė (pirmasis sužeistas karys), gen. št. plk. Aloyzas Valiušis, kpt. Petras V. Jurgėla (Amerikos Lietuvių Legiono vadas), jūrų kpt. Povilas Labanauskas, gen. št. plk. Izidorius Kraunaitis (Vyčio Kryžiaus kav.), kpt. Vaclovas Alksninis ir mjr. Leonas Virbickas (Vyčio Kryžiaus kav.). Visi 1918-19 m. savanoriai, išskyrus P. Labanauską. (Už nuotrauką esame dėkingi dr. K. Jurgėlai)

LAIŠKAI KARIUI

“Karys” Nr. 5, 1980 m., 195 psl. rašoma, kad Tauragėj buvo įteikta dragūnų pulkui vėliava.

Nuotraukoje plk. A. Reklaitis priima vėliavą iš prezidento. Už prez. Smetonos stovi gen. Raštikis ir gen. Tallat-Kelpša, tuomet buvęs Kavalerijos Viršininkas, ir dešinėj gen. Dirmantas, tuomet Krašto Aps. ministeris. Tad kur jūs suradote toį nuotraukoj gen. Černių?

Kl. Čeputis
Muskegon, Mi.

* * *

Pridedu “Draugo” vas. 15 d. žinutę, apie sausio 13 mirusį a.a. Vladą Balčą, 92 m., Vyčio Kryžiaus kavaliery, mirusį Milton, Mass., palaidotą Bostone.

Kai aš buvau Lietuvos gen. konsulate New Yorke (mano pareigas 1936 m. perėmė Anicetas Simutis), iš Lietuvos buvo atsiųstas Nepriklausomybės medalis — savanoriui, viršilai Vladui Balčiui, kuris dirbo kažkur miškuose prie White Plains, N.Y. Kai jis prisistatė — aukštas, laibas, šviesiaplaukis vyras, susipažinome. Sakėsi savanoriu buvęs raitų žvalgų komandos viršila, berods 2 p.p., kryžių gavo už tradicinį bolševikų kulkosvaidžių lizdo paėmimą. Šaunus vyras. 1928 m. grįžo Amerikon. Konsulas Kaune teiravosi ar tarnavo rusų armijoj. Taip. Mobilizuotas. Prisiekė. Ar tarnavo Lietuvos kariuomenėj? Taip. Savanoriu. Prisiekė. Ar balsavo? Taip. Tai ko dabar nori? Paso. Po ilgesnio laiko

gavo kaip ir mano brolis Petras, kurio priesaika 1918-9 m. negaliojo, nepilnametis, bet 1924 m. vasario mėn. galiojo. Sunkokai pilietybę atgavo. Pasitaikė, kad 1928 m. laivu grįžo kartu su Elena Čepinskaite, mano žmona. Sako: Bremene Balčas pasižiūrėjo į maistą — ranka nušlavė nuo stalo, ilgom kojom perlipo, atsinešė savo maišą su džiovintu sūriu ir dešra ir valgė. Laive jauni lietuviukai susimušė su lenkiukais: Balčas abiejus kaktom, sako, nesimuškit...

Taigi išeina, kad jis negrįžo Lietuvon su broliu už Lietuvą kovoti, nes tarnavo rusų armijoj, kaip sakė man. Būtų gera surasti Balčo šeimą, gauti jo nuotrauką iš tarnybos Lie-

LKV Sąjungos "Ramovė" centro valdyba (iš kairės): J. Kazėnas — kult. reikalams, J. Virbalis — spaudos ir inf. reik., A. Jonaitis — pirmininkas, V. Stankus — vicepirm., J. Malskis — sekretorius, V. Knistautas — išdininkas, V. Jokūbaitis — vicepirm. Nuotr. J. Carlos

tuvos kariuomenėje ir kitų smulkmenų.

Manau, kad pilnesnė biografija būtų įdomi skaitytojams ir vertinga istorijai.

C.R. Jurgėla
Bethesda, Md.

- o -

— A.a. Vladislovas Balčas, gyv. Milton, Mass., mirė šių metų sausio 13 d., sulaukęs 92 metų amžiaus. Jis buvo Lietuvos nepriklausomybės kovų savanoris, su dviem broliais nuvykęs iš Amerikos kovoti už lietuvių tautos laivę. Buvo gilus lietuvis patriotas, nepriklausomos Lietuvos vyriausybės apdovanotas Vyčio kryžiumi ir kitais medaliais. Buvo asmeniškai lakūnų Dariaus ir Girėno draugas, stambiais aukomis rėmęs jų didvyrišką skridimą Lietuvon. Vėlionis iki paskutinių dienų turėjo šviesų protą ir domėjosi pasaulio

įvykiais. Liūdesyje liko žmona Ona Rumšaitė-Balčienė, duktė Ona Jackūnienė su šeima, sūnus Wally su žmona Danute, gyv. Cerritos, Calif. Lietuvoje, Panevėžyje, liko sūnus Valerijus, brolio sūnus skulptorius Vytautas Balčas ir pianistė Aldona. Amerikoje liko anūakai Tomas, Antanas ir Povilas Balčai, iš viso dešimt anūkų ir viena proanūkė. Palaidotas sausio 15 d. Bostone, Mass.

Lietuvių Legionas

Artėja laikas organizuoti legioną Lietuvos nepriklausomybės garantavimui pirmomis laisvės dienomis, o jeigu sąlygos leistų ir pačią laisvės kovą paremti.

Legiono vardas duodamas savanoriškam kariniui daliniui. Tai yra priimta forma, visame pasaulyje. Legionas gali būti vienos tautos, arba tarptautinis.

Yra daug padaryta, paruošiant politinę dirvą Lietuvos nepriklausomybės užtikrinimui tarptautinėje arenoje, o ypač Ame-

rikos valdžioje ir visuomenėje. Dabar atėjo laikas pasiruošti nepriklausomybės atgavimui, jeigu reikėtų ir ginklu.

Aišku, kad didžiausią kovos našta neš lietuviai Lietuvoje. Bet neužmirškime, kad Lietuva dabar kaip ir po Pirmo Pasaulinio karo, neturi savo kariuomenės, taigi nei ginklų, nei karininkų, nei karinės organizacijos.

Taigi, mes čia ir turime pareigą suorganizuoti tokį karinį vienetą, kuris galėtų garantuoti atsistatančios Lietuvos nepriklausomybę ir sienų neliečiamumą, iki Lietuva suorganizuos savą kariuomenę ir administraciją.

Kadangi legionas būtų savarankiškas dalinys, tad jis turėtų būti nemažesnis kaip brigada. Mažesnis dalinys būtų nerimta jėga ir legiono organizavimas būtų beprasmiškas darbas.

Legionas turėtų būti ginkluotas tankais, šarvuočiais ir kitais sunkiais ginklais — motorizuotas.

Pėstininkų Lietuvoje bus pakankamai. Legionas turėtų būti pradėtas organi-

zuoti šiandien, dabar. Tai ilgas darbas. Legioną turėtų techniškai organizuoti Lietuvos Karių Veteranų Sąjunga "Ramonė".

Legiono vadas turėtų būti paskirtas tuoj pat, taip kad jo štabas galėtų pradėti registruoti savanorius. Legionan turėtų būti kviečiami viso pasaulio lietuviai. Patį branduolį turėtų sudaryti Amerikos ir Kanados lietuviai, dėl suprantamų priežasčių. Legionieriai turėtų būti atlyginti, panašiai kaip mūsų 1918 metų savanoriai.

Politinę dirvą legiono organizavimui turėtų paruošti mūsų veiksniai: Vliskas, Lietuvių Bendruomenė, Alta ir diplomatai.

Ginklus ir visą šarvuotę gausime "Lend-Lease" arba kitokioje formoje iš Amerikos arba Kanados. Mūsų diplomatai pasižadės Lietuvos vardu tą paskolą grąžinti, kai Lietuva bus laisva.

Žinau, kad kai kurie mūsų politikai tiki ir sakys, kad Lietuvą atvaduos kiti, arba susidėjusios aplinkybės. Tai pavojingas tuščių žodžių žaidimas. Tik prisiminkim kaip Stalinas grąžino Vilnių. O, juk turėjome sutartį ir aiškiai nustatytas sienas. Taigi esame pasimokę iš praeities ir dar ne taip senos, kad už savo laisvę ir žemę reikia patiems kovoti. O turint galvoje mūsų gobšius kaimynus, mes nei Lietuvos laisvės, nei jos turėtų žemių neatgausime, o atgavę neapnginsim be stiprios ginkluotos jėgos.

Laiko liko nedaug. Amerika jau pradeda jaunų vyrų registraciją. Be rimto reikalalo, be pavojaus, kad gali kilti pasaulinis karas, Amerika tokių žygių nesimintų. Man rodos, kad jau nėra jokios abejonės, kad esame išvakarėse pasaulinio konflikto.

Aš nuoširdžiai tikiu, kad legiono organizavimo idėja ras visuotiną pritarimą tiek mūsų visuomenėje, tiek ir mūsų veiksmuose.

Jonas Stelmokas
Lansdowne, Penna.

Literatūros vakaras su svečiais iš Kalifornijos

"Europos Lietuvyje", š.m. Nr. 24 rašoma:

Birželio 7 d., šeštadienį, Londono Lietuvių Namuose vėl turėjome retą vakarą — susitikimą su svečiais nebuveliais, su aktore Ona ir rašytoju Andriumi Mironais. Tą dieną Londono Lietuvių Moterų "Dainavos" Sambūris suruošė literatūros vakarą, kurio programą sudarė svečio rašytojo iš Kalifornijos Andriaus Mirono-Norimo proza ir poezija.

Patys svečiai vykdė programą. Iš pradžių rašytojas vienas paskaitė savo no-

velę "Staigmena" iš paskutiniojo karo pradžios — tragiškai pasibaigiantį kūrinį, Ona Mironienė skaitė novelę "Paslaptis", kurioje išryškėja drama lietuvaitės, sužinojusios, kad jos motina yra australijos čiabuivė — aborigenė. Abu perteikė klausytojams trečią novelę, pavadintą "Kelias į Punkską". Rimtoji dalis baigta eilėraščiais (jų pavadinimai: Motinos mirtis, Čiurlionį apmąstant, Laikas, Himnas saulei ir Ji prisikels), kuriuos deklamavo skaitė abu, svečias ir viešnia, pasikeisdami.

Linksmoji programos dalis pradėta eilėraščių "Džinas". Tą sekė jumoristinė novelė "Bevarlių krantas" ir ištrauka iš komedijos. O bisui dar buvo pridėta jumoristinė poema apie Altamirą, kurioje Mironai gyvena.

Susirinkusieji juokėsi ir plojo, o dainavietės dėkodamos įteikė viešniai puokštę puikių rožių, kurių po pačią gražiausią Ona Mironienė paskui išdovanojo kitiems.

★ ★ ★

Juozas Ašmonas, gimęs 22.I.1901, Marijampolės apskrities, Šunskų valsčiaus, Ašmonų km. Pradžios mokyklą baigė Tursučiuose. Pašauktas karo tarnybai 1921 m.

Karo tarnybą pradėjo Marijampolės apskrities komendantūroje, vėliau buvo perkeltas į Kretingos apskrities komendantūrą, paskutiniu metu paskirtas Klai-

pėdos komendantūroje, buvo drausmingas, sąžiningas, ėjo savo pareigas su pagyrimais. 1923 m. išėjo į atsargą eiliniu.

1925 m. kovo 15 d. atvyko į Argentiną, gyvena Buenos Aires, Canada de Gomez, ir Rosario. Rosario mieste turėjo nuosavą smulkių prekių krautuvę. Gana nuoširdus ir taurus lietuvis, daug rėmė įvairias organizacijas aukomis ir kitaip. Rosario miesto valdybai įteikiant įrėminčius exponatus, padovanojo lietuvišką vėliavą, įamžinimui lietuviškos Trispal-

Rašytojas Andrius Norimas-Mironas ir aktorė Ona Mironienė skaito Norimo kūrybą Londone. M. Balčiūno nuotr.

dabar nori? Paas. Per ilgąsio laiko gauti jo nuotrauką iš knygos L...

vės. Jam emigracijos departamentas suteikė garbės diplomą, kaip išgyvenusiam Argentinoje 50 metų. Dabartiniu laiku yra pensininkas, laukdamas savo 80 metų iškilios sukakties, kurią norėtų atitinkamai paminėti 21.1.1981 m. Rosariečiai linki sulaukti stipriam dar daug metų, nes nepamiršo savo tautiečių ir tėvynės.

J. Papečkus

Reikalingi gen. St. Raštikio atsiminimai "Kovose dėl Lietuvos", išleisti 1956-57 m. dviejuose tomuose. Prašome pranešti "Kario" red. kas galėtų tuos du tomus parduoti.

AUKOJO KARIUI

Birželis, 1980

\$13.00:

V. Mieželis, Phoenix, AZ

\$10.00:

J. Maciukas, Caledonia, Canada

E. Skopas, Meriden, CT

L. Vasaris, Los Angeles, CA

\$8.00:

K. Čeputis, Muskegon, MI

\$7.00:

V. Kačergius, Montreal, Canada

K. Sirgėdas, Richmond Hill, NY

\$6.00:

A. Masiulis, Simcoe, Canada

\$5.00:

S. Dagilis, Vancouver, Canada

K.J. Grigaitis, St. Petersburg Beach, FL

Dr. B. Mickevičius-Mikonis, Dorchester, MA

L. Saudzis, Lebanon, PA

\$3.00:

A. Gelažius, Mystic, CT

B. Jablonskis, Aurora, IL

V. Jonikas, Gulfport, FL

J. Lesčinskas, Detroit, MI

A. Shukis, Allen Park, MI

E. Totilas, Omaha, NB

\$2.00:

V. Vilkutaitis, E. Northport, NY

\$1.50:

V. Zander, Delhi, Canada

Liepa, 1980

\$7.00:

S. Rentas, La Salle, Canada

\$20.00:

JAV LB Cape Cod Apylinkė, Centerville, MA

\$18.00:

J. Kratavičius, Rainy River, Canada

\$15.00:

P. Sakas, Glendale, CA

\$10.00:

A. Beleišis, Chicago, IL

\$9.00:

E. Skobeika, Richmond Hill, NY

\$8.00:

M. Ališauskas, Chicago, IL

D. Kasinskas, West Henrietta, NY

B. Uzemis, Hot Springs, AR

\$7.00:

A. Ivanauskas, Livonia, MI

\$5.68:

V. Valaitis, E. Victoria Park, Australia

\$5.00:

A. Veicekauskas, Chicago, IL

K. Žilėnas, Cicero, IL

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Required by 39 U.S.C. 3685)		
1. TITLE OF PUBLICATION KARYS	2. PUBLICATION NO. 0 2 2 - 9 1 9 9	3. DATE OF FILING 1 OCT, 1980
4. FREQUENCY OF ISSUE Published monthly except July & August	5. NO. OF ISSUES PUBLISHED ANNUALLY 10	6. ANNUAL SUBSCRIPTION PRICE \$12.00
7. LOCATION OF KNOWN OFFICE OF PUBLICATION (Street, City, County, State and ZIP Code) (Not printers) 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY, 11207 Kings County		
8. LOCATION OF THE HEADQUARTERS OR GENERAL BUSINESS OFFICES OF THE PUBLISHERS (Not printers) SAME		
9. NAMES AND COMPLETE ADDRESSES OF PUBLISHER, EDITOR, AND MANAGING EDITOR		
PUBLISHER (Name and Address) Zigmas Raulinaitis, 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY, 11207		
EDITOR (Name and Address) SAME		
MANAGING EDITOR (Name and Address)		
10. OWNER (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual must be given. If the publication is published by a nonprofit organization, its name and address must be stated.)		
NAME ADDRESS Lithuanian Veterans Association 341 Highland Blvd., "Remove", Inc. Brooklyn, NY, 11207 Kings County		
11. KNOWN BONDHOLDERS, MORTGAGEES, AND OTHER SECURITY HOLDERS OWNING OR HOLDING 1 PERCENT OR MORE OF TOTAL AMOUNT OF BONDS, MORTGAGES OR OTHER SECURITIES (If there are none, so state)		
NAME ADDRESS NONE		
12. FOR COMPLETION BY NONPROFIT ORGANIZATIONS AUTHORIZED TO MAIL AT SPECIAL RATES (Section 132.125, FPM) The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for Federal income tax purposes (Check one)		
☐ HAVE NOT CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS ☐ HAVE CHANGED DURING PRECEDING 12 MONTHS (If changed, publisher must submit explanation of change with this statement.)		
13. EXTENT AND NATURE OF CIRCULATION		
AVERAGE NO. COPIES EACH ISSUE DURING PRECEDING 12 MONTHS ACTUAL NO. COPIES OF SINGLE ISSUE PUBLISHED NEAREST TO FILING DATE		
A. TOTAL NO. COPIES PRINTED (Net Press Run)	1600	1600
B. PAID CIRCULATION		
1. SALES THROUGH DEALERS AND CARRIERS, STREET VENDORS AND COUNTER SALES	85	85
2. MAIL SUBSCRIPTIONS	1466	1479
C. TOTAL PAID CIRCULATION (Sum of B1 and B2)	1551	1564
D. FREE DISTRIBUTION BY MAIL, CARRIER OR OTHER MEANS SAMPLES, COMPLIMENTARY, AND OTHER FREE COPIES	14	14
E. TOTAL DISTRIBUTION (Sum of C and D)	1565	1578
F. COPIES NOT DISTRIBUTED		
1. OFFICE USE, LEFT OVER, UNACCOUNTED, SPOILED AFTER POSTING	35	22
2. RETURNS FROM NEWS AGENTS		
G. TOTAL (Sum of E, F1 and F2—should equal net press run shown in A)	1600	1600
14. I certify that the statements made by me above are correct and complete.		
SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER Zigmas Raulinaitis, EDITOR		
15. FOR COMPLETION BY PUBLISHERS MAILING AT THE REGULAR RATES (Section 132.131, Postal Service Manual)		
39 U. S. C. 3625 provides in pertinent part: "No person who would have been entitled to mail matter under former section 4326 of this title shall mail such matter at the rates provided under this subsection unless he files annually with the Postal Service a written request for permission to mail matter at such rates."		
In accordance with the provisions of this statute, I hereby request permission to mail the publication named in Item 1 at the phased postage rates presently authorized by 39 U. S. C. 3625.		
SIGNATURE AND TITLE OF EDITOR, PUBLISHER, BUSINESS MANAGER, OR OWNER Zigmas Raulinaitis, EDITOR		

\$3.00:

A. Budzinauskas, Waterbury, CT
K. Girmys, Ingersoll, Canada
J. Lekutis, Hamilton, Canada

\$2.00:

A. Maslauskas, Hartford, CT
C. Vilkauskas, Windsor, Canada

Rugpiūtis, 1980**\$250.00:**

LKVS "Ramovė", Cleveland, OH: (100 dol.) I. Plechavičienė; (20 dol.) V. Šembergas; (10 dol.) P. Tamulionis; (po 5 dol.) V. Bačiulis, B. ir V. Nainiai, J. Naujokaitis, J. Stankus, K. Steponavičius, D. Vaičiūnas; (4 dol.) St. Kociaitis; (Po 3 dol.) K. Gaižutis, St. Mačys, Alf. Stepovaničius; (po 2 dol.) V. Balas, K. Bruožis, S. Butrimas, A. Čiuprinskas, A. Jonaitis, J. Kaklauskas, S. Mikalauskas, J. Velykis; (po 1 dol.) V. Benokraitis, J. Muliolis; (59 dol.) Clevelando Skyrius

\$50.00:

LKVS "Ramovė", Omaha, NB

\$10.69:

A. Ramanauskas, Forest Hill, Australia

\$10.00:

J. Juodis, St. Petersburg, FL
E. Kalvynas, Worcester, MA
E. Mališauskienė, Dorchester, MA

\$8.00:

J. Augutis, Canberra, Australia
V. Knistautas, Cleveland, OH
J. Pauliukevičius, W. Germany

\$3.00:

A. Janušonis, Woodhaven, NY
I. Krasauskas, Hyannis, MA
J. Šileikis, Woodhaven, NY

Rugsėjis, 1980**\$250.00:**

V. Sutkus, W. Germany

\$100.00:

"J. Daumanto" Saulių kuopa, Los Angeles, CA

\$50.00:

J.G. Stankūnas, Harbert, MI

\$10.00:

V. Valteris, Waterbury, CT

\$8.00:

A. Atutis, Pleasant Hill, CA
A. Deikis, Palm Beach, FL
L. Jurkūnas, Woodhaven, NY
V. Slušnys, Detroit, MI

\$6.00:

P. Čerkauskas, Chicago, IL

\$5.50:

P. Andriulis, Hot Springs, AR
S. Kuze, Inglewood, Australia

\$5.00:

V. Puodžiukaitis, Waterbury, CT

\$3.00:

I. Adamkavičius, Chicago, IL
J. Balčiūnas, Toronto, Canada
F. Bociūnas, Sunny Hills, FL
A. Butas, Woodhaven, NY
V. Mitkus, Chicago, IL
J. Puteris, Toronto, Canada
P. Šaulys, Brockton, MA

\$2.00:

Cpt. R. Navikėnas, London, Canada

Aukojusiems KARYS nuoširdžiai dėkoja!

Ivairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naują ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.

90.735.64.